

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOBİ
POLİTİKASI VE AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINA UYUM ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE'NİN KOBİ POLİTİKASI

KEVSER KÜÇÜKTEKİN

Ankara, 2006

TC
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOBİ
POLİTİKASI VE AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINA UYUM ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE'NİN KOBİ POLİTİKASI

KEVSER KÜÇÜKTEKİN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MUSTAFA ALTINTAŞ

Ankara, 2006
(Fotokopi ile çoğaltılabilir)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Kevser Küçüktekin'e ait "Girişimcilik Politikası Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası ve Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Çerçevesinde Türkiye'nin KOBİ Politikası" adlı çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Avrupa Birliği Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ALTINTAŞ

Üye : Prof. Dr. Dilek ÖZBEK

Üye : Yrd. Doç. Dr. İbrahim TOKATLIOĞLU

ÖZET

Bu tez çalışmasında, girişimciliğin ekonomik kalkınma, istihdam artışı, toplumsal bütünleşme, ekonomik ve siyasal kararlılık bakımından önemi göz önünde bulundurularak, girişimciliği geliştirmeye yönelik KOBİ politikaları incelenmiştir.

Çalışma kapsamında, "girişimci" ve "KOBİ" kavramları arasındaki fark vurgulanmış; Avrupa Birliği (AB)'nde ve Türkiye'de KOBİ tanımları ve KOBİ'lerin önemi üzerinde durulmuş; girişimciliği geliştirmeye yönelik KOBİ politikası araçları belirlenmiş; girişimciliğin tarihsel süreç içinde AB'de gündemin önemli bir maddesi durumuna gelmesi ve AB'nin girişimciliği geliştirmeye yönelik temel Belgeleri ve Programları anlatılmış; aday ülke durumundaki Türkiye'nin, girişimcilik çerçevesinde AB'nin KOBİ politikasına uyumu, gerçekleştirilen reformlar ve öngörülen hedefler bakımından değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

This thesis studies on the SME's policy for developing entrepreneurship that is important for economic development, employment, social cohesion, economic and political stability.

In the thesis, the difference between "entrepreneur" and "SME" emphasized; the SME definitions in the European Union (EU) and Turkey and the importance of SME's mentioned; the SME tools for developing entrepreneurship are determined; entrepreneurship's development proses to become on agenda in the EU is explained in an historical perspective by mentioning to EU's basic Documents and Programmes; as a candidate country, Turkey's reforms and targets are evaluated on the way of the accommodation of the EU's SME policy for developing entrepreneurship.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI'NDA KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ	6
---	---

1.1. <i>Girişimcilik Kavramı</i>	6
1.2. <i>KOBİ'lerin Tanımı ve Önemi</i>	9
1.2.1. <i>KOBİ Tanımları</i>	10
1.2.2. <i>KOBİ'lerin Önemi</i>	24
1.3. <i>Girişimcilik Politikası Çerçevesinde Kullanılan KOBİ Politikası Araçları</i>	26

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK VE KOBİ POLİTİKALARININ GELİŞİMİ	31
2.1. Girişimcilik ve KOBİ Politikalarının Avrupa Birliği Müktesebatına Alınması	33
2.2. Best Uygulaması ve Lizbon Stratejisi.....	38
2.3. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı	41
2.4. 2001-2006 IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı	46
2.5. Yeşil Kitap <u>ve Girişimcilik Eylem Planı</u>	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOBİ'LERE YÖNELİK UYGULAMALARI	57
3.1. Girişimciliği Geliştirmeye Yönelik Eğitim ve Öğretim Programları	57
3.2. KOBİ'lerin AR-GE Faaliyetlerinin ve Teknolojik Gelişimlerinin Desteklenmesi	63
3.3. Girişimciliğin Geliştirilmesi Amacıyla İş Ortamının Basitleştirilmesi ve İyileştirilmesi	73
3.4. Girişimci Faaliyetlerin Desteklenmesine Yönelik Devlet Yardımları	78
3.5. Girişimcilere Yönelik Finansman Olanakları	83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ KOBİ POLİTİKASINA TÜRKİYE'NİN UYUMU	88
--	----

4.1.	Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi ve Öğretimi	92
4.2.	KOBİ’lerde Teknolojik Yeniliklerin Desteklenmesi	97
4.3.	Türkiye’de Yatırım Ortamının İyileştirilmesine Yönelik Uygulamalar	100
4.4.	İş Ortamının Basitleştirilmesine ve İyileştirilmesine Yönelik Uygulamalar	105
4.5.	Girişimciliği Geliştirmeye Yönelik Devlet Yardımları	110
4.6.	Girişimciliği Desteklemeye Yönelik Vergi Kolaylıkları	113
4.7.	Türkiye’de KOBİ’lere Yönelik Finansman Olanakları	117
SONUÇ		124
KAYNAKÇA		130

TABLÖLAR

Tablo 1: AB KOBİ Tanımında Kullanılan Eşikler	15
Tablo 2: Kurum ya da Kuruluş Bazında Türkiye’de KOBİ Tanımları	18
Tablo 3: “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” Uyarınca Türkiye’de KOBİ Tanımında Kullanılacak Eşikler	22
Tablo 4. AB’ye Aday Ükelere Yönelik Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı Verileri	101

GİRİŞ

Türkiye'nin 1963'ten bu yana yaşadığı "AB macerası"nın son kavşağı olan adaylık süreci, gerek siyasal ve ekonomik, gerekse toplumsal ve kültürel birtakım değişimleri birliğinde getirmektedir. Bu değişimin temelinde, AB'nin yarım asrı geçen bütünleşme (derinleşme) uğraşısının dayandığı Topluluk Değerlerini ve süreç içinde ortaya çıkan Topluluk Politikalarını / Müktesebatını özümseme gayreti bulunmaktadır.

Kopenhag Kriterleri'nin bir gerekliliği olarak aday ülkelerde yaşanan bu değişim, Soğuk Savaş sonrasında bir yandan pazar ekonomisine geçen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile genişlemeyi sürdürmek isteyen AB'nin, bir yandan da Topluluğun derinleşmesine zarar vermekten kaçınması çabasında bir ara yol olarak ortaya çıkmıştır.

AB'ye tam üyelik öncesinde aday ülkelerin gerçekleştirmesi gereken ve AB'nin ortak değerlerini yansıtan bu Kriterlerden ilk ikisi, aday ülkenin AB'ye ekonomik ve siyasal uyumunu gerçekleştirmeyi hedeflerken, "Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti" başlıklı üçüncü Kriter, AB Kurucu Antlaşmalarına (birincil mevzuatına) ve AB organlarının, Topluluk Politikalarını gerçekleştirme hedefiyle ortaya koyduğu hukuksal tasarruflardan oluşan ikincil mevzuatına, aday ülke yasal düzenlemelerinin ve yönetsel yapısının uyumlu duruma getirilmesini amaçlamaktadır.

AB ikincil mevzuatının önemli konularından birisi olan ve ekonomik, sosyal, kültürel, kamusal, özel sektörle ilgili pek çok konuyla ilgisi bulunan girişimcilik, özellikle 2000 yılındaki Lizbon Zirvesi'nde alınan karar doğrultusunda, AB'nin 2010 yılında dünyanın en dinamik, rekabetçi ve bilgiye dayalı ekonomisi olma hedefinde öncelikli uygulama araçlarından birisi olmuştur.

Ekonomik gelişimi sürekli kılan girişimcilik, gerek girişimci ruha sahip kişilerdeki girişimci potansiyelin ekonomik üretime yönelmesi, gerekse var olan işletmelerin yeni yatırımlara / yeni tekniklerle üretim faaliyetlerine girişmesi yoluyla gerçekleşmektedir.

Girişimciliğin geliştirilmesinde amaç; yastık altındaki tasarrufları ekonomik üretime çekerek kayıt dışılığı azaltmak; yeni yatırımlar yoluyla istihdam ve katma değer artışına katkıda bulunmak; pazara yönelik arzın miktar olarak artması ve/ya da niteliğinin gelişmesi sonucu, işletmeler arasında rekabeti artırmak; pazarda varlığını sürdürmek isteyen işletmeleri, tüketicinin beklentilerine yanıt veren nitelikte ve çeşitte mal üretimine yönlendirmek; üretimde maliyeti düşürmek için işgücü verimliliğini artırmak; yenilikçi faaliyetleri, teknolojik gelişme ve nitelikli mal üretimi ile ekonominin uluslararası rekabet gücünü yükseltmektir. Bununla birlikte, girişimciliğin işsizlik sorununa çözüm üretmesi; ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan toplumsal gerilimleri azaltmakta, kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşen göçü durdurmakta, nüfus yapısının dengeli dağılımını korumakta, bölgesel gelişmişlik düzeylerinin dengelenmesine katkıda bulunmaktadır. Öte yandan, girişimcilerin, yatırım kararı alırken ileriye görebilme isteği ve sivil toplum kuruluşları kanalıyla gerçekleştirdikleri demokratik katılım, siyasal ve ekonomik kararlılığın sağlanmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin AB'ye ekonomik, sosyal, siyasal alanda uyumuna önemli katkısı bulunan girişimcilerin ve girişimciliğin, özellikle küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ'ler) kanalıyla ekonomik sürece katılması, girişimciliğin ağırlıklı olarak KOBİ başlığı altında incelenmesini gerektirmektedir.

Ekonominin dinamik unsurları olan KOBİ'lerin, az bir sermayeyle kurulabilmesi ve küçük yapılanmaları nedeniyle genel giderlerinin düşük olması, işletme kuruluşunu destekleyici bir unsur olmakta; bu ise KOBİ'lerin, ekonomik yapılanmada sayısal bakımdan önemli bir ağırlığa sahip olması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca, küçük olmanın getirdiği esnek yapıyla, yenilikçi faaliyetlere büyük işletmelere kıyasla daha yatkın olan, yenilikçi girişimlerle rekabet gücünü artıran ve pazarda üretimini sürdürebilen KOBİ'ler, girişimcilerin genelde tercih ettiği işletme tipi olmaktadır.

Türkiye'nin girişimcilik konusunda Topluluk müktesebatına uyumda hangi noktada durduğunu belirlemesi, hedeflerini ortaya koyması ve yol haritasını çizmesi, öncelikle AB'de girişimcilik konusunda izlenen stratejilerin / politikaların ve kullanılan araçların, bugüne kadar elde edilen sonuçların ve bundan sonra ulaşılmak istenen amaçların net olarak ortaya konulmasını gerektirmektedir.

Bu tez çalışmasında, temel istihdam kaynağı olarak, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal sıkıntılarına çözüm üretmeye yardımcı olan girişimci faaliyetler, girişimcilerin KOBİ türü işletmeler kurmaya yönlendirilmesi ya da KOBİ olarak üretim sürecinde yer alan işletmelerin, yenilikçi girişimlere yönelmelerinin desteklenmesi yoluyla, istihdam artışına, teknolojik yenilenmeye, üretim kalitesinin geliştirilmesine, pazarda rekabet ortamının ve verimliliğin artırılmasına katkıda bulunmalarının sağlanması amacıyla yapılanlar ve daha yapılması gerekenler, AB müktesebatı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Ekonomideki ağırlıkları ve toplumsal yapıdaki önemleri nedeniyle, pek çok politikanın da uygulama alanına giren girişimcilik, yalnızca imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin girişimci faaliyetleri ile sınırlı tutulmuş; kuruluş aşamasını tamamlamış ya da standart üretimini herhangi bir yeniliğe gitmeksizin sürdüren KOBİ'ler, doğal olarak çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Girişimciğin ve KOBİ'lerde girişimci faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla kullanılması gereken araçlar ve destekler üzerine yoğunlaşan çalışmanın hazırlanmasında, ağırlıklı olarak internetten yararlanılmış olup, gerek AB'nin gerekse Türkiye'nin KOBİ'lerle ilgili organları, kurumları, kuruluşları tarafından hazırlanan sitelerden, çok sayıda kaynağa ve bilgiye ulaşılmıştır. Özellikle özgün kaynaklara dayanılarak hazırlanmaya çalışılan tezin tamamlanmasına, değerli yazarlarımızın ve kurumlarımızın/kuruluşlarımızın yayımlamış oldukları kitaplar da kayda değer bir katkıda bulunmuştur.

Bu çerçevede, tez çalışmasının birinci bölümünde, öncelikle "girişimcilik" ve "KOBİ" kavramları ele alınmış; girişim ile KOBİ arasındaki farklar ve ortak noktalar saptanmış; AB'de kullanılan KOBİ tanımı ayrıntılı bir biçimde ele alınmış; Türkiye'de yaşanan KOBİ tanımı karmaşasına değinilerek, bazı kurum ve kuruluşlarca KOBİ

tanımının, KOBİ'leri teknoloji yoğun üretime yönlendirme amaçlı olduğu vurgulanmış; girişimci faaliyetlerin ekonomik, toplumsal ve yönetsel açıdan faydaları irdelenmiş; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan Yönetmelik ile KOBİ tanımının AB KOBİ tanımıyla uyumlu duruma getirilmesine değinilmesinin ardından, girişimcilik politikasının uygulanmasında KOBİ politikası araçlarının kullanılma gerekçesi ortaya konulmaya çalışılmış; girişimcilik politikasının hedef kitlesi, hedef kitlenin gereksinimlerini karşılamaya yönelik KOBİ politikası araçları ve bu araçların kullanım amaçları ele alınmıştır.

İkinci bölümde, girişimcilik politikasının amaç ve hedeflerinin net olarak anlaşılabilmesi amacıyla, süreç içinde ortaya çıkan gereksinimler de vurgulanarak, AB'de girişimcilik ve KOBİ politikasının gelişimi ele alınmış; bu çerçevede, AB'nin konuyla ilgili önemli uygulamaları, Belgeleri ve Programları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, girişimciliğin artırılması ve desteklenmesi amacıyla, AB'de uygulanan KOBİ politikası, girişimcilik eğitimi ve öğretimi, girişimci destekleri ve iş ortamının iyileştirilmesi çerçevesinde anlatılmıştır. Aynı konular, Türkiye'nin aday ülke olarak AB müktesebatına uyumu çerçevesinde, bugüne kadar gerçekleştirilen reformlar ve bundan sonra yapılması planlananlar biçiminde, dördüncü bölümün konusunu oluşturmuştur.

Sonuç bölümde ise Türkiye'nin, girişimcilik çerçevesinde KOBİ politikası araçlarında ve uygulamalarında geri kaldığı hususların neler olduğuna vurgu yapılarak, bundan sonra yapılması gerekenler konusunda öneriler getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI VE GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI'NDA KOBİ'LERİN YERİ VE ÖNEMİ

Ekonomik yaşamda rekabeti artıran ve ekonomik olduğu kadar yönetsel, toplumsal ve ekinsel (kültürel) bir olgu da olan küreselleşme, ekonomik sınırları önemli ölçüde ortadan kaldırarak, bir ülkede ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal sorunların, öteki ülkelere de etki edebilmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz etkinin önemli ölçüde azaltılması için, ülke ekonomisinin güçlü ve değişen koşullara göre kendini hemen yenileyebilen esnek bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Ekonomiye bu etkinliği kazandıran temel unsur, yenilikçiliği ve değişimi her zaman ön planda tutan girişimcilik olmaktadır.

1.1. GİRİŞİMCİLİK KAVRAMI

Genel olarak "girişimci", ekonomiyi sürekli izleyerek yeni iş olanaklarını saptayan; sermayesini ve üretim için gerekli öteki kaynakları (işgücü, hammadde, araç-gereç, üretim yeri vs), bu yenilikçi faaliyetin gerçekleştirilmesi hedefine yönlendiren; bu amaçla örgütsel bir yapı kuran ve işleten gerçek ya da tüzel kişi/kişiler olup, bu sürecin bütünü de "girişimcilik" olarak tanımlanmaktadır¹.

Girişimciliğin, mutlaka yenilikçi bir faaliyeti içermesi gerekmektedir. Yenilikçilik, yeni bir işletmenin kurulması, üretim sürecinin bir aşamasında değişikliğe gidilerek, müşterinin beklentisine yanıt veren yeni bir mal üretilmesi ya da üretimi süren malın niteliğinin artırılması gibi, pazarda rekabet ortamını artırıcı faaliyetleri kapsamaktadır.

¹ Nazlı Hezar Tanrısever, *Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye'deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi Uzmanlık Tezi: Ankara, Mayıs 2004, s. 1.

Girişimciliğin, pazarda rekabet artışını da birliğinde getirmesi, üretim sürecine katılmak ve/ya da üretimini sürdürmek isteyen işletmeler için rekabet gücünü artırmayı ve korumayı, öncelikli konu olarak ortaya koymaktadır.

AB Komisyonu'nun 1994 yılında yayımladığı ve OECD'ye atıf yapan "Avrupa Birliği İçin Endüstriyel Rekabet Politikası" başlıklı Tebliğ, rekabet gücünü:

"Uluslararası rekabete maruz kalan ve maruz kalmaya devam eden ticaretin, sanayinin, bölgelerin, ülkelerin ve uluslararası kuruluşların verdikleri hizmetlerle ürettikleri katma değeri ve yaratacakları istihdam potansiyelini yüksek tutabilme kapasiteleri."

olarak tanımlamaktadır².

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, rekabet gücü, istihdam yaratma, pazarda varlığını sürdürerek yarattığı istihdamı sürekli kılma/artırma ve nitelikli mal üretimiyle ekonomik gelişmeye katkıda bulunma becerisini gerektirmektedir. Bununla birlikte, rekabet artışı ile verimlilik artışı, birbirini etkileyen bir döngü yaratmakta; rekabet nedeniyle işletmeler, tüketicinin istemine yanıt verecek daha nitelikli mal üretimi için işgücünün ve üretimin verimliliğini artırırken, verimlilik artışı, pazarda rekabetin daha fazla ivme kazanmasına etki etmektedir. Bu süreç, daha nitelikli, ucuz ve çeşitli mal üretimi ile tüketiciye fayda sağlamakta ve ekonomide canlılığı korumaktadır.

Temel hedefi ekonomik üretim sürecine girmek ve/ya da bu süreçte varlığını sürdürmek, böylelikle kâr elde etmek, ekonomideki etkinliğiyle birlikte toplumda etkin bir rol üstlenmek (statü kazanmak) olan girişimci, pazara girme konusundaki kararlılığı ile rekabet gücü – verimlilik artışı döngüsü içinde önemli bir ateşleyici olmaktadır. Başka bir deyişle; pazara giren her girişimci, gerek öteki işletmelerle aynı

² Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu – Sanayi Politikası ve KOBİ'ler, İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Haziran 2001, s. 13.

malı üretmek üzere pazara yönelik arzı artırması ve fiyatları düşürmesi, gerekse öteki işletmelerden farklı olarak yeni bir mal üretimiyle tüketici istemini kendi malına çekmesi nedeniyle, rekabeti yoğunlaştırmakta; bu ortamda yok olmak istemeyen işletmeler, yeni girişimlerde bulunarak, yenilikçi faaliyetlere yönelmekte ve verimlilik artışı sağlamaktadırlar.

Her geçen gün artan uluslararası ekonomik ilişkiler, bir ülkedeki küçük bir girişimin bile, rekabet gücünün ve değişen pazar koşullarına uyum yeteneğinin olması durumunda, dünyanın öteki ucunda kendine yatırım ortağı ya da pazar bulmasına olanak yaratırken, girişimciyi aynı koşullarla üretim yapan yerel işletmeler yanında, üçüncü ülke işletmeleri ile de rekabet etme durumunda bırakmaktadır. Bununla birlikte, böylesi değişken ekonomik koşullar karşısında, küçük yapılanmaları ve esnek yapıları ile değişime kolaylıkla uyum sağlayabilen KOBİ'ler, girişimciliğin artırılmasında ve desteklenmesinde, temel uygulama aracı olarak ön plana çıkmaktadır.

“KOBİ”, pazarda üretim yapan işletmeleri anlatmakta kullanılan bir kavram olup, KOBİ politikası, kuruluş aşamasını geçmiş işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için alınması gereken önlemleri belirlemekte ve uygulamaktadır. Daha geniş kapsamlı bir kavram olan “girişimcilik” ise, üretim sürecine katılan ve yenilikçi faaliyetlere açık olan KOBİ'ler kadar, işletme kurma bilgisi, becerisi ve kaynağı bulunan, yenilikçi ruhlu girişimcileri de kapsamaktadır. Bu bakımdan girişimcilik politikası, KOBİ'lerin kuruluş aşaması olan ilk 3,5 yıllık (42 aylık) dönemde, KOBİ'lere sunulması gereken olanakları da belirlemektedir. Örgütsel yapılanmaya bağlı olmaksızın, tümüyle değişim sürecine odaklanan girişimcilik politikası, yalnızca işletmeleri değil, iş kümelerini, iş ağlarını, sanayinin tümünü, belli sektörleri/bölgeleri/şehirleri de çalışma alanı olarak belirleyebilmektedir.³

1.2. KOBİ'LERİN TANIMI VE ÖNEMİ

Girişimcilik politikası çerçevesinde girişimciliğin artırılması ve girişimcilerin desteklenmesi için, ekonomide temel istihdam kaynağı olarak kabul edilen

³ Tanrısever, *Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin...*, ss. 11-13.

KOBİ'lerden yararlanılması, öncelikle "KOBİ" kavramı içine hangi işletmelerin girdiğinin saptanmasını ve girişimcilik ile KOBİ'ler arasındaki ortak paydayı oluşturan faydaların anlaşılmasını gerektirmektedir.

1.2.1.KOBİ TANIMLARI

Girişimcilik konusunda KOBİ'lere yönelik stratejilerin ve politikaların sağlıklı bir biçimde oluşturulabilmesi, bu politikalar çerçevesinde uygulanacak programların planlanması, bu çerçevede kaynakların etkin kullanımının sağlanması, ayrıca KOBİ'lerde girişimciliği desteklemeye yönelik destek politikalarının yansız bir biçimde uygulanabilmesi ve KOBİ'lere yönelik araştırmaların belirli ölçütlere göre yürütülebilmesi; KOBİ tanımının sağlıklı bir biçimde yapılmasını gerekli kılmaktadır. Net bir KOBİ tanımı, devlet desteği ve danışmanlık hizmeti alabilecek, finansman kolaylıklarından yararlanabilecek işletmelerin saptanmasında, buradan da belirli bir hedef kitleye yönelik politika oluşturulmasında ve strateji geliştirilmesinde tutarlılık sağlamaktadır⁴.

KOBİ tanımı, her ülkenin gelişmişlik düzeyine, kültürüne ve hatta bir ülke içinde bölgelere ya da KOBİ'lerle ilgilenen uzman kuruluşların amaçlarına göre değişiklik gösterdiğinden, KOBİ'lere yönelik desteklerin hedef kitlesinin tanımlanmasında kullanılan ölçütler de, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Ancak, pek çok ülkede, KOBİ'lerin nicel tanımında "işletmede çalışan personel sayısı" başat ölçüt olarak alınmakta; bu ölçüte kimi yerde "işletmenin toplam sermayesi" ya da "işletmenin cirosu" gibi ölçütler de eklenebilmektedir.⁵

Topluluğun Yargı Organı görevi gören Adalet Divanı (ATAD), öğretide de kabul gördüğü üzere, işletmeyi "*bağımsız bir hukuk süjesine bağlı olan ve personel*

⁴ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı): Ankara, Haziran 2001, s. 5.

⁵ Ferruh Tanyel, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerimizde ISO 9000 Uygulamaları**, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı): Ankara, Mart 2001, ss. 16-17.

unsuru ile maddi ve fikri unsurlardan oluşup, sürekli olarak belirli bir ekonomik amaca yönelen bir bütün” olarak tanımlamıştır⁶. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, işletmenin esas unsuru, ekonomik bir faaliyette bulunan, yani mal ya da hizmet üreten, bunları pazarlayan ya da bunların pazarlanmasına aracılık yahut danışmanlık eden bağımsız bir birim olmasıdır⁷. Buna göre, işletmenin hukuksal kişiliği olup olmaması ya da hukuksal kişiliğinin ne olduğu, hangi isimle faaliyet gösterdiği, tanımı oluşturan unsurlar arasında yer almamaktadır.

25 üyeli AB’de 23 milyon KOBİ bulunmakta olup, KOBİ’lerin istihdam ettiği kişi sayısı 75 milyonu ve ekonomideki girişimler içindeki payı % 99’u bulmaktadır⁸. KOBİ’lerin ekonomideki ağırlıkları göz önünde tutulduğunda, üye ülkeler arasında ekonomik sınırların kalktığı Tek Pazar içinde, birtakım desteklerle işletmelerin rekabet edebilirliklerinin korunması, KOBİ politikalarında tutarlılığın sağlanması ve etkinliğin geliştirilmesi amacıyla, ortak bir KOBİ tanımı oluşturulması önem kazanmaktadır.

AB Komisyonu, KOBİ’lerle ilişkili Politikalarında, Programlarında ve Önlemlerinde uygulamak üzere, 3 Nisan 1996 tarih ve 96/280/EC sayılı Tavsiyesi ile belirlediği KOBİ tanımını, 6 Mayıs 2003 tarih ve 2003/361/EC sayılı Tavsiyesi ile değiştirmiştir⁹. 1 Ocak 2005’ten itibaren yürürlüğe giren yeni KOBİ tanımı, KOBİ’lerin faaliyet gösterdiği iş ortamını değişen pazar (fiyat ve verimlilik) koşullarına göre yeniden düzenlemeyi, böylelikle KOBİ’lere yönelik destek politikalarının daha etkin olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. KOBİ tanımının yeniden yapılması, AB’nin 2000 yılında kabul ettiği Lizbon kararları çerçevesinde, artan küresel rekabet ortamında, Topluluk yatırımlarını ve ekonomik kalkınmasını artırma ve bu amaçla girişimciliği destekleme hedefinin bir uzantısıdır.

Yeni tanımın üye ülkelerce kullanılması isteğe bağlı olmakla birlikte, Komisyon, KOBİ’lere yönelik politikaların tutarlılığının ve etkinliğinin sağlanması,

⁶ Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, **Avrupa Birliği Hukuku**, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2000, ss. 508-509.

⁷ Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, **Avrupa Birliği...**, s. 390.

⁸ European Commission, **The New SME Definition – User Guide and Model Declaration**, Enterprise and Industry Publications, s.5.

⁹ European Commission, **Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises, (notified under document number C(2003) 1422), (Text with EEA relevance), (2003/361/EC)**, Brussels: Official Journal of the European Union, 20.05.2003, L124/36-41.

ayrıca tanım nedeniyle doğabilecek haksız rekabetin önlenmesi amacıyla, üye ülkelere, Avrupa Yatırım Bankası (AYB)'na ve Avrupa Yatırım Fonu (AYF)'na tanımlı mümkün olduğunca yaygın bir biçimde kullanmaları çağrısında bulunmuştur¹⁰.

KOBİ tanımı, büyük çoğunluğu geleneksel (emek yoğun) sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin yanında, nispeten daha gelişmiş AB ülkelerindeki teknoloji yoğun sektörlerde faaliyet gösteren işletmeleri de kapsamaktadır¹¹.

Yeni tanımda, çalışan sayısındaki eşik eskisi gibi kalmakla birlikte, fiyatlardaki ve verimlilikteki gelişmeler nedeniyle, mali eşiklerde değişikliğe gidilmiştir. Bu çerçevede, eski tanımda yalnız çalışan sayısı eşiği ile değerlendirmeye alınan mikro boyutlu işletmeler için de mali eşikler belirlenmiştir.

Tanımda belirtilen çalışan sayısı ve mali eşikler, en üst rakamlar olsa da, üye ülkelerin, AYB'nın ve AYF'nun, belli bir sınıf KOBİ'ye yönelik uygulama yürütmek istemesi halinde, daha düşük rakamları baz alması ya da iş ortamını basitleştirmeye yönelik politikaların uygulanmasında, yalnızca çalışan sayısı eşiğini ölçüt alması da mümkündür. Ancak, devlet yardımları gibi Topluluk rekabet kurallarının KOBİ'lere yönelik uygulamalarında, yalnızca çalışan sayısının göz önünde bulundurulması olanaklı olmayıp, mali eşiklerin de kullanılması zorunludur.¹²

Bir işletmenin KOBİ tanımı kapsamında yer alabilmesi için, öncelikle "ekonomik faaliyette bulunması" gerekmektedir. Komisyon, KOBİ tanımını yaparken, Avrupa Adalet Divanı'nın işletme tanımını geçerli kabul etmiştir. Buna göre, unvanı ne olursa olsun, ekonomik faaliyette bulunan her varlık, işletme sayılmıştır.

Mikro, küçük ya da orta ölçekli işletme tanımında eşikler, çalışan sayısı, yıllık ciro ve yıllık bilanço olarak alınmış; ancak, girişimin ekonomik durumunun daha gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılması amacıyla, çalışan ve mali eşik hesaplamalarında, yeni yöntemler getirilmiştir. KOBİ tanımında çalışan sayısı zorunlu

¹⁰ European Commission, **Commission Recommendation of 6 May 2003...**, Article: 1, L 124/38.

¹¹ Anna Leander, "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Problemleri Açısından Devlet Yardımları", **Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Sorunları**, İstanbul Sanayi Odası, 17 Mayıs 1991 Uluslararası Sempozyum, Yayın No: 1991/5, s. 193.

¹² European Commission, **Commission Recommendation of 6 May 2003...**, (7), L 124/38.

eşik olmakla birlikte, işletme, mali eşik ile ilgili hesaplamalarda, isterse yıllık ciroyu, isterse de yıllık bilançoyu kullanabilecek¹³ olup, mali eşiklerin ikisini de gerçekleştirmek durumunda değildir.

Çalışan sayısı ve mali eşik hesaplamalarında, en son onaylı yıllık hesaplar göz önünde bulundurulmaktadır. Henüz onaylı yıllık hesapları bulunmayan yeni kurulmuş girişimlerde, o mali yıl için öngörülen değerlere göre hesaplama yapılmaktadır. Her iki durumda da yıl içerisinde çalışan sayısı ve mali eşiklerinin aşılması ya da daha aşağıya çekilmesi, girişimin ölçeğini etkilememekte; ancak, bir sonraki mali yılda da durum değişmezse, girişim başka bir ölçekte değerlendirilmekte, eşiklerin fazlasıyla aşılması halinde ise girişim KOBİ niteliğini kaybetmektedir.

Bu çerçevede, Komisyon Tavsiyesi uyarınca, KOBİ tanımında kullanılan eşikler şu biçimdedir:

GİRİŞİMİN ÖLÇEĞİ	ÇALIŞAN SAYISI ¹⁴		YILLIK CİRO		YILLIK BİLANÇO
MİKRO	< 10	a y r ı c a	≤ €2 MİLYON	y a	≤ €2 MİLYON
KÜÇÜK	< 50		≤ €10 MİLYON		d a
ORTA	< 250		≤ €50 MİLYON	≤ €43 MİLYON	

Tablo 1: AB KOBİ Tanımında Kullanılan Eşikler

(Kaynak: OECD, **Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler – Varolan Durum ve Politikalar**, 2. OECD KOBİ'lerden Sorumlu Bakanlar Konferansı (İstanbul, 3-5 Haziran 2004), s. 27.)

¹³ European Commission, **The New SME Definition...**, s. 13.

¹⁴ Çalışan sayısında “yıllık çalışma birimi (annual working unit – AWU)” kullanılmaktadır. Bu çerçevede, tüm mali yıl içinde tam zamanlı çalışan kişi, bir birim kabul edilmekte olup, yarı zamanlı ya da mevsimsel çalışanlar gibi tam zamanlı olarak girişimde çalışmayanların, Tavsiye Kararının 5. Maddesi uyarınca, oransal olarak hesaplama katılması gerekmektedir.

1996 tarihli KOBİ tanımı, işletmelerin bu kapsamda değerlendirilmesi için “bağımsızlık” koşulunu getirmiştir. Ancak, AB’de işletmelerin ortalama altı çalışanı bulunması¹⁵, yeni KOBİ tanımında, işletmeler arasındaki ilişkilerin çeşitli biçimlerde ele alınmasına gerekeceği oluşturmuştur. Bu çeşitlendirme, gerçekten desteğe gereksinim duyan işletmelerde yenilikçi girişimlerin desteklenmesi ve diğer işletmelerle/girişimlerle ortaklığın güçlendirilmesi amacı da taşımaktadır. Bu çerçevede Tavsiye Kararının 3. Maddesi, diğer işletmelerle/girişimlerle ilişkileri de ele alarak, işletmelerin ekonomik durumlarını açık bir biçimde ortaya çıkaran yaklaşımla, üçlü bir ayrıma gitmiştir¹⁶:

- a. Otonom (Bağımsız) Girişimler: Otonom (bağımsız) girişimler, tümüyle bağımsız ya da bir/birden fazla işletmenin hissesinin/oy hakkının %25’inden daha azına sahip olan yahut hissesinin/oy hakkının % 25’inden daha azı diğer bir işletmenin/işletmelerin elinde olan girişimlerdir. İşletmelerin büyük kısmı, bu tanım içine girmektedir. Otonom (bağımsız) girişimin KOBİ tanımına girebilmesi için çalışan sayısı ve yıllık ciro ya da yıllık bilanço eşiklerine uyması gerekmektedir. Bununla birlikte, tavsiye kararının 3/2. Maddesi uyarınca, bir girişimin %25 - %50 hissesine/oy hakkına sahip olmakla birlikte, girişimin otonom (bağımsız) niteliğini ortadan kaldırmayan ve sayılarının birden fazla olması halinde, her birinin girişimin %25-%50 hisse/oy verme hakkına sahip olmasının mümkün olduğu yatırımcılar şunlardır:
- i. Kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri ve iş melekleri¹⁷,
 - ii. Üniversiteler ve kâr amacı taşımayan araştırma merkezleri,
 - iii. Kurumsal yatırımcılar (bölgesel kalkınma fonları dahil),
 - iv. Yıllık bütçesi 10 milyon Euro’dan ve yerleşimci sayısı 5.000’den az olan otonom (bağımsız) yerel yönetimler.

¹⁵ OECD Small and Medium Enterprise Outlook, OECD: Fransa – 2002, s. 222.

¹⁶ European Commission, The New SME Definition..., ss. 16-25.

¹⁷ İş melekleri, borsada işlem görmeyen işletmelerin özkaynaklarına (equity capital) yatırım yapan risk sermayesi yatırımcıdır. İş meleklerinin bir girişime mali katkısı, 1.250.000 Euro’yu geçemez. (European Commission, The New SME Definition..., ss. 9, 18.)

- b. Ortak Girişimler: Bir işletmenin %25'ten fazla, ancak %50'den daha az hissesine/oy hakkına sahip olan ya da hissesinin/oy hakkının %25'ten fazlası, ancak %50'den daha azı diğer bir işletmeye ait olan girişimlerdir.
- c. Bağlı Girişimler: Bir işletmenin %50'den fazla hissesine/oy hakkına sahip olan ya da hissesinin/oy hakkının %50'den fazlası diğer bir işletmeye ait olan girişimdir. Bu tanım kapsamına giren girişimler, otonom ve ortak girişimler kadar yaygın değildir.

Yeni KOBİ tanımının uygulanmaya başlanması ile Komisyon, 1996 tarihli KOBİ tanımı içinde yer alan, ancak yeni tanım gereğince KOBİ sayılmayan işletmelerin yararı için, bu işletmelerin dahil olduğu Topluluk Programlarının uygulanmasına devam edileceğine ilişkin bağlayıcı bir karar almıştır¹⁸.

Türkiye'de ise çeşitli kurum ve kuruluşlar, görev tanımları, hedef kitleleri ve faaliyetlerine ayırdıkları kaynaklar çerçevesinde, hizmet sundukları girişimleri tanımlayan farklı KOBİ tanımları geliştirmişlerdir. Bu durum, KOBİ'lere hizmet sunan kurum ve kuruluşlardan hizmet isteminde bulunan girişimlerin farklı ölçütlere göre değerlendirilmelerine, örneğin bir kurumdan/kuruluştan hizmet almak isterken küçük ölçekli kabul edilen girişimin, diğer bir kurumdan/kuruluştan hizmet isteminde orta ölçekli işletme olarak değerlendirilebilmesine neden olmaktadır. Bu yaklaşım farklılığı, uygulamaların etkinliğini azaltmakta ve hizmetlerin saydamlığını engellemekte olduğundan, 2003 Yılı Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi, KOBİ tanımı'nın AB KOBİ tanımı ile uyumlaştırılmasını, kısa vadeli öncelikler arasında saymıştır¹⁹.

¹⁸ European Commission, **The New SME Definition...**, s. 10.

¹⁹ **Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi**, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü: Ankara - Nisan 2003, ss. 8, 14.

Türkiye'deki KOBİ tanımları, tanımları yapan kurum ya da kuruluş bazında şu biçimdedir:

KURUM	TANIM ÖLÇÜTLERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
KOSGEB	Çalışan Sayısı	---	1-50	51-150
EXİMBANK	Çalışan Sayısı	---	---	1-200
DİE	Çalışan Sayısı	1-9	10-49	50-99
DPT	Çalışan Sayısı	1-9	10-49	50-99
TOSYÖV	Çalışan Sayısı	1-5	5-100	100-200
Halk Bankası	Çalışan Sayısı	---	---	1-250
	Sabit Yatırım Miktarı (YTL) ²⁰	---	---	950.000
Hazine Müsteşarlığı	Çalışan Sayısı	1-9	10-49	50-250
	Yatırım Miktarı (YTL) ²¹	950.000	950.000	950.000
Dış Ticaret Müsteşarlığı	Çalışan Sayısı	---	---	1-200
	Sabit Yatırım Miktarı (USD) ²²	---	---	2.000.000

Tablo 2: Kurum ya da Kuruluş Bazında Türkiye'de KOBİ Tanımları

(Kaynak: **Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler - Varolan...**, s. 27.; Mustafa H. Çolakoğlu, **KOBİ Rehberi**, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği: Nisan 2002, s. 8.)

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere, Türkiye'de KOBİ'lere hizmet sunan kurum ve kuruluşlar, tek bir KOBİ tanımları uygulamak bir yana, tanımlarında benzer ölçütleri ve eşikleri kullanmaktan da uzaktırlar.

KOBİ tanımında yalnızca çalışan sayısını ölçüt olarak alan kurumlardan KOSGEB, KOBİ'leri küçük ve orta olarak ayırmakta ve AB KOBİ tanımı uyarınca mikro ölçekli sayılacak KOBİ'leri, küçük ölçekli kabul etmektedir. Devlet İstatistik

²⁰ **KOBİ Sanayi Kredileri**. http://www.halkbank.com.tr/pb/engine/1,1065,2_6_1kobsn.00.html

²¹ 21.12.2000/1822 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar ile İlgili Duyuru. (Bu rakam, KOBİ Yatırım Destek Belgesine Tabi Yatırımlar için de geçerlidir.) http://www.treasury.gov.tr/mevzuat/Kobi_Destek_Sistemi.pdf

²² İstihdam Yardımı Hakkında (İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı ile İlgili) Tebliğ. No: 2000/1 (29.01.2000 tarih ve 23948 sayılı Resmî Gazete)

Enstitüsü (DİE) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ise 100 ve üzeri çalışanı bulunan işletmeleri KOBİ kabul etmemektedir. EXİMBANK, mikro ve küçük ölçekli KOBİ tanımı yapmaksızın, 200'e kadar çalışanı bulunan işletmeleri, orta ölçekli KOBİ kabul etmekte; bu yönüyle, dış satım desteklerinden yararlanmak isteyen küçük işletmeler arasında fırsat eşitliği yaratacak bir ayırım yapmamaktadır. TOSYÖV, öteki kurumların hiç biriyle bir benzerlik taşımayan çalışan sayısı eşikleri kullanmaktadır.

Çalışan sayısı yanında yatırım miktarını da ölçüt kabul eden kurumlardan yalnızca Hazine Müsteşarlığı, mikro ve küçük ölçekli işletme tanımına yer vermekte; çalışan sayısı bakımından AB KOBİ tanımındaki eşikleri kullanırken, yatırım miktarı eşliğini, tüm işletmeler için aynı kabul etmektedir. Böylelikle Müsteşarlık, daha küçük ölçekli işletmeler bakımından sermaye miktarını yüksek tutarak, çalışan sayısı az, ancak teknoloji yatırımı yüksek, sermaye yoğun küçük işletmeleri desteklemektedir. Bununla birlikte, yalnızca orta ölçekli işletme tanımı yapan Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Halk Bankası arasındaki en önemli fark, yatırım miktarında kendini göstermekte; Dış Ticaret Müsteşarlığı da sermaye yoğun (teknoloji ağırlıklı üretim yapan) küçük işletmeleri desteklemek amacıyla, çalışan sayısı eşliğini düşürmekte ve yatırım miktarı eşliğini çok yüksek tutmaktadır.

Türkiye'de KOBİ tanımlarının yapılmasında farklı ölçütlerin kullanılması ve bunların bazılarının imalat sektörü dışındaki KOBİ'leri tanımlamaya sokmaması, KOBİ'lerin genel ekonomi içindeki oranının net olarak saptanamamasına, KOBİ'lere ilişkin sağlıklı istatistikler oluşturulamamasına ve tanımlamalara sokulmayan KOBİ'lerin kayıt dışı ekonomide kalmalarına neden olmaktadır²³.

Türkiye, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda ve 2003 Yılı Ulusal Programında, AB KOBİ tanımı ile uyumlulaştırılmış bir KOBİ tanımı oluşturulmasını, KOBİ politikasına uyumda öncelikler arasına almıştır. AB Komisyonu'nun 2005 Yılı Türkiye İlerleme Raporu da Türkiye'nin KOBİ tanımını AB müktesebatı ile uyumlu duruma getirme konusunda daha fazla çalışması gerektiğini belirtmiştir²⁴.

²³ OECD, **Türkiye'deki Küçük ve...**, ss. 25-26.

²⁴ Avrupa Komisyon, **Türkiye 2005 İlerleme Raporu (COM (2005) 561 Nihai), SEC (2005) 1426**, Brüksel: 09.11.2005, s. 117.

AB KOBİ tanımının benimsenmesine yönelik olarak TOBB tarafından hazırlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik Taslağı”²⁵, çok geniş bir kesimi KOBİ kapsamına dahil ettiği ve Türkiye'nin mali yapısının bu sayıda KOBİ'ye destek sağlamaya uygun olmadığı gerekçesiyle²⁶, KOBİ'lere destek veren bazı kurumlarca uygun bulunmamıştır.

Buna karşın, KOBİ tanımına ilişkin resmî düzenlemelere hazırlık olarak, 12.04.2005 tarih ve 5331 sayılı “Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine İlişkin Kanun” ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na, çalışan sayıları, net satış hasılatları ve mali bilanço tutarları dikkate alınarak, KOBİ'lerin tanımlanmasına, niteliklerine, sınıflandırılmasına ve uygulamalarına ilişkin hususları Yönetmelikle belirleme yetkisi verilmiş; kurum ve kuruluşların, KOBİ'lere ilişkin uygulamalarını, bu Yönetmelikte belirtilen hususlara göre düzenleyecekleri hükme bağlanmıştır²⁷.

Anılan Kanuna dayanılarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girecek biçimde, Bakanlar Kurulu'nun 2005/9617 sayılı Kararı ile kabul edilmiştir²⁸.

²⁵ Taslağa <http://www.tobb.org.tr/duyurular/yonetmelikler/kobi%209%20mayis1.doc> adresinden ulaşılması mümkündür.

²⁶ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği – KOBİ Araştırma ve Danışmanlık Merkezi Müdürlüğü, **KOBİ Tanımı – Türkiye’de KOBİ Tanımları ve AB KOBİ Tanımı**, <http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kobi/kobitanimi.php>

²⁷ 16.04.2005 tarih ve 25788 sayılı Resmî Gazete.

²⁸ 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete.

Yönetmeliğin 5. Maddesi, KOBİ tanımını şu biçimde yapmaktadır:

GİRİŞİMİN ÖLÇEĞİ	ÇALIŞAN SAYISI ²⁹		YILLIK CİRO		YILLIK BİLANÇO
MİKRO	< 10	a	≤ 1 MİLYON YTL	y	≤ 1 MİLYON YTL
KÜÇÜK	< 50	r	≤ 5 MİLYON YTL	a	≤ 5 MİLYON YTL
ORTA	< 250	i	≤ 25 MİLYON YTL	d	≤ 25 MİLYON YTL
		c		a	
		a			

Tablo 3: “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” Uyarınca Türkiye’de KOBİ Tanımında Kullanılacak Eşikler

(Kaynak: **Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik**. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmî Gazete)

İşletme türlerini, AB KOBİ tanımında olduğu gibi otonom (bağımsız), ortak ve bağlı olmak üzere üçe ayıran Yönetmelik, girişimin %25 - %50 hissesine/oy hakkına sahip olmakla birlikte, otonom (bağımsız) niteliğini ortadan kaldırmayan yatırımcılardan olan iş meleklerinin işletmeye yapacakları toplam yatırım üst sınırını 2 milyon YTL olarak belirlerken, yerleşimci sayısı 5.000’den az olan otonom (bağımsız) yerel yönetimlerin³⁰ yıllık bütçesinin 18 milyon YTL’yi aşamayacağını öngörmüştür. Yönetmeliğin 9. Maddesi ise sermayesinin ya da oy hakkının % 25’inden fazlası, doğrudan ya da dolaylı olarak, ortaklaşa ya da tek başına bir ya da birden fazla kamu kurum ve kuruluşunun denetiminde olan işletmelerin KOBİ sayılamayacağını belirtmiştir.

Çalışan sayısı ve mali durum hesaplamalarında göz önünde bulundurulacak hususları, AB Komisyonu’nun KOBİ tanımına ilişkin kararına benzer biçimde belirleyen Yönetmelik, hizmet isteminde bulunacak işletmenin sınıflandırılmasında,

²⁹ Yönetmelik, AB KOBİ tanımında olduğu gibi, çalışan sayısının hesaplanmasında “yıllık çalışma birimi”ni kullanmaktadır.

³⁰ Belde belediyeleri dahil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri.

işletme tarafından yapılan beyanı esas almaktadır. Bu çerçevede, Yönetmeliğin ekinde yer alan formların ve bu formların ekinde sunulacak belgelerin içeriğinden işletme sorumlu olacak olup, yanılıcı bilgi ve belgelere dayanılarak alınan yardımlar, işletme bakımından kazanılmış hak olarak kabul edilmeyecektir.

Yönetmeliğin 2. Maddesi, KOBİ'lere yönelik öteki mevzuatın, Yönetmelik hükümleri çerçevesinde uygulanması gerektiğini vurgulamakta; ancak, KOBİ'lere destek sağlayan kuruluşların, Yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceklerini ve devlet yardımları dışındaki uygulamaları için, yalnızca çalışan sayılarını göz önünde bulundurabileceklerini hükme bağlamaktadır.

Bu bakımdan, kurum ve kuruluşlar, hangi nitelikteki KOBİ'lere destek sunacaklarına kendileri karar vermeye devam edecek olmalarına karşın, istatistiksel bilgileri Yönetmelikte belirtilen eşiklere göre tutmak durumundadır. Bu durum, Türkiye'de KOBİ'lere ilişkin sağlıklı, AB verileriyle uyumlu istatistikler tutulmasında ve KOBİ'lerle ilgili politikalarının belirlenmesinde, sürekli ve güncellenebilir bir veri tabanından yararlanılması bakımından önemlidir³¹. Tek bir KOBİ tanımı, AB desteklerinden yararlanmak isteyen Türk KOBİ'lerine, hangi işletme türü içinde yer aldıkları konusunda da yol gösterecektir.

1.2.2.KOBİ'LERİN ÖNEMİ

"Ekonominin motoru" olarak nitelenen mikro, küçük ve orta boy işletmeler (KOBİ'ler), ülke ekonomisine sağladığı katkı yanında, toplumsal ve yönetsel açıdan da önemli bir dengeleyici rol üstlenmektedirler.

Bireysel girişimciliğin bir ürünü olan KOBİ'ler, ekonomik büyüme açısından önemli bir yere sahiptir. KOBİ'lerin az bir sermayeyle kurulabilmesi ve genel giderlerinin düşük olması, işletme kuruluşunu destekleyici bir unsur olmakta ve ekonomik yapılanmada sayısal bakımdan önemli bir ağırlığa sahip olmaları sonucunu doğurmaktadır. KOBİ'ler, AB'deki toplam işletmelerin %99.8'ini, toplam istihdamın

³¹ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, Ocak 2004, s. 43.

%66.1'ini, toplam katma değerin %56.9'unu³²; Türkiye'de ise tüm işletmelerin % 99.8'ini, toplam istihdamın % 76.7'sini ve toplam katma değerin % 27'sini oluşturmaktadır³³.

Tüketim merkezlerine yakınlıkları ve yapılanmalarının küçüklüğü nedeniyle KOBİ'ler, yerel pazarları ve müşterinin gereksinimlerini daha yakından tanıma, pazar koşullarında ortaya çıkan değişimlere hızla uyum sağlayabilen esnek karar alma ve üretim yapısına sahip olma, daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlama, tek bir alanda (muhasabe, pazarlama vs.) değil de pek çok alanda uzmanlaşmış bir yönetici kadrosuyla hızlı ve esnek karar alma, yönetim giderlerinin düşüklüğü nedeniyle ucuz üretim gerçekleştirme, dinamik ve yeniliğe açık olma ve bu nedenle özellikle de dönemsel ekonomik krizlerin olumsuz etkilerinden çok daha çabuk kurtulabilme özelliklerine sahiptirler³⁴.

Küçük birikimlerin yastık altından çıkıp ekonomiye kazandırılmasını ve kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınmasını sağlayan KOBİ'ler, ayrıca sanayi sektörünün gereksinim duyduğu ara malı ve girdiyi üretmekte ya da büyük işletmelerle aynı mal ve hizmetleri üretip rekabet ortamı yaratmaktadırlar. Büyük sanayi işletmelerine göre bölgesel temelde dağılımı daha orantılı olan KOBİ'ler, sanayileşmenin ülke geneline ve mülkiyetin geniş bir alana yayılmasına da katkı sağlamakta³⁵; varlıklarıyla tekellere karşı bir güvence olmaktadır.

KOBİ'ler, toplumsal yaşama da önemli bir katkı sağlamaktadır. Kaynağını girişimci ve yenilikçi ruhun oluşturduğu KOBİ üretim sürecinde el emeğinin yoğun olması, istihdam istemini de birliğinde getirmekte, işsizlik oranını azaltarak ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır³⁶. Ayrıca, ülke çapında geniş bir alana yayılmış olmaları nedeniyle bölgesel gelişmişlik farklılıklarını en aza indirmeleri ve bölgelerarasındaki ekonomik ve toplumsal dengenin sürdürülmesine katkı sağlamaları, gelir dağılımındaki dengesizliği gidermeleri ve göçleri önlemeleri, bu

³² Commission of the European Communities, **Commission Staff Working Paper – The Activities of the European Union for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) – SME Envoy Report**, COM (2005) 30 final, SEC (2005) 170, Brussels – 08.02.2005, s. 8.

³³ T.C. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı – KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), **Eşleştirme Merkezi Modelleri**, Ankara - Kasım 2004, s. 2.

³⁴ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları...**, s. 15.

³⁵ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları...**, s. 18.

³⁶ Ferruh Tanyel, **Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerimizde...**, s. 15.

bakımdan ekonomik güçlüklerden kaynaklanan toplumsal gerilimleri azaltmaları, KOBİ'lerin toplumsal kalkınmaya sağladıkları öteki katkılardır³⁷.

Bununla birlikte KOBİ'ler, üretim planlaması ve sağlıklı yatırım kararları alma aşamasında, geleceği öngörme, ekonomik ve siyasal yönetimin uygulamalarına güvenme ve kararlılığın süre gideceğine inanma gereksinimi duymakta ve bunu sağlayacak temel unsurlardan biri olan yönetsel kararlılığın sağlanmasına, demokratik katılımlarıyla katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede, örneğin Türkiye'de KOBİ'leri de temsil eden Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), etkin bir meslek kuruluşu olarak, yönetsel organları etkilemeye ve KOBİ'lerin gereksinimlerini ve istemlerini, yönetsel karar alma sürecine yansıtmaya çalışmaktadır.

1.3. GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE KULLANILAN KOBİ POLİTİKASI ARAÇLARI

Sanayi politikasının bir ayağını oluşturan girişimcilik politikasına ilişkin düzenlemelerin asıl amacı; yastık altındaki tasarrufları yatırıma yönlendirerek, kayıt içine almak; istihdam yaratarak ekonomik gelişmeyi sürekli kılmak; sanayinin bölgeler arasında eşit dağılımını desteklemek; işletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere, emek yoğun üretim yapan KOBİ'leri, teknoloji yoğun, tüketicilerin gereksinimlerine yanıt verebilecek nitelikte ve nicelikte üretim yapmaya yönlendirmektir. Özetle, yeni KOBİ'lerin kurulması ve üretim sürecinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin yenilikçi faaliyetlere yönlendirilmesi, girişimcilik politikasının ana konusunu oluşturmaktadır.

³⁷ Tahir Akgemci, **KOBİ'lerin Temel Sorunları...**, s. 18.

Girişimcilik politikası, üç farklı grubu hedef kitle olarak almaktadır:

- a. girişimci ruha sahip kişiler (özellikle yaratıcı iş fikirleri bulunan gençler),
- b. daha önce başarısız girişimcilik deneyimi olmakla birlikte, hatalarından ders alıp, edindiği deneyimi bir sonraki girişiminde başarıya dönüştürebilecek potansiyele sahip girişimciler,
- c. yeniliğe açık ve teknoloji odaklı çalışma becerisine sahip üreticiler.

Ekonomide girişimci faaliyetlerin artırılması, öncelikle hedef kitlenin gereksinimlerinin belirlenmesi, ardından uygun araçlar kullanılarak, bu gereksinimlerin giderilmesi ile olanaklıdır. Girişimciliğin genellikle KOBİ şeklinde uygulamaya dönüşmesi, hedef kitlenin gereksinimlerinin, KOBİ politikası araçları kullanılarak karşılanmasını gerektirmektedir.

Girişimcilik politikası çerçevesinde hedef kitlenin gereksinimleri ve uygulama araçları, şu biçimde sıralanabilir:

- a. Girişimcilik, yaratıcılığın bilgi ve beceriyle ortaya çıkmasının bir sonucu olduğundan, bireylerin girişimci yönlerini keşfetmelerine ve toplumda girişimci kültürünü yaygınlaştırmaya yönelik eğitim ve öğretim programlarının uygulamaya sokulması gerekmektedir. Girişimcilerin birbirlerinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanmalarına olanak tanıyan örgütlenmeler ve ağlar da bir tür girişimcilik eğitimi olarak kabul edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- b. Girişimci faaliyetlerin yaşama geçirilmesi ve sürekliliği, girişimcinin becerisi kadar, yasal ve kurumsal düzenlemelerin, girişimciliği destekleyecek biçimde basit ve düşük maliyetli olmasına da bağlıdır.
- c. Girişimcilik, gerek yeni bir işletme kurulması, gerekse var olan bir işletmede verimlilik ya da üretim artışı sağlayacak bir yenilik olsun, sermaye birikimi ya da sermaye artırımını gerektirmektedir. Bu nedenle, finansman yetersizliği nedeniyle yaşama geçirilemeyen küçük girişimler için doğrudan ya da

dolaylı destek sunulması, girişimci faaliyetlerin artmasına ve yaygınlaşmasına da katkıda bulunmaktadır.

Girişimcilik yönü bulunan gençlerin, kendi potansiyellerini keşfetmelerini sağlayan eğitim ve öğretim politikaları, yaratıcı ve üretken iş fikirlerinin yaşama geçirilmesinde öncü unsur olmaktadır. Ayrıca, KOBİ'lerde işgücünün niteliğini artırmaya yönelik ya da AR-GE faaliyetlerini ve teknolojik gelişmeyi destekleyici eğitim programları da üretimin niteliğini yükselten araştırmaların ve teknolojik yenilik çalışmalarının³⁸ artmasına, yenilikçi iş fikirlerinin ortaya çıkmasına ve başarıyla ticarileştirilmesine (kârlılık ve rekabet gücü kazandırıcı biçime dönüştürülmesine), teknolojik özellikleri ya da kullanım alanı daha önce üretilen ürünlerden belirgin bir biçimde iyileştirilmiş ya da yepyeni bir teknoloji kullanılarak üretilmiş, pazarda rekabet gücü daha yüksek olan ürün geliştirilmesine olanak tanımaktadır³⁹.

Bununla birlikte, girişimci fikirlerin uygulamaya dönüştürülmesi için gerekli teknik ve yasal bilginin, çeşitli mesleki eğitim programları ile potansiyel girişimcilere aktarılması, daha önceki deneyimlerden yararlanılmasını da sağlayacağından, girişimin başarısını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bakımdan, girişimler ve girişimciler arasında iletişimi ve işbirliğini sağlayan tüm örgütlenmeler ve ağlar, bilgi ve deneyim paylaşımını sağladığından, bir tür girişimcilik eğitimi olarak da kabul edilmektedir.

Öte yandan, üretim sürecinde teknolojiye ağırlık veren, ancak sermayesi düşük olan KOBİ'lerin, ticari potansiyeli yüksek ürünler geliştirme konusunda bilgi birikimine ve uzmanlığa sahip işgücü istihdam etmesi, diplomalı ve nitelikli işgücünün ülke içinde kalmasına⁴⁰ da olanak tanımaktadır.

Sanayi sektöründeki girişimlerin kararlılık içinde devam edebilmesi, makro-ekonomik dengelerin korunması yanında, yasal düzenlemelerin ve yönetsel yapının anlaşılır olmasına, düzgün ve seri işlemesine (uygulanabilir olmasına) da bağlıdır. Bu

³⁸ Üretimin daha iyi ve hızlı yöntemlerle yapılmasını sağlayan yenilikçilik, yeni/geliştirilmiş ürünlerin ya da üretimi süren ürünlerin üretilmesinde yeni tekniklerin kullanılmasıdır. (Tanım, 06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazeteyayınlanan 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun 3. Maddesinden alınmıştır.)

³⁹ **Teknoloji Geliştirme ve İnovasyonun Tanımı ve Örnekleri.**

http://www.ttg.gov.tr/01_neden_ttg/11.htm

⁴⁰ **Neden Tekno-Girişimci.** http://www.ttg.gov.tr/06_tekno_guncel/62.htm

çerçevede, gereksiz düzenlemelerin azaltılması, girişimciliğin önündeki engellerin kaldırılmasına büyük katkı sağlamakta, genörgütün etkinliğini artırmakta, yerli sermayenin yatırıma yönlendirilmesi ve ülkeye doğrudan yabancı sermayenin çekilmesi yoluyla ekonomik büyümenin, istihdamın ve rekabet gücünün artırılmasını sağlamaktadır.

Girişimlere yönelik mali destekler ise doğrudan devlet yardımı niteliğinde olmayıp, dolaylı destekler şeklindedir. Girişimcilerin iş fikirlerini uygulamaya geçirmelerini ve yeni girişimlerin varlıklarını sürdürebilmelerini amaçlayan destekler, geçici bir önlem olarak görülmekte ve rekabet gücü olmayan ya da olamayacak olan girişimler için kullanılmamaktadır⁴¹.

Girişimlerin bu desteklerden yararlanabilmeleri, vergi sistemi aracılığıyla dolaylı olarak ya da mali kurumlar kanalıyla doğrudan gerçekleşmektedir. Devletin sanayi sektöründe düzenleyici ve destek sağlayıcı bir rol üstlenerek mali destek sunması, girişimlerin müşterilerin değişen ve artan istemlerine yanıt verecek ürünler geliştirmelerine, rekabet gücü kazanmalarına, yeni pazarlara girmelerine ve gelişmelerine olanak tanımaktadır.

Girişimciliğin olumlu etkileri, girişimin gerçekleştiği bölgede görüldüğü kadar, ülke ekonomisinde ve toplumsal yapısında da kendini hissettirmektedir. Bu nedenle, girişimciliğin bölgesel olmak yerine, bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, girişimcilik politikasının daha kapsamlı olmasını sağlamakta ve etkinliğini artırmaktadır⁴².

⁴¹ [Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Avrupa Birliği ve Türkiye, Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü: Ankara, 5. Baskı, Kasım 2002](#), ss. 130-131.

⁴² Tanrısever, [Avrupa Birliğinde Girişimciliğin...](#), s. 10.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GİRİŞİMCİLİK VE KOBİ POLİTİKALARININ GELİŞİMİ

Girişimcilik ve KOBİ'ler, Topluluğun Kurucu Antlaşmaları ile getirilen ortak politikalardan biri değildir. Bununla birlikte, AB'nin GSMH artışı, verimlilik, AR-GE ve teknolojik gelişim konularında ABD ve Japonya'nın gerisinde kalması, bu durumun uluslararası ticarete AB'nin rekabet gücünü olumsuz etkilemesi, temel iş kaynağı olan ve ekonomiye canlılık getiren girişimlerin önem kazanmasına ve Topluluk müktesebatında daha sık ve kapsamlı ele alınan bir konu olmasına gerekçe oluşturmuştur.

KOBİ'lere yönelik girişimcilik politikasının temel amacı, artan rekabet ortamında, ekonomik üretime katılacak küçük işletmelerin kurulmasını ya da yeni / daha hızlı tekniklerle (teknolojik) üretim yapacak / tüketicilerin istemini karşılayan özgün bir mal üretecek küçük işletmelerin altyapı dönüşümlerini desteklemektir. Girişimciliğin özellikle KOBİ'ler bakımından ele alınması, KOBİ'lerin kuruluş maliyetlerinin düşük olması nedeniyle, ekonomide sayısal ağırlığının bulunmasından ve esnek yapılarıyla yeniliğe, büyük işletmelere kıyasla daha yatkın olmalarından kaynaklanmaktadır.

Girişimcilik politikası, aşırı genörgüt nedeniyle kuruluş sırasında gecikmeler yaşanan ve yüksek işlem maliyetine katlanan, finansman sıkıntısı nedeniyle yatırıma, AR-GE'ye ve teknolojik yenilenmeye kaynak ayırmayan, eğitim ve danışmanlık hizmeti almayan KOBİ'lerin kurulmasına ve rekabet gücü kazanmasına yönelik düzenlemeler içermektedir.

Girişimcilik ve KOBİ politikaları, "sert mevzuat" olarak nitelenen tüzük ve yönergeler yerine, "yumuşak mevzuat" olarak tanımlanan Topluluk Programları,

Komisyon Görüşleri, Çerçeve Yönergeler ile düzenlenmektedir⁴³. Bu düzenlemelerin, rekabet politikasından sanayi politikasına, ticaret politikasından teknolojik araştırma ve geliştirme politikasına, bölgesel kalkınma politikasından eğitim politikasına kadar pek çok alanla ilişkili olması, ayrıca sektörel gereksinimlerin farklılık göstermesi, girişimciliğin ve KOBİ'lerin yatay bir politika anlayışıyla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. İşletme politikası bakımından tüm sektörler için eşit yaklaşmayı öngören yatay politika anlayışı, temel uygulayıcı olarak gördüğü özel girişimi, gereksinim duyulan alanlarda yatırım yapmaya / proje üretmeye yönlendirmekte; böylelikle, kaynakların etkin kullanımını sağlamaktadır.

Üye ülke ekonomik koşullarının, finansal kurumlarının ve sermaye piyasalarının aynı gelişmişlik düzeyine sahip olmaması; üye ülkelerin birbirleri arasında ve kendi içlerinde bölgesel gelişmişlik farklılıkları göstermesi; Toplulukta ortak bir girişimcilik ve KOBİ politikası oluşturulamamasına neden olmuştur. Buna karşın, ulusal girişimcilik ve KOBİ politikalarının, Topluluğun girişimcilik konusundaki hedeflerine ve düzenlemelerine aykırılık oluşturmaması gerekmektedir.

2.1. GİRİŞİMCİLİK VE KOBİ POLİTİKALARININ AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINA ALINMASI

Topluluğun ekonomik büyüme oranının, 1980'lerde %4'ten %2.5'lere gerilemesi ve istihdam oranının 1970'lerden sonra önemli ölçüde düşmesi⁴⁴; AB'nin teknolojik anlamda ABD ve Japonya, geleneksel sanayi üretiminde ise Güneydoğu Asya'daki gelişmekte olan ülkelere gelen ucuz ürünler karşısında rekabet gücünün azalması; ayrıca aşırı korumacı önlemler içeren sanayi politikasının, dönemin ekonomistlerince ağır biçimde eleştirilmesi; bir yandan Avrupa Tek Pazarı'nın oluşturulması çabalarına ve AR-GE faaliyetlerine hız kazandırılması, öte yandan KOBİ'lere yönelik bir girişimcilik politikası geliştirilmesini de sağlayacak biçimde sanayi politikasının yeniden tanımlanması çalışmalarını başlatmıştır.

⁴³ Maik Schmahl ve diğerleri, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu – Sanayi Politikası ve KOBİ'ler**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Haziran 2001, [s. 7](#).

⁴⁴ Sema Gençay Çapanoğlu, **Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası**, İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul, 15 Soruda 15 AB Politikası Serisi, No:5, Ekim 2003, s. 5.

Bu çerçevede, 1983 yılını “Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları Yılı” ilan eden Topluluk, bu dönemde girişimciliği artırmak üzere, 24 Mayıs 1984’te ilk KOBİ Eylem Planı’nı yürürlüğe koymuştur. Eylem Planı, Avrupa Bilgi Merkezi Ağı (Euro Info Centre Network), İş Geliştirme Merkezleri Ağı (BIC Network), Şirket İşbirliği Ağı, BC-NET (Business Co-operation Network) gibi oluşumların da katkılarıyla, KOBİ girişimlerinin artırılması için yönetsel, yasal ve ekonomik ortamı iyileştirmeye, basitleştirmeye ve saydamlaştırmaya; eğitim, finansman ve sermaye artırımını olanaklarını geliştirmeye; KOBİ’ler ile Topluluk arasındaki iletişimin sağlıklı yürümesini sağlamaya; KOBİ’ler arasındaki etkileşimi ve işbirliğini artırmaya çalışmıştır. AB Komisyonu, İkinci Eylem Planı’nı da 1986 yılında uygulamaya sokmuştur.⁴⁵

20 Ekim 1986’da kurulan Görev Gücü (Task Force), girişimci KOBİ’ler için uygun iş ortamı yaratılmasına yönelik olarak şu çalışmaları yapmıştır⁴⁶:

- a) Eğitim çalışmalarıyla girişimcilik ruhunun desteklenmesi ve nitelikli personel desteğinin sağlanması;
- b) KOBİ'lere yönelik yardımların belirlenmesi ve kullanılması öncesinde sektör temsilcilerinin görüşleri alınarak yönetsel ortamın geliştirilmesi;
- c) KOBİ'ler arasındaki iletişimin geliştirilmesi;
- d) KOBİ'lerin sermaye birikimi yaparak yeni yatırımlara kaynak ayırmasını, maliyetlerini düşürüp kârlılıklarını ve böylece rekabet gücünü artırmalarını sağlayacak vergi düzenlemeleri yapılması;
- e) Avrupa Şirketler Hukuku çalışmalarında KOBİ'lere yönelik düzenlemeler yapılması;
- f) Roma Antlaşması'nın 85. Maddesi uyarınca, KOBİ'ler arasında yapılan ve malların üretimini/dağıtımını iyileştirmeye ya da teknik/ekonomik gelişmeyi özendirmeye yardımcı olan anlaşmaların/ ortak kararların/davranışların desteklenmesi.

⁴⁵ Tanrısever, Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin... ss. 14-15.

⁴⁶ Ayşe Ege ve diğerleri, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği – Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Aralık 1995, ss. 46-49.

Aralık 1991'deki devlet ve hükümet başkanları zirvesinde kabul edilen, 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, 157. Maddesi ile “Birlik ve üye devletler, Birlik sanayinin rekabet gücü kazanması için gerekli şartların var olmasını sağlayacaklardır.” hükmünü getirmiştir. Birliğin sanayi, girişimcilik ve KOBİ politikalarının da yasal dayanağı olan bu madde⁴⁷, üye ülkelerce doğrudan uygulanacak ya da uyum sağlanacak zorunlu düzenlemeler öngörmemekte; sanayi ve girişimcilik konularında ortak bir politikadan çok, Topluluk ve üye devletlerce, Topluluğun rekabet gücünü artırmaya yönelik bir strateji oluşturulmasının gerekliliğine işaret etmektedir.⁴⁸

AB Sanayi Bakanları Konseyi, 28 Eylül 1994'teki toplantısında, AB Komisyonu'nun “KOBİ'ler İçin Bütünleştirilmiş Birlik Programı” oluşturmasına ve en geç 1996 sonunda, bu programın sonuçları hakkında bir rapor hazırlayıp sunmasına karar vermiş; bu çerçevede, özellikle KOBİ'ler için “İş Ortamının Geliştirilmesi ve Basitleştirilmesi Komitesi” kurulması çağrısında bulunmuştur⁴⁹.

AB'de KOBİ'lere yönelik tüm faaliyetlerin eşgüdümlü ve uyumlu olmasını sağlamaya yönelik bir çerçeve oluşturan Bütünleştirilmiş Program'ın kapsamında yer alan faaliyetler, üç gruba ayrılmaktadır⁵⁰:

- a) Birlik düzeyinde ya da ulusal / bölgesel düzeyde KOBİ'lerin girişimci faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik ulusal uygulamaların uyumlulaştırılması,

⁴⁷ Çapanoğlu, *Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası...*, s. 7.

⁴⁸ Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, ss. 114-115.

⁴⁹ Ege ve diğerleri, *Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği...*, s. 45.

⁵⁰ *Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası*, s. 2.

<http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>

- b) Bütünleştirilmiş Programın bir parçası olan Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı ile Birlik politikaları kapsamında yer almayan öteki KOBİ faaliyetleri için yasal ve mali çerçevenin oluşturulması,
- c) İç Pazar İçin Basitleştirilmiş Mevzuat (SLIM)⁵¹, ekonomik ve parasal birlik, AYB kredileri, Avrupa Yatırım Fonu (AYF) kredi güvenceleri, yapısal fonlardan sağlanan destekler, Araştırma ve Teknolojik Gelişme Programları, bilgi toplumu, eğitime erişim gibi alanları kapsayan öteki Birlik politikaları çerçevesinde KOBİ faaliyetlerinin ele alınması.

Mart 1995'te Komisyon tarafından hazırlanan ve Birlik sanayinin rekabet gücünü artırmayı hedefleyen Eylem Planı, bu amaçların gerçekleştirilmesi için İç Pazarın güçlendirilmesini, araştırma politikasının belirlenmesinde sanayi sektörünün önceliklerinin dikkate alınmasını, bilgi toplumunun ve sınıfl işbirliğinin geliştirilmesini öngörmüştür.

Topluluk içinde girişimciliğin desteklenmesine yönelik olarak, 10-11 Aralık 1993'teki Brüksel Zirvesi'nde ve 24-25 Haziran 1994 tarihli Korfu Zirvesi'nde, istihdam artışına KOBİ'lerin katkılarının artırılması, AR-GE politikasında eşgüdümün güçlendirilmesi, KOBİ'lerin iş ortamının basitleştirilmesi konuları ele alınmış; 16-17 Aralık 1997 tarihli Amsterdam Zirvesi'nde, ekonomik büyümenin desteklenmesi ve işsizlikle mücadelenin sürdürülmesi amacıyla, özellikle KOBİ'lerde istihdam yaratılmasına yönelik girişimleri mercek altına alacak bir olağanüstü zirvenin Lüksemburg dönem başkanlığında toplanması kararlaştırılmış; Maastricht Antlaşması'na istihdama ilişkin yeni bir bölüm eklenmesi yönünde görüş birliğine varılmıştır⁵².

Öte yandan, Türkiye'nin aday ülke olarak AB ile yeni bir ilişki içine girmesine olanak tanıyan 10 - 11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirve'sinde, AB ekonomisinin daha rekabetçi olmasına, istihdam yaratmasına ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamasına

⁵¹ İlk kez Komisyon'un Mayıs 1996 tarihli kararıyla uygulanmaya başlanan SLIM, İç Pazar düzenlemelerinin basitleştirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin yol haritaları oluşturmakta olup, Komisyon'un İstihdam İçin Güven Paktı (Confidence Pact for Employment)'nin bir parçası durumundadır. SLIM, yalnızca Topluluk müktesebatını değil, İç Pazar'la ilintili ulusal düzenlemeleri de basitleştirme hedefi taşımaktadır. (Commission of the European Communities, **Commission Staff Working Paper...**, s. 2.)

⁵² Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, s. 234.

yönelik “Bin Yıl Bildirgesi” kabul edilmiştir. Bildirge ile AB, genişleme sürecinde öncelik vereceği konuları:

- a. Bilim, araştırma ve teknoloji üretiminin artırılması,
- b. Mesleki eğitimin hızla geliştirilmesi, yenilenmesi ve yaygınlaştırılması,
- c. KOBİ’lerin geliştirilmesi ve desteklenmesi,
- d. Bölgesel kalkınmaya önem verilmesi,

olarak belirlemiştir.

Topluluğun girişimcilik ve KOBİ politikalarının oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumlu organı olan Avrupa Birliği Komisyonu, girişimci faaliyetlerin desteklenmesinin artan önemi nedeniyle, 1 Ocak 2000’de Sanayi Politikasından Sorumlu Genel Müdürlük ile İşletme Politikasından Sorumlu Genel Müdürlüğü birleştirilerek, Girişimler Genel Müdürlüğü (Enterprise DG)’nü oluşturmuştur. Temel görevlerinden biri, rekabet politikası ve pazar ekonomisi ilkeleri çerçevesinde, KOBİ’lerin kurulmasını ve desteklenmesini hedefleyen programları da gözeterek, Birliğin sanayi politikası ile eşgüdümlü bir biçimde İç Pazara ilişkin mevzuat taslakları hazırlanması çalışmalarını gerçekleştirmektedir⁵³. Genel Müdürlük, ayrıca girişimciliğin özendirilmesi, AR-GE çalışmalarının ve yenilikçi girişimlerin desteklenmesi, İç Pazardan yararlanma olanaklarının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması çerçevesinde, işletmelerin rekabet gücünün artırılması amacıyla kendi hibe programını yürütmektedir⁵⁴.

Yatay bir politika alanı olan girişimcilik ve KOBİ politikalarına ilişkin yetkilerin büyük bölümü, Komisyon’un öteki Genel Müdürlüklerine ait olduğundan, bu alanında, Komisyon’da tek bir karar merkezi bulunmamaktadır. Girişimlerden Sorumlu Komisyon Üyesi, Komisyon tarafından alınan kararları son aşamada etkileme gücüne sahip olmamakla birlikte, girişimcilik konusunda öteki Genel Müdürlüklerce alınan kararlar arasında bir eşgüdüm sağlamaktadır.

⁵³ Çapanoğlu, *Avrupa Birliği’nin KOBİ Politikası...*, s. 7.

⁵⁴ Arzu Odabaşı Sarı, *Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye*, İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul, Ağustos 2005, s. 11.

Müdürlüğün ismi, 2005 yılında İşletme ve Sanayi Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

2.2. BEST UYGULAMASI VE LİZBON STRATEJİSİ

Girişimcilerin ve KOBİ'lerin, yenilikçi iş fikirlerinin yaşama geçirilmesinde karşılaştıkları zorlukların giderilmesi ve gereksinimlerine yanıt verilmesi; bu çerçevede, kıyaslama (benchmarking)⁵⁵ ya da öteki yöntemlerle iş ortamında sürekli gelişimi destekleme amacına yönelik olarak, üye devletlerdeki en iyi uygulama örneklerinin değişiminin sağlanması, ülkelerin birbirlerinin deneyimlerinden yararlanmaları ve mevzuat kalitesinin iyileştirilmesi projeleri için bir çerçeve sağlamak üzere, BEST Çalışma Grubu (İş Ortamının Basitleştirilmesi Görev Gücü-Business Environment Simplification Task Force) oluşturulmuştur⁵⁶.

Aday ülkelerin de CC BEST adı altında katıldığı, AB Komisyonu tarafından başlatılan BEST uygulaması ile AB üyesi ülkelerin KOBİ'lere bakışlarında bir ortak yaklaşım oluşturmak, üye ülkelerdeki KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik en iyi uygulamaları KOBİ politikalarına yansıtılmalarını sağlamak, böylelikle küçük girişimlerin desteklenmesi ve KOBİ'lerin geliştirilmesi yoluyla, AB'nin ekonomik ve toplumsal hedeflerini gerçekleştirmek amaçlanmıştır⁵⁷.

İş adamlarının, kamu görevlilerinin ve akademisyenlerin yer aldığı BEST Çalışma Grubu tarafından hazırlanan rapora dayanarak AB Komisyonu, bir Eylem Planı hazırlamıştır. Girişimciliğin ve rekabet edebilirliğin desteklenmesine yönelik Eylem Planı, şu alanları kapsamaktadır⁵⁸:

a. Eğitim ve staj,

⁵⁵ Kıyaslama (benchmarking), "kimin en iyi olduğunu, kimin standartları geliştirdiğini ve daha da önemlisi standardın ne olduğunu belirleyen araştırma çalışmalarıdır". Kıyaslama, şirketler arasında bir karşılaştırma yapmak suretiyle, şirketin üstün ve zayıf olan yönlerini ve pazardaki yerini gösterdiği gibi, hedef kitlesini geliştirmesini sağlayacak bir yol haritası çizmesine de katkıda bulunarak, şirketin rekabet gücünü olumlu yönde etkilemektedir. (Kıyaslama – Benchmarking Danışmanlığı.
<http://www.tangram.com.tr/kiyas.htm>)

⁵⁶ En İyi Prosedür Projeleri. <http://map.kosgeb.gov.tr/faliyet/best.html>

⁵⁷ Avrupa Birliği İşletme ve Girişimcilik İçin Çok Yıllı Programı (KOSGEB'in Faaliyetleri), s. 2.
<http://map.kosgeb.gov.tr/faliyet/kobi.html>

⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, s. 30.

- b. Finansmana erişim,
- c. Araştırma ve yenilik,
- d. Destek hizmetlerinin saydamlığı,
- e. Kamu yönetimi,
- f. İstihdam ve çalışma şartları.

BEST uygulamasına karşın, ABD ve Japonya'nın ekonomik ve teknolojik kalkınması karşısında rekabet gücü azalan AB, 23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon Zirvesi'nde "Lizbon Stratejisi"⁵⁹ olarak adlandırılan belgeyi kabul etmiştir. 2010 yılına kadar AB'yi dünyanın en rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomisine sahip bir topluluk haline getirmeyi hedefleyen strateji çerçevesinde, KOBİ'lerle ilgili olarak uygulanacak politikalar şu biçimde belirlenmiştir⁶⁰:

- a. İç pazarın genişletilmesi ve derinleştirilmesi,
- b. Şirketlerin iç ve dış pazarlara açılmasının ve rekabet edebilmesinin sağlanması,
- c. İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak ulusal düzenlemelerin ve Topluluk düzenlemelerinin geliştirilmesi,
- d. AR-GE yatırımlarının artırılması ve geliştirilmesi, yenilikçi faaliyetlerin ve bilgi teknolojileri alanındaki çalışmaların desteklenmesi yoluyla sürdürülebilir kaynak kullanımının sağlanması,
- e. Güçlü bir sanayi altyapısının oluşturulması,
- f. İstihdam olanağının ve kişi başına düşen gayri safi millî hasılanın artırılması,
- g. İşgücünün ve şirketlerin değişikliklere uyum becerisinin artırılması,
- h. Daha iyi eğitim olanaklarıyla becerilerin gelişmesinin sağlanması.

Bununla birlikte, her bahar zirvesinde Avrupa Birliği Konseyi'nin, stratejik hedefin gerçekleştirilme düzeyine ilişkin değerlendirmede bulunması kararlaştırılmış;

⁵⁹ Presidency Conclusions – Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, DOC/00/8. http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.pdf

⁶⁰ A New Start For The Lisbon Strategy. http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm

ayrıca, başta KOBİ'ler için olmak üzere, gereksiz genörgütü azaltacak ve iş yapma maliyetini düşürecek, girişimcilerin ve işletmelerin gereksinimlerine yanıt verecek bir Avrupa Şartı'nın hazırlanması konusunda Bakanlar Konseyi'ne ve Komisyon'a çağırıda bulunulmuştur⁶¹.

2.3. KÜÇÜK İŞLETMELER İÇİN AVRUPA ŞARTI

AB, iş ortamının iyileştirilmesi, girişimciliğin ve KOBİ'lerin gelişmesinin desteklenmesi amacıyla, 2000 yılına kadar çeşitli Bildirimler ve Tavsiyeler yayımlamış, En İyi Uygulamaların Değişimi (BEST) çalışmaları yapmış, Danışma Toplantıları düzenlemiş, İç Pazarda girişimcilik politikasının oluşturulmasını ve eşgüdümünü amaçlayan Topluluk Programları uygulamıştır. Ancak, bu uygulamalar, AB'nin ABD ve Japonya karşısında rekabet gücü kazanmasında yeterince etkili olmamış; bu nedenle, üye devletlerce eşgüdümlü bir girişimcilik ve KOBİ politikası uygulanması gereği ortaya çıkmıştır.

AB, Lizbon Zirvesi'nde yapılan çağrının ardından, 13 Haziran 2000'de Genel İşler Konseyi'nde Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nı kabul etmiş; 19-20 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesi ise Şart'ın uygulanmasını resmen başlatmıştır.

Şart, temel iş kaynağı, yeni iş fikirleri ve yeni ekonomi için bir gelişme alanı olan, daha fazla ekonomik ve toplumsal bütünleşme sağlayan KOBİ'lerin, iş ortamındaki değişikliklere çok duyarlı olduğu ve aşırı genörgütten olumsuz etkilendiği düşüncesiyle, Lizbon stratejisinin gerçekleştirilmesinde de temel politika aracı olacak biçimde, en iyi iş ortamını sunacak ulusal KOBİ politikalarının oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik bir çerçeve çizmektedir.

AB KOBİ politikasının temel belgesi olan Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı⁶²:

⁶¹ Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, s. 247.

⁶² **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı**, s. 1.

<http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/European%20Charter%20for%20Small%20Enterprises.doc>

- a) Küçük işletmelerin, değişime ve yeniliğe açık yapılarıyla, istihdam olanakları sağlamada ve pazarın yeni gereksinimlerine yanıt vermede etkili olduğu;
- b) Küçük işletmelerin, toplumsal ve bölgesel gelişmeyi destekleyici önemli bir rolü bulunduğu;
- c) Her seviyedeki girişimciliğin, değerli ve üretken bir yaşam becerisi olduğu;
- d) Başarılı girişimlerin ödüllendirilmeyi hak ettiği;
- e) Başarısız girişimlerin, bir öğrenme fırsatı olarak değerlendirilmesi gerektiği;
- f) Yeni ekonomide bilginin, amaca bağlılığın ve esnekliğin önemli değerler olduğu;

düşüncesine dayanmaktadır.

Bu ilkeler çerçevesinde kendisine çeşitli çalışma alanları belirleyen Şart, bu alanlarda KOBİ'lere sağlanacak eğitsel, mevzuatsal, finansal, teknolojik vb. her tür desteğin, bir döngü içinde, AB'nin ekonomik, bölgesel ve sosyal kalkınması biçiminde, katma değeri daha yüksek olarak geri döneceği anlayışına dayanmaktadır.

Küçük işletmelerin iş ortamının iyileştirilmesi ile finansman ve pazar olanaklarının, teknolojik yeterliliklerinin, rekabet gücünün artırılması için Şart, çalışma alanlarını şu biçimde belirlemiştir:

- a. Girişimcilik eğitimi ve öğretimi,
- b. Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma (start-up) süreçleri geliştirilmesi,
- c. Daha iyi yasalar ve mevzuat düzenlemesi yapılması,
- d. Becerilerin (nitelikli personelin) bulunabilirliği,
- e. On-line erişimin iyileştirilmesi,
- f. Tek pazardan daha çok yararlanma / yeni pazarlara açılma,
- g. Vergilendirme ve finans hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi,
- h. Küçük işletmelerin teknolojik kapasitesini güçlendirme,
- i. Başarılı e-iş modelleri ve en üst seviyede işletme desteği,
- j. Birlik ve ülke düzeyinde küçük işletme çıkarlarının daha güçlü ve daha etkili temsilinin sağlanması.

Üye ülkeler için BEST ve aday ülkeler için CC BEST çalışmasını sona erdiren Şart'ın uygulama araçlarını Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı, Cardiff Ekonomik Reformlar Süreci, Lüksemburg İstihdam Politikaları Süreci, diğer Topluluk Programları ve Girişimleri oluşturmaktadır⁶³. Şart, hedeflerinin gerçekleştirilmesinde kullanılacak araçlardan biri olarak Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı'nı da sayarak, 20 Aralık 2000 tarihli Konsey Kararı (2000/819/EC) ile kabul edilen ve girişimci KOBİ'lere yönelik uygulamalar için bir çerçeve çizen IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı'nın bir parçası haline gelmiştir⁶⁴.

Şart, AB tarafından 15-16 Mart 2002 tarihli Barselona Zirvesi'nde yapılan çağrının hemen ardından, 23 Nisan 2002'de aday ülkeler tarafından; Mayıs 2003'te de Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ, Moldova tarafından kabul edilmiştir. AB'nin Akdeniz bölgesi ortakları (Cezayir, İsrail, Fas, Filistin Otoritesi, Lübnan, Mısır, Suriye, Tunus ve Ürdün) tarafından da Ekim 2003'te Roma'da yapılan toplantıda, Avrupa Şartı'na benzeyen "Girişimciler İçin Euro-Akdeniz Şartı" kabul edilmiştir⁶⁵.

Komisyon, her bahar zirvesinde, "Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı" çerçevesinde, üye ülkelerin KOBİ politikaları arasında sağlanan eşgüdümü ve üye olmayan ülkelerin Şart kapsamında gerçekleştirdikleri uygulamaları değerlendirmektedir.

⁶³ Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, s. 4.

⁶⁴ 2000/819/EC: Council Decision of 20 December 2000 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship, and in particular for small and medium-sized enterprises (SMEs) (2001-2005), Md. 2/3.

⁶⁵ European Charter For Small Enterprises - Annex III of the Conclusions of the Presidency of the Santa Maria Da Feira European Council of 19 and 20 June 2000 – Act Summary. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26002.htm>

Komisyon'un 2001 yılı raporunda, bazı üye ülkelerin uygulamada geri kaldığı belirtildiğinden, 15-16 Mart 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Barselona Zirvesi'nde, üye ülkelere, Lizbon hedeflerinin gerçekleştirilmesine önemli katkı sağlayacak ve yeni istihdam olanaklarının yaratılmasına olanak tanıyacak Avrupa Şartı'nın en kısa zamanda daha etkin bir biçimde uygulamaya konulması çağrısı yapılmış; Komisyon'un 2003 baharında gerçekleştirilecek zirve öncesinde "girişimcilik ruhu" konusunda bir "Yeşil Kitap" hazırlaması öngörülmüş; 2002 yılından itibaren Konsey'in her bahar zirvesinden önce bu konuya ilişkin olarak toplanması hedeflenmiş; iç pazarın başarılı bir biçimde işleyebilmesi için üye ülkelerin konuya ilişkin tüm mevzuatı uygulamaya koymasının gerekliliği vurgulanmıştır.⁶⁶

Komisyon'un 11.02.2004 tarih ve COM(2004)final sayılı raporu ise küçük işletmelerin desteklenmesi konusunda önemli gelişmeler kaydedildiğini belirtmiş; ancak, işletmelere daha ucuz ve daha hızlı faaliyete geçme olanağı tanıyan on-line kayıt sistemi, mali kaynaklara ulaşım, teknoloji transferinin geliştirilmesi, küçük işletmelerin bu sürece katılmalarının desteklenmesi hususlarında daha yapılması gerekenler olduğuna vurgu yapmıştır⁶⁷.

Türkiye de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın öncülüğünde ve KOSGEB'in eşgüdümünde, KOBİ'lerle ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla, Şart'ın uygulanmasına ilişkin yıllık raporlar yayımlanmaktadır.⁶⁸

2.4. 2001-2006 IV. ÇOK YILLI GİRİŞİM VE GİRİŞİMCİLİK PROGRAMI

Topluluğun uluslararası rekabet gücünün artırılması, AR-GE faaliyetlerinin geliştirilmesi, yenilikçiliğe ivme kazandırılması, nitelikli işgücünün ve istihdamın

⁶⁶ Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, s. 261.

⁶⁷ **European Charter for Small Enterprises**. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26002.htm>

⁶⁸ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 31.

artırılması, sürdürülebilir / bölgesel kalkınma ve sosyal uyum gibi konularda karşılaşılan sorunların giderilmesi bakımından, önemli bir politika aracı olarak görülen girişimcilerin ve KOBİ'lerin gereksinimlerine ve karşılaştıkları sorunların giderilmesine yönelik Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı, AB'nin girişimcilik politikası çerçevesinde uyguladığı en kapsamlı destek programını⁶⁹ oluşturmaktadır. Programa her işletme kendi bünyesinde geliştirdiği projeler yoluyla katılmakta; Programın sunduğu desteklerden ise aracı finans kurumları kanalıyla yararlanmaktadır.

20 Aralık 2000 tarihli Konsey Kararı (2000/819/EC) ile kabul edilen ve KOBİ'lere yönelik uygulamalar için bir çerçeve çizen IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı⁷⁰, 1 Ocak 2001 ve 31 Aralık 2005 tarihleri arasında uygulanmak üzere başlatılmış; ancak, Programın süresi, 2005/1776/EC sayılı Kararla, 31 Aralık 2006 tarihine kadar uzatılmıştır. Bu uzatmanın amacı, 2007 yılında başlayacak ve Çok Yıllı Programın uygulamalarını üstlenecek olan Rekabet ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (Competitiveness and Innovation Framework Programme – CIP)'na kadar, girişimcilere ve özellikle KOBİ'lere AB desteklerinin sürekliliğini sağlamaktır⁷¹.

23-24 Mart 2000 tarihli Lizbon Zirvesi'nde alınan, 2010 yılına kadar AB'yi dünyanın en rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomiye sahip bir topluluk haline getirme stratejisinin de bir aracı olan Program, önceki dönemlerde uygulanan Programlardan farklı olarak, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nın ve Lizbon Stratejisinin izlerini taşımaktadır. III. Çok Yıllı Program'dan farklı olarak IV. Çok Yıllı Program, girişimcilik kültürünü yerleştirmek amacıyla eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiğine vurgu yapmış; İş Etkileri Değerlendirme Sistemi ile iş çevrelerinin iş ortamının iyileştirilmesi ve basitleştirilmesi çalışmalarına daha etkin katılımı hedeflenmiş; ekonomik gelişmeyi sağlayan araştırmalar ve yenilikçi faaliyetler, tüm girişimler açısından ele alınıp, KOBİ'lerle sınırlı tutulmamış; girişimlerin Topluluk Programlarından daha fazla yararlanmasının sağlanması üzerinde özellikle durulmuştur.

⁶⁹ Arzu Odabaşı, **Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları – Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Temmuz 2004, s. 4.

⁷⁰ IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programına İlişkin Konsey Kararı için bkz:

http://eurpa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=e...

⁷¹ **Multiannual Programme for Enterprises and Entrepreneurship, and in Particular for Small and Medium-Sized Enterprises.** <http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26006.htm>

Programın beş başlık altında toplanan amaçlarının, en iyi uygulamaların belirlenmesi ve paylaşımı temeline dayanan eylemler ile gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu amaçlar ve eylem alanları şu biçimdedir:

- a. Bilgi Temelli Uluslararası Ekonomide İş Dünyasının Rekabet Gücü Artışının ve Büyümesinin Sağlanması: Uluslararası rekabet gücünün önem kazandığı yeni ekonomide işletmelerin var olabilmeleri ve gelişebilmeleri, böylelikle sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkı sağlayabilmeleri bakımında özellikle alınması gereken önlemleri Program, şu biçimde belirlemiştir:
 - i. İşletmelerin rekabet edebilirliğinin artırılması,
 - ii. Malların serbest dolaşımının ve pazara giriş olanaklarının kolaylaştırılması,
 - iii. Girişimlerin küreselleşmenin etkilerine hazır duruma getirilmesi ve özellikle KOBİ'lerin bir örneklik (standardizasyon) sürecine katılımının geliştirilmesi,
 - iv. Küçük işletmelerin gereksinimlerine yanıt verecek becerilerin geliştirilmesi,
 - v. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,
 - vi. Yenilikçi faaliyetlerin desteklenmesi,
 - vii. Sürdürülebilir kalkınmanın güçlendirilmesi.
- b. Girişimciliğin Geliştirilmesi: Program, bu eylem alanı içinde özellikle yapılması gerekenleri şu biçimde belirlemiştir:
 - i. İş fikirlerinin yaratılmasına ve aktarımına/paylaşımına gerekli yardımın sağlanması,
 - ii. Girişimcilik konusunda eğitimin geliştirilmesi,
 - iii. Toplumda girişimci kültürünün geliştirilmesi,
 - iv. KOBİ'ler yararına özel politikaların belirlenmesi ve geliştirilmesi.
- c. İdari ve Yasal Düzenlemeler Açısından İş Ortamının Basitleştirilmesi ve İyileştirilmesi: Çok Yıllı Program, özellikle girişimciliğin, araştırma ve yenilikçi faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla, yönetsel ve yasal düzenlemelerin basitleştirilmesini ve böylelikle iş ortamının geliştirilmesini eylem alanları arasında saymıştır. Yatay sanayi politikasının etkinliği için yapılması gerekenler, şu başlıklar altında ele alınmıştır:

- i. İş Etkileri Değerlendirme Sistemi (Business Impact Assessment System)'nin daha da geliştirilmesi,
- ii. Genel anlamda, daha iyi mevzuatsal düzenlemeler ve daha basit bir genörgüt oluşturulması.

İş Etkileri Değerlendirme Sistemi, iş çevrelerini yeni yasal düzenlemeler hakkında bilgilendirmek ve başta KOBİ'ler olmak üzere, işletmeler üzerindeki genörgütsel yükü azaltmaya yönelik saptamalar yapmak üzere, 1986 yılında Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulmuştur. Ancak sistemin, işletmelerin yararına düzenlemeler yapılması yönünde yapıcı bir işlev üstlenmesi gerekirken, daha çok yasalaşan düzenlemelerin değerlendirilmesinin yapıldığı bir uygulama olarak kalması, sisteme etkinlik kazandırma hedefinin Çok Yıllı Program kapsamına alınmasına gerekçe oluşturmuştur⁷².

- d. İş Çevrelerinin Finansal Olanaklarının Geliştirilmesi: Program uyarınca, iş çevrelerine ve özellikle de KOBİ'lere yönelik finansman olanaklarının geliştirilmesi çerçevesinde benimsenecek hedefler ve bu hedeflere erişmek için kullanılacak araçlar şunlardır:

- i. İş çevreleri ve özellikle de KOBİ'ler için finansal ortamın geliştirilmesine yönelik uygulamalar geliştirilmesi,
- ii. Euro'nun iş yaşamında kullanılması⁷³,
- iii. Yeni finansman olanaklarının desteklenmesi ve bu çerçevede KOBİ'lere bilgiye erişim olanağı sunan, deneyimli girişimcilerle KOBİ'leri biraraya getiren forumların, özellikle de iş meleklerinin geliştirilmesinin sağlanması,
- iv. En iyi uygulamaların ve eğitim programlarının değişimi yoluyla, Topluluk çapında başlangıç sermayesi fonları ve bunları yönetecek yönetici kadrosu yapısı oluşumunun desteklenmesi,
- v. KOBİ'leri temsil eden kuruluşlarla bankacıları biraraya getiren ve KOBİ'lerin sorunlarına her iki tarafa da uyan çözümler bulmaya çalışan Yuvarlak Masa (Round Table) forumuna devam edilmesi.

KOBİ'lerin finansal sorunlarına uygun çözümler üretilmesi, ortak yatırımların desteklenmesi, özellikle risk sermayesi alanında kaynak yaratılması ve bu

⁷² Odabaşı, **Türkiye'nin Katıldığı Avrupa...**, s. 7.

⁷³ Programın kabul edildiği 2000 yılında Euro'nun yalnızca kaydi olarak işlerliğinin olması ve özel sektör mali kayıtlarında kullanım zorunluluğunun bulunmaması, o dönem için bu hedefi anlamlı kılmaktadır.

kaynakların etkin kullanılması, böylelikle AB'de büyümenin ve istihdamın artırılması amacıyla yürütülen uygulamalar ise şunlardır:

- i. Avrupa Teknoloji Kolaylığı (The Start-up Scheme of European Technology Facility – ETF): Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ile Avrupa Yatırım Fonu (AYF) işbirliğiyle kurulan ve AYF tarafından işletilen program, özellikle AR-GE ağırlıklı sektörlerde risk sermayesi fonlarına yatırım yaparak, işletme kuruluşlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bütçeden 100 milyon Euro⁷⁴ ayrılan ETF'nin destekleri iki biçimde olmaktadır:
 1. ETF, KOBİ'lere başlangıç sermayesi sağlayan risk sermayesi fonlarına yatırım yaparak, özel nitelikli bu fonların kaynak bakımından güçlenmesini sağlamaktadır.
 2. ETF, iş inkübatörlerinin (araştırma merkezlerinin ve teknoparkların) kuruluşunu ve gelişmesini desteklemek ve KOBİ'lere kuruluş aşamasında finansman sağlayan fonlara (mentoring schemes) katılmak biçiminde de kolaylıklar sunmaktadır.
- ii. KOBİ Güvence Kolaylığı (The SME Guarantee Facility): AYF tarafından işletilen ve 200 milyon Euro'luk⁷⁵ bütçesi olan program, üye devletlerde uygulanan güvence programlarına, karşı güvence ya da uygun olması durumunda ortak (birleşik) güvence, AYB ya da öteki finansal kurumlar aracılığıyla da doğrudan güvence sunmaktadır. KOBİ Güvence Kolaylığı'ndan, kullanım şekline ve piyasa koşullarına göre farklı ölçekteki KOBİ'ler yararlanmakla birlikte, özellikle en fazla 100 çalışanı bulunan KOBİ'lere, internet ve e-ticaret faaliyetlerine yönelik projeler söz konusu olduğunda ise en fazla 50 çalışanı bulunan KOBİ'lere öncelik verilmektedir.

AYF, şu durumlarda KOBİ Güvence Kolaylığı'nı işletmektedir:

1. Büyüme potansiyeli olan KOBİ'lere kullanılan kredilerde,

⁷⁴ IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programına ilişkin Konsey Kararı, Annex II, Md. I-C.

⁷⁵ Odabaşı, **Türkiye'nin Katıldığı Avrupa...**, s. 17.

2. Daha düşük tutarlı, ancak etkinliği olmayan güvenceler nedeniyle borçlanıcı açısından maliyeti daha yüksek olan ve en fazla 10 çalışanı bulunan KOBİ'lere verilen mikro kredilerde,
3. Büyüme potansiyeli bulunan, ancak sermaye yapısının güçlü olmaması nedeniyle, kuruluş aşamasında zorluklar yaşayan KOBİ'lere, başlangıç sermayesi sağlayan bölgesel ve yerel fonlar tarafından yapılan yatırımlarda,
4. İşletmelerin internet ve e-ticaretin sağladığı olanaklardan daha fazla yararlanabilmelerine, bu amaçla araç-gereç, yazılım ve eğitim gereksinimlerini karşılamalarına ve böylelikle daha rekabetçi olmalarına yönelik kredilerde.

KOBİ'lerin finansal kuruluşlar aracılığıyla yararlandıkları KOBİ Güvence Kolaylığı'nın uygulanması sırasında oluşan kayıplar, AB'nin genel bütçesinden karşılanmaktadır. Programın başlangıcından 31 Aralık 2004 tarihine kadar geçen süreçte, yaklaşık 250.000 krediye güvence verilmiştir⁷⁶.

- iii. Çekirdek Sermayesi (Seed Capital Action): Bu finansal aracın amacı, büyüme ve istihdam yaratma potansiyeli bulunan yenilikçi girişimlere başlangıç sermayesi ya da geleneksel üretim yapan işletmelerin yenilikçi girişimleri için sermaye arzı sağlamaya yönelik oluşumları desteklemektir. AYF, bütçesi 17 milyon Euro⁷⁷ olan bu desteği, başlangıç sermayesi fonlarına, inkübatörlere (iş geliştiricilere) ya da benzer örgütlenmelere sunmaktadır.
- iv. Ortak Avrupa Girişimi (Joint European Venture): İki farklı üye devletten en az iki KOBİ tarafından eşit derecede sorumluluk üstlenilerek oluşturulması gereken ortak yatırımların desteklenmesini hedefleyen⁷⁸ program, proje başına en fazla 100.000 Euro destek sağlamaktadır⁷⁹. Bu programın uygulanması, girişimlerin tek pazarın olanaklarından daha fazla yararlanmalarına fırsat verirken, bir yandan da üye devletlerin yakın işbirliğini gerektirmektedir.

⁷⁶ Christa Karis, **SME Guarantee Facility Conference 2005**, European Investment Fund: Luxembourg, 28 April 2005, s. 5. http://www.eif.org/attachments/presentations/map_conference_01.pdf

⁷⁷ Odabaşı, **Türkiye'nin Katıldığı Avrupa...**, s. 17.

⁷⁸ **Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası**, s. 3.

<http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>

⁷⁹ Odabaşı Sarı, **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek...**, s. 31.

Yalnızca yeni ekonomik faaliyetleri içeren ortak yatırımların aracı kuruluşlar yoluyla yararlanabildiği bu destek, süregelen faaliyetler ya da ortaklardan birinin payının %75'ten fazla olduğu işletmelere kullanılmamaktadır. Ortaklığın desteklenmeye başlamasından sonraki üç yıl içinde, ortakların paylarında değişme olması halinde, durumun değerlendirme yapılmak üzere AB Komisyonu'na bildirilmesi gerekmektedir.⁸⁰

e. İş Çevrelerinin Topluluk Programlarına Katılımının Kolaylaştırılması: İş çevrelerinin topluluk programlarına katılmalarının sağlanması, girişimcilik kültürünün ulusal olmaktan çıkarılması; KOBİ'lerin ticarî, teknik, mali konularda ve AR-GE'de rekabet güçlerinin artırılması; Avrupa İç Pazarının girişimcilere sağladığı faydalardan en üst düzeyde yararlanmalarına fırsat verilmesi; KOBİ'lerin ürün, fiyat ve pazarlama konularında yapacakları uzun süreli planlamalar çerçevesinde, dış pazarlardaki potansiyelleri değerlendirebilmeleri ve olası risklere karşı önlem almak amacıyla, uluslararası işbirliği olanaklarını geliştirmeye ve genelde uluslararası pazarlara açılmaya yönelik bir bakış açısı kazanmalarına olanak tanınması amacı taşımaktadır.

İş çevrelerinin Topluluğun destek hizmetlerinden, programlarından ve ağlarından daha kolay yararlanmalarının sağlanması, girişimler arasındaki işbirliğinin ve bilgi / deneyim paylaşımının artırılması ve bunlar arasındaki eşgüdümün geliştirilmesi amacıyla Program, özellikle şu eylemlerin gerçekleştirilmesini hedeflemiştir:

- i. Girişimlerin Topluluk Programlarına katılımının artırılması ve VI. Çerçeve Program ile daha iyi bir eşgüdüm sağlanması,
- ii. Topluluk ağlarının, özellikle de Avrupa Bilgi Merkezleri (Euro Info Centers) ile Avrupa Bilgi İletişim Merkezleri (Euro Info Correspondence Centers)'nin işlerliğinin, işbirliğinin ve eşgüdümünün geliştirilmesi,
- iii. İş çevrelerinde işbirliğini artırmaya yönelik olarak Avrupa Ortaklığı (Europartnership)'nin geliştirilmesi,

⁸⁰ Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası. s. 13-14.
(<http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>)

iv. KOBİ'ler İçin Avrupa Gözlemcisi⁸¹ tarafından hazırlanan raporlardan daha fazla yararlanılması.

İşletmeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine yönelik en önemli ağlardan birisi Avrupa Bilgi Merkezleri (Euro Info Centres)'dir. Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM), KOBİ'lerle doğrudan bağlantı içinde olan özel, kamu ve karma yapılı kurumları biraraya getirmektedir. KOBİ'lere AB'nin sanayi politikası, pazarlar, dış satım fırsatları, gümrük, vergilendirme, ürün bir örnekleri (standartları) hakkında bilgi ve danışmanlık hizmeti sunan Avrupa Bilgi Merkezleri, projelere katılım kolaylıkları konusunda da KOBİ'leri yönlendirmektedir⁸². Avrupa'da 300'den fazla Avrupa Bilgi Merkezi bulunmaktadır⁸³.

Avrupa Bilgi İletişim Merkezleri (Euro Info Correspondence Centers) ise Avrupa Bilgi Merkezleri ile aynı işleve sahip olmakla birlikte, ayrıca AB ile üçüncü ülkeler işletmeleri arasındaki bilgilendirme faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Türkiye'de Avrupa Bilgi İletişim Merkezi görevini KOSGEB yürütmektedir.

Çok Yıllı Program kapsamındaki diğer bir oluşum olan Avrupa Ortaklığı (Europartnership) ise, 1988 yılından bu yana uygulanmakta olup, bu programa katılan 70-80 ülkeden yaklaşık 6000 KOBİ'ye ticarî, teknik, mali konularda ve AR-GE alanında işbirliği olanakları sunulmaktadır. Türkiye'nin de 1992'den beri içinde bulunduğu bu programda, Türk KOBİ'lerini İktisadî Kalkınma Vakfı (İKV) temsil etmektedir.

⁸¹ Komisyon'un 1992'de kurduğu ve bağımsız organlardan oluşan "KOBİ'ler İçin Avrupa Gözlemcisi", Avrupa'daki KOBİ'lerin ekonomideki sayısal ağırlığına, istihdam ettiği personel sayısına ve üretime katkılarına ilişkin istatistiksel bilgileri; ayrıca, KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal özellikleri, finansmana erişim olanakları, karşılaştıkları yönetsel engeller gibi KOBİ'ler bakımından önem taşıyan konuları içeren yıllık raporlar hazırlamakta ve böylelikle Avrupalı yatırımcılara, karar alıcılara ve araştırmacılara, KOBİ'lerle ilgili bilgi sunmaktadır. Söz konusu raporlar, Avrupa Komisyonu Girişimler Genel Müdürlüğü adına, Avrupa KOBİ Araştırmaları Ağı (The European Network for SME Research – ENSR) tarafından hazırlanmaktadır. ENSR, KOBİ araştırmaları konusunda uzmanlaşmış kurumlardan oluşan ve KOBİ'lerle ilgili her tür konuda araştırma yapacak nitelikte ve sayıda kaynağa sahip bir ağıdır. KOBİ'ler İçin Avrupa Gözlemcisi, Avrupa-19 olarak nitelenen AB, İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve İsviçre'den 7600 Avrupalı KOBİ'yi izlemektedir (Topluluğun 1 Mayıs 2004 yılındaki genişlemesinden önceki rakam). Program, AB üyelerinin yanısıra aday ülkeler (Türkiye ve Hırvatistan) ile Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi / Avrupa Ekonomik Alanı (EFTA/EEA) ülkelerinin (İzlanda, Lincheinstein ve Norveç) katılımına da açıktır. (European Commission, **Observatory of European SMEs 2002 – SMEs in Focus: Main Results from the 2002 Observatory of European SMEs**, Enterprise Publications: Belçika, 2002, s. 15.; **European Observatory for Small and Medium-Sized Enterprises**. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26013.htm>)

⁸² **Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası**, s. 5.

⁸³ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 33.

IV. Çok Yıllı Programın bütçesi 538,5 milyon Euro'dur⁸⁴. 2001-2005 yılı toplam bütçesinin % 70'ine denk gelen 317 milyon Euro, KOBİ'lere yönelik mali araçlara ayrılmıştır⁸⁵. Türkiye'nin katkı payı olan 4,5 milyon Euro, KOSGEB bütçesinden ve Türkiye ile AB arasında imzalanan Mali İşbirliği Programı'ndan karşılanmaktadır⁸⁶.

Programın yürütülmesinde Komisyon'a Girişimcilik Programı Yönetim Komitesi (Enterprise Programme Management Committee - EPMC) yardımcı olmaktadır. Üye devletlerden Genel Müdürlerin ve işletmeler için önemli olan alanlardan çeşitli uzmanların katılımıyla oluşan İşletme Politika Grubu (EPG) da girişimcilik politikasıyla ilgili genel konuları incelemekte ve Komisyon'a en iyi uygulamaların belirlenmesi ve yaygınlaştırılması konularında yol göstermektedir⁸⁷.

Öte yandan, katılımcı ülkelerde Programa ilişkin bir yapılanma oluşturulması zorunlu olmamakla birlikte, katılan her ülkede, hedef kitleye ulaşabilmek ve Programın eşgüdümünü sağlamak amacıyla, bir merkez belirlenmektedir. Türkiye'nin katıldığı ilk Topluluk programı olan ve Türkiye ile AB arasında imzalanan 23 Ekim 2002 tarihli Mutabakat Zaptı⁸⁸ ile, Türkiye'de uygulanmaya başlanan Programın eşgüdümünü, KOSGEB yapmaktadır.

2.5. YEŞİL KİTAP VE GİRİŞİMCİLİK EYLEM PLANI

Lizbon Stratejisi çerçevesinde, 2010 yılında dünyanın en rekabetçi ve en dinamik ekonomisini yaratmada temel uygulama aracı olarak görülen girişimcilik, Komisyon'un 21 Ocak 2003'te kabul ettiği "Avrupa'da Girişimcilik" konulu Yeşil Kitap ile ele alınmıştır.

⁸⁴ 2001-2005 dönemi için Programın bütçesi 450 milyon Euro olup (IV. Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programına ilişkin Konsey Kararı, Md. 7/1.), toplam bütçeye 2005/1776/EC sayılı Kararla 2006 yılı için ayrıca 88,5 milyon Euro ek yapılmıştır.

⁸⁵ Schmahl ve diğerleri, **Avrupa Birliği'nin Girişimcilik...**, ss. 26, 28.

⁸⁶ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 32.

⁸⁷ **Çok Yıllı Programın Yönetimi**. <http://map.kosgeb.gov.tr/cokyilli/yonetim.html>

⁸⁸ Mutabakat Zaptı (Memorandum of Understanding)'nin yürürlüğe giriş tarihi 6 Ocak 2003'tür. (2002/4995 **Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu Arasında Türkiye'nin İşletme ve Girişimcilik ve Özellikle Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Alanındaki Topluluk Programına Katılımına İlişkin "Mutabakat Zaptı"nın Onaylanması Hakkında Karar**. 29.12.2002 tarih ve 24978 sayılı Resmî Gazete.)

Silinmiş: -

Değiştirilmiş Alan Kodu

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi:
Kalın Değil

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi:
(Varsayılan) Times New Roman

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi:
Kalın

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi:
(Varsayılan) Times New Roman

Değiştirilmiş Alan Kodu

Biçimlendirilmiş: Türkçe

Girişimciliği, bireysel ya da bir örgüt içinde, yeni bir değer üretmek ya da ekonomik başarı sağlamak üzere, bireysel yaratıcılığın kullanılması olarak tanımlayan⁸⁹ Yeşil Kitap, girişimcilik konusunda üye devletlerce izlenecek politikalarda bir yeknesaklık oluşturmayı amaçlamakta; bu amaçla, girişimcilere yönelik bir sosyal güvenlik sistemi önermekte; okullarda ve üniversitelerde gerçekleştirilecek girişimcilik eğitimlerinin, girişimcilik üzerinde uzun dönemli olumlu etki yapacağını; kadınlar ve azınlıklar gibi grupların girişimciliğe yönlendirilmesinin, önemli bir eksikliği gidereceğini; vergi indirimlerinin girişimci işletme sayısını artıracacağını; bankaların girişimcilere kredi kullandırma konusunda isteksiz olması nedeniyle, girişimlere risk sermayesi desteği sunan finansman olanaklarının geliştirilmesi ve girişimcilerin bilgi ve deneyim paylaşımında bulunduğu örgütlenmelerin yaygınlaştırılması gerektiğini; "girişimci toplum" yaratma yönünde iş ortamının basitleştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamakta ve Topluluk içindeki en iyi uygulamalara örnekler vermektedir.

Yeşil Kitap'ta belirtilen gerekçelerden yola çıkarak Komisyon, girişimcilerin olası risklerle getiriler arasında bir denge kurarak, girişimci faaliyette bulunmaları amacıyla, "Eylem Planı: Girişimcilik İçin Avrupa Gündemi"ni Şubat 2004'te uygulamaya geçirmiştir⁹⁰.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOBİ'LERE YÖNELİK UYGULAMALARI

Silinmiş: ¶

¶

¶

.....Sayfa Sonu.....

⁸⁹ European Commission, **Green Paper Entrepreneurship in Europe**, COM/2003/0027 final, Brussels: 21.01.2003,II-A,
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2003&nu_doc=27

⁹⁰ **Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship**, COM/2004/0070 final, Brussels: 24.03.2004,
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2004&nu_doc=70

AB'nin istihdam yaratarak GSMH'yı yükseltme, üretimde yeni teknikler kullanarak verimliliği ve uluslararası ticarete rekabet gücünü artırma amacı, girişimci faaliyetlerin desteklenmesini gerekli kılmaktadır.

Üye ülkelerin işbirliği içinde uyguladıkları girişimcilik ve KOBİ politikaları, eğitim ve öğretim olanaklarının geliştirilmesi, yenilikçi AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi, yatırımlar için iş ortamının basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi, girişimci desteklerinin artırılması yoluyla, girişimciliği Topluluk içinde yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır.

3.1. GİRİŞİMCİLİĞİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK EĞİTİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Eğitim ve öğretim faaliyetleri, girişimci ruha sahip kişilerin kendilerindeki potansiyeli keşfetmelerini, yeni girişimler ve yeni yatırımlar için yaratıcılıklarını ve araştırmacı kişiliklerini kullanmalarını, işletmelerin var olan ve olma olasılığı bulunan durumlar konusunda değerlendirme yaparak, yeni yöntemlerle / teknolojilerle nitelikli üretim yapmalarını ve pazarda rekabet güçlerini artırmalarını sağlamaktadır.

AB'de eğitim ve öğretim, öncelikle üye devletlerin sorumluluğunda olan bir politika alanıdır. Buna karşın, rekabet gücü artışına önemli katkısı nedeniyle, Topluluk da Ortak Pazar'ın uyumlu kalkınmasına yardım edecek Mesleki Eğitim Programları yoluyla, üye devletlerin girişimcilik odaklı eğitim ve öğretim politikası uygulamalarına katkıda bulunmaktadır.

Topluluğun Mesleki Eğitim Programlarının amacı, AB'de eğitimin ve işgücünün niteliğinin artırılması, eğitime erişimde fırsat eşitliğinin sağlanması, mesleki alanda yeni teknolojilerin üretilmesi ve bunların üretim sistemine uyarlanması, Avrupa bilgi toplumu oluşturulması ve yaşam boyu öğrenme ilkesi çerçevesinde, Topluluğa üye olan ya da olmayan pek çok ülkenin katılımıyla, mesleki bütünleşme çabalarına katkıda bulunulmasıdır.

Girişimci gençleri iş hayatıyla tanıştırmaya, işletmeler için gerekli üretimsel ve teknolojik değişiklikleri seri bir biçimde gerçekleştirmeye, KOBİ'lerde yöneticilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya, başarılı stratejik yönetim uygulamasına

geçilmesine, genörgütsel olmayan esnek yapıları sayesinde yönetsel kararların hızla alınmasına yönelik Topluluk eğitim programları şunlardır:

- a. Leonardo da Vinci: İlk kez 1995 yılında başlatılan ve ikinci aşaması 2000-2006 dönemini kapsayan Program, 26 Nisan 1999 tarihli Konsey Kararı (1999/382/EC) ile 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Mesleki eğitim politikalarının desteklenmesi ve eksikliklerinin giderilmesi amacını taşıyan program, işe almaya uygunluk, uyum sağlayabilirlik, yeni teknolojiler ve girişimcilik konularında yoğunlaşmakta; kişilerin yetenek ve diploma gibi özelliklerinin daha yaygın tanınmasını desteklemektedir⁹¹. Türkiye'nin de katıldığı programın bütçesi, 1.150 milyon Euro'dur⁹².
- b. Socrates: İlk dönemi 1995-1999 arası beş yıllık dönem için uygulanan Socrates Programı'nın ikinci dönemi, 2000-2006 yıllarını kapsamaktadır. Toplam bütçesi 1.850 milyon Euro olan Program⁹³, katılımcı ülkeler arasında işbirliğini destekleyerek, AB'de eğitimin ve işgücünün niteliğinin, yaşam boyu öğrenimin, eğitim alanında fırsat eşitliğinin geliştirilmesine destek olmaktadır.
- c. Youth Programı: 2000-2006 arası dönemi kapsayan Program, hem AB içinde, hem de Topluluk üyesi olmayan ülkelerde gençler için değişim programları ve gönüllü hizmetlerinde çalışma olanakları sunmakta; böylelikle katılımcı ülkelerin gençlerinin, değişik eğitim ve iş seçeneklerinden yararlanmalarını sağlamaktadır. Programın toplam bütçesi 520 milyon Euro'dur⁹⁴.
- d. e-Öğrenme – Uzaktan Eğitim (e-Learning): Eğitimin niteliğinin artırılması faaliyetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi yoluyla, daha ucuz ve daha yaygın bilgi sunmaya olanak tanıyan elektronik öğrenme (e-öğrenme), 28 Mart 2001'de Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen "e-Öğrenme – Yarının Eğitimi Tasarlama Eylem Planı" ile uygulanmaya başlanmıştır.

⁹¹ Schmahl ve diğerleri, Avrupa Birliği'nin Girişimcilik..., s. 19.

⁹² Hürrem Cansevdi (edi.), Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Süreci – Avrupa Birliği'nin Bilim, Araştırma ve Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Uyumunu, İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul, Mart 2004, s. 44.

⁹³ Cansevdi, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ..., s. 49.

⁹⁴ Cansevdi, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ..., s. 65.

2004-2006 dönemi için Programın bütçesi 44 milyon Euro olarak belirlenmiştir⁹⁵.

Küçük İşletmeler Avrupa Şartı, AB Komisyonu'nun, üye ülkelerle eşgüdümlü olarak, yeni ekonomi içinde girişimcilerin başarılı işletme biçimlerini benimsemesini sağlayacak çalışmalarda kullanacağı araçları şu şekilde belirlemiştir⁹⁶:

- i. Küçük işletmelerin gereksinimlerine uygun, erişimi ve anlaması kolay bilişim ve iş destek sistemleri, ağları ve hizmetleri,
 - ii. İnternet ile erişimi de kapsayacak biçimde, akıl hocalarından ve iş meleklerinden AB çapında danışmanlık ve destek hizmeti,
 - iii. Avrupa Gözlemevi.
- e. Europass Eğitim Girişimi (Europass Training Initiative): Avrupa Konseyi'nin 21 Aralık 1998 tarih ve 1999/51/EC sayılı kararı ile 1 Ocak 2000 tarihinde uygulanmaya başlanan Girişim, işgücünün başka bir ülkede mesleki eğitim almasına ve edindiği nitelikleri gösteren bir eğitim belgesi edinebilmesine olanak tanımaktadır. Uygulama merkezleşmemiş olup, işbirliğine taraf kuruluşların kendi aralarında yaptıkları anlaşmalara dayanmakta; Europass eğitim belgeleri ise sorumlu ulusal iletişim noktalarından edinilmektedir.⁹⁷
- f. Avrupa İstihdam Stratejisi: Bilgi temelli ekonomide işletmelerin yapısal değişimlerinin hızlandırılması, verimliliklerinin artırılması ve böylelikle rekabet gücü kazanmaları, bilgi ve iletişim teknolojilerini (ICT) kullanmalarını gerektirmektedir. Topluluk programlarından biri olan Avrupa İstihdam Stratejisi (EES), İç Pazarın oluşturulmasında sosyal boyuta da önem verilmesi ilkesini benimseyen 1989 tarihli "İşçilerin Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı"nın⁹⁸ bir sonucu olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerini (ICT) kullanım becerisi olan, yeniliklere

çabuk uyum sağlayabilen ve verimliliği artırılmış işgücü hedefiyle, insan kaynaklarına yatırımın artırılması için kullanılan araçlardan biridir. Avrupa

⁹⁵ Odabaşı Sarı, Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları..., s. 19.

⁹⁶ Küçük İşletmeler İçin Avrupa Sözleşmesi, s. 3.

⁹⁷ Cansevdi, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ..., s. 79.

⁹⁸ AT tarafından işçilere garanti edilen sosyal haklara ilişkin bu şart, İngiltere hariç, dönemin 11 üye devletince imzalanmıştır. (Candan Armağan ve Zeynep Oya Usal, Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları: İstihdam Destek Önlemleri – Sosyal Dışlanma ile Mücadele Programları, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Temmuz 2004, s. 8.)

İstihdam Stratejisi, üye ülkelerin kendi ulusal koşullarına göre oluşturdukları istihdam politikalarının, AB düzeyinde eşgüdüm içinde yaşama geçirilmesini ve bu çerçevede mesleki ve teknik eğitim ile işgücü piyasalarının esnekleştirilmesini hedeflemektedir⁹⁹.

- g. Avrupa Sosyal Fonu: Roma Antlaşması, 123. Maddesi ile Ortak Pazarda işçilerin istihdam olanaklarını iyileştirmek ve böylelikle yaşam düzeyini yükseltmeye yardımcı olmak amacıyla, Topluluk içinde işçilerin mesleki ve coğrafi hareketliliğini ve istihdam kolaylıklarını arttırmak için kurulmuş olan Avrupa Sosyal Fonu (ASF) da üye devletlere, mesleki eğitimin niteliğinin artırılması faaliyetlerinde fon sağlamaktadır.
- h. Mesleki Eğitimi Geliştirme Ajansları: Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (CEDEFOP) ve Avrupa Mesleki Eğitim Vakfı, AB’de mesleki eğitimin geliştirilmesine, rekabet gücüne ve istihdama katkısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır¹⁰⁰.
- i. Çevre Dostu Teknolojiler (Clean Technologies)¹⁰¹: Komisyon, 2004 yılında kapsamlı bir “Çevre Teknolojileri Eylem Planı (ETAP)” uygulamaya başlamıştır. Plan, işletmelerin rekabet gücünü ve ekonomik büyümeyi artırmak amacıyla, çevre dostu teknolojiler kullanılmasının önündeki engelleri kaldırmayı ve bu teknolojilerin kullanımını yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Plan çerçevesinde:
- i. Teknoloji deneme ağlarının gelişimi, yenilikçi KOBİ'lere, kendi teknolojik yeniliklerini değerlendirme fırsatı vermekte;
 - ii. Hedef kitlelere yönelik eğitimler, KOBİ'lerin çevre dostu teknolojiler tasarlamalarına ve kullanmalarına yardımcı olacak personel niteliğini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır.

Üye devletler de özellikle gençleri girişimci ruhlarını keşfetmeye yöneltecek ve girişimde bulunma konusunda yönlendirecek eğitim ve öğretim programları uygulamakta; ayrıca, KOBİ'lerde işgücü niteliğini artıracak eğitim olanakları sunmaktadır.

⁹⁹ Armağan ve Usal, Türkiye'nin Katıldığı..., s. 9.

¹⁰⁰ Odabaşı Sarı, Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları..., ss. 20-23.

¹⁰¹ Commission of the European Communities, Commission Staff Working Paper..., s. 36.

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı ile AB, girişimci ruhun küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesi ve küçük işletmelere ömür boyu eğitim ve danışmanlık hizmeti sunulması amacıyla, özellikle ilköğretimde ve üniversitelerde, girişimcilik ruhunun ve yeni/nitelikli becerilerin geliştirilmesine yönelik öğretim programlarını, yenilikçi iş alanlarında staj olanaklarını ve küçük işletmelerde yöneticilere yönelik eğitim programlarının ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesini amaçlayan eğitim ve öğretim programlarını yaygınlaştırmayı hedeflemektedir¹⁰².

İşgücünün eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve yenilikçi becerilerinin geliştirilmesi, Yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nin ve Çok Yıllı Program'ın da üzerinde önemle durduğu bir konudur. Bununla birlikte AB, Lizbon hedeflerine ulaşmaya katkı sağlayacak biçimde eğitim desteklerini yenilemeyi ve 2007-2013 döneminde "Bütünleştirilmiş Program" adı altında yeni bir eğitim programı uygulamayı hedeflemektedir.

Öte yandan, işletmeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ve en iyi uygulamaların paylaşımına olanak tanınması, daha bilinçli girişimcilik faaliyetleri için bir gerekliliktir. AB'de Ekonomik Çıkar Grupları (European Economic Interests Groups-EEIG)'ni biraraya getiren ve çıkar grupları arasında bilgi ve deneyim paylaşımına olanak tanıyan Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları Ağı (REGIE) gibi oluşumlar, var olan ekonomik çıkar grupları arasındaki bağları güçlendirerek, girişimciliğin desteklenmesine katkı sağlamaktadır.

3.2. KOBİ'LERİN AR-GE FAALİYETLERİNİN VE TEKNOLOJİK GELİŞİMLERİNİN DESTEKLENMESİ

Araştırma ve Geliştirme (AR-GE), bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek ya da var olan bilgilerle yeni malzeme, ürün ve/ya da araçlar üretmek; yazılım üretimini de kapsayabilen bir biçimde yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak ya da var olanları geliştirmek amacı ile yapılan düzenli çalışmalar anlamına gelmektedir¹⁰³.

¹⁰² Küçük İşletmeler İçin Avrupa Sözleşmesi, s. 2.

¹⁰³ Tanım, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun 3. Maddesinden alınmıştır. (06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazete.)

AB'nin AR-GE ve teknolojik gelişim politikasında temel hedefi, Topluluğun rekabet gücünün artırılması, dolayısıyla sürdürülebilir ekonomik büyümenin ve istihdam artışının sağlanmasıdır. AB üyesi ülkelerin çoğunda, iş dünyasına yönelik AR-GE harcamaları, Japonya ve ABD ile kıyaslandığında, GSYİH içinde düşük bir paya sahiptir. AB üyesi ülkelerde GSMH içinde AR-GE'ye ayrılan pay, AB'de %1.96¹⁰⁴ iken ABD'de %2.59, Japonya'da %3.12 ve Kore'de %2.91'dir. AB ile ABD arasındaki %0.63'lük fark, yıllık bazda 120 milyar Euro'ya denk gelmektedir. Bu farkı kapatmayı amaçlayan AB, GSMH'dan AR-GE'ye ayrılan payı %3'e çıkarmayı hedeflemektedir. Bu %0.63'lük artışın, AB'nin dünyanın en

rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı toplumu olma çabasına paralel olarak, GSMH'da %1.7'lik (yıllık %0.24) artış sağlarken, 2010 yılına gelindiğinde verimliliği %0.8'den, istihdamı %1.4'ten ve kişi başına geliri %3'ten fazla yükselteceği hesaplanmaktadır.¹⁰⁵

Bu nedenle AB Komisyonu, yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nde de belirtildiği üzere¹⁰⁶:

- a. Birlik içinde sanayicilerle araştırmacılar arasında işbirliğini artırmaya yönelik girişimlerde bulunarak, araştırma sonuçlarının girişimciler tarafından kullanılmasını ve bu kullanımın yaygınlaşmasını desteklemeyi,
- b. Araştırma sonuçlarının, nitelikli yenilikçi ürünler ortaya çıkarılmasında kullanılmasının sağlanmasını,
- c. AR-GE çalışmalarının karmaşık ve genörgütsel işlemlerden arındırılarak, KOBİ'ler gibi yararlanıcı grupların katılımının artırılmasını,
- d. AB'de yenilikçi girişimlerin ivme kazanması amacıyla uygulanan programların başında gelen Araştırma ve Teknolojik Gelişme İçin VI. Çerçeve Programı'nın, AR-GE yatırımlarının artırılması ile ortaklaşa

¹⁰⁴ Her ne kadar AB'nin VI. Çerçeve Program ile AB bütçesinin %3.9'unu AR-GE'ye ayırması söz konusu ise de, Çerçeve Programın AB üyesi ülkelerin ulusal AR-GE bütçeleri toplamının %6'sına denk gelmesi nedeniyle, üye ülke bazında AR-GE harcamalarına ayrılan pay, ortalama %2'ye bile ulaşmamaktadır. (**Genel Bilgilendirme**, s. 2. http://www.fp6.org.tr/web/genel_bilgi.htm)

¹⁰⁵ **Increase and Improve Investment in Research and Development.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche05_en.htm

¹⁰⁶ **Increase and Improve Investment in Research and Development.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche05_en.htm

projelere sanayi kesiminin katılım oranının yükseltilmesi amacıyla kullanılmasını,

hedeflemektedir.

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, KOBİ'lerin teknolojik kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla yapılması gerekenleri şu başlıklarla ele almıştır:

- a. Küçük işletmelerin kullanacakları teknolojiyi belirleme, seçme ve üretim sürecine uyarılama yeteneklerinin geliştirilmesi, böylece teknolojinin küçük işletmelere yayılmasını amaçlayan programların güçlendirilmesi,
- b. Küçük işletmelerin Avrupa pazarına ya da üçüncü ülkelerin pazarlarına girebilme yeteneklerinin geliştirilmesi için yerel, ulusal, Avrupa düzeyinde ya da uluslararası düzeyde çeşitli ölçeklerdeki şirketler, özellikle de küçük işletmeler arasındaki işbirliğinin ve teknoloji paylaşımının, ayrıca küçük işletmeler ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasındaki işbirliğinin, en iyi uygulamaların yayılmasını da sağlanacak biçimde desteklenmesi,
- c. Özellikle bilişim teknolojileri kullanılarak küçük işletmeler arasında tüm Avrupa'yı kapsayan bir işbirliğinin geliştirilmesi,
- d. Bilgi ve teknolojinin ticarî uygulamasına yönelik daha etkin araştırma programları geliştirilmesi,

AB Komisyonu'nun Araştırma Genel Müdürlüğü tarafından, ilk olarak 1984-1987 yılları arasında uygulanmaya başlanan Çerçeve Program, ABD ve Japonya'daki teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmamak için, bilimsel yeniliklerin ve gelişmelerin üretim sürecinde kullanılması ve Topluluk içinde teknoloji düzeyinin eşitlenmesi amacıyla¹⁰⁷, ulusal temelde gerçek ve/ya da tüzel kişilerce oluşturulan ve katılımcı tüm ülkelerde uygulanabilme özelliği bulunan projelerin¹⁰⁸ yaşama

¹⁰⁷ KOBİEFOR Dergisi'nin AB-Hermes Program Komite Üyesi Betül Dayıoğlu ile yaptığı söyleşi. <http://www.kobi-efor.com.tr/ab.asp?id=38>

¹⁰⁸ Proje, belirli bir hedefe ulaşmak için kısıtlı süre ve kaynaklarla ortaya koyulan planlama sürecidir. (Arzu Odabaşı, **Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları**, İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Haziran 2004, s. 38.)

geçirilmesine teknik ve mali destek vermekte ve bu projeler arasında eşgüdüm sağlamaktadır.

Bu bağlamda, KOBİ'leri de bu etkinlik alanlarından birinde proje üretebilen kurumlar haline getirmeyi amaçlayan Program, aday ülkeler açısından, Topluluğa uyum sürecinin hızlandırılması ve kolaylaştırılması gibi bir başka önemli işleve de sahiptir.

AB'ye ekonomik ve toplumsal yarar getiren projelere öncelik veren Çerçeve Program, KOBİ'lerde araştırmanın ve yenilikçi faaliyetlerinin geliştirilmesi ve KOBİ'lerin güçlenmesi için, KOBİ'ler tarafından öncelikli alanlar dışında hazırlanan projelerin de desteklenmesine önem vermektedir.

VI. Çerçeve Program'a katılım çerçevesinde, KOBİ'lere ilişkin projelerin oluşturulması, aşağıdaki biçimlerde gerçekleştirilebilmektedir¹⁰⁹:

- a. Bütünleştirilmiş Projeler (Integrated Projects – IP): Belli bir konuda bilgi üretilmesine yönelik projelerin desteklenmesinde kullanılan bu araç, araştırma sonucunun, Birliğin küresel rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmasını ve toplumsal bir gereksinimi karşılanmasını, bu çerçevede bilginin, yeni bir ürün ve/ya da uygulama alanı geliştirilmesinde kullanılmasını hedeflemektedir.
- b. Mükemmeliyet Ağları (Networks of Excellence – NoE): “Mükemmeliyet Ağları”, belli bir alanda bölünmüş araştırmaları, kaynakları ve deneyimi (insan kaynaklarını) uzun süreli olarak biraraya getirerek, o alandaki mükemmeliyeti güçlendirmek amacıyla kullanılan ve değişik ülkelerde benzer alanlarda araştırma yapan kurum ve kuruluşları, bir iletişim ağı içinde biraraya getiren araçtır.

← **Biçimlendirilmiş:** Girinti: İlk
sadır: 1,27 cm

¹⁰⁹ CORDIS FP6: What is FP6: Instruments. <http://www.cordis.lu/fp6/instruments.htm>

- c. Ulusal Programların Ortak Uygulanması (169. Madde): Kurucu Antlaşma'nın 169. Maddesi, belli bir alanda, ulusal hükümetlerin ortak çalışması biçimindeki araştırma projeleri için temel dayanağı oluşturmaktadır. Bütünleştirilmiş Projeler ve Mükemmeliyet Ağları dışında kalan araştırmaların yürütülmesini amaçlayan 169. Madde, ulusal araştırmaların bütünleştirilmesini hedeflemektedir. Bu madde kapsamındaki araştırma ve geliştirme programları, üye ülkelerin girişimleriyle, AB Parlamentosu ve AB Konseyi'nin ortak kararıyla başlatılmaktadır.
- d. KOBİ'lere Yönelik Özel Araştırma Projeleri: Yenilikçi girişimlere açık olan, ancak bunu yaşama geçirecek araştırma altyapısı bulunmayan KOBİ'lerin VI. Çerçeve Programdan daha fazla yararlanabilmeleri ve öncelikli alanlar dışında da desteklenmesi için Komisyon, öteki araçlardan daha esnek olan iki yeni araç oluşturmuştur. KOBİ'lerin tek olarak bir projeyi yürütmeyecekleri durumlarda, bunu öteki KOBİ'lerle birlikte gerçekleştirmelerine olanak tanıyacak bu araçlar şunlardır:
- i. İşbirliği Araştırma Projeleri (Co-operative Research Projects - CRAFT): CRAFT için toplam bütçeden 295 milyon Euro ayrılmış olup, değişik ülkelerde aynı ortak sorunları ve gereksinimleri olan KOBİ'lerin biraraya getirilmesine yönelik projeleri kapsamaktadır.
 - ii. Ortaklaşa Araştırma Projeleri (Collective Research Projects): Ortaklaşa araştırma projeleri için toplam bütçeden 100 milyon Euro ayrılmıştır. KOBİ'lerin yoğun olduğu sektörlerdeki sanayi gruplarını ve birlikleri biraraya getiren projelerin amacı, KOBİ'lerin bilgi temelini genişletilmesidir.
- e. Özel Destek Eylemleri: Gelecekte yapılacak Topluluk araştırma faaliyetlerine yardımcı olacak projeleri içeren, bu niteliği itibarıyla VI. Çerçeve Program kapsamındaki öteki araçları tamamlayan Özel Destek Eylemleri de, KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik projeler için kullanılmaktadır.

VI. Çerçeve Program'dan mali destek almak amacıyla hazırlanan proje başvuruları, doğrudan AB Komisyonu'na yapılmaktadır. Projelerin Topluluk Araştırma

ve Geliştirme Bilgi Servisi (CORDIS)'ne elektronik ortamda sunulması da mümkündür.

2002-2006 dönemini kapsayan VI. Çerçeve Program'ın bütçesi, 17,5 milyar Euro'dur. Toplam bütçenin yaklaşık 11,5 milyar Euro'luk kısmının ayrıldığı Tematik Öncelikler alanının en az %15'inin KOBİ'lerce kullanılması öngörülmüş; bu tutarın 430 milyon Euro'luk kısmı da, "yatay KOBİ etkinlikleri" olarak nitelenen İşbirliği Araştırma Projeleri ile Ortaklaşa Araştırma Projelerine ayrılmıştır¹¹⁰. KOBİ'lerin Tematik Öncelikler dışındaki alanlarda proje sunmaları da mümkündür.

Türkiye, ilk kez VI. Çerçeve Programa, yaklaşık 250 milyon Euro¹¹¹ katkı payı ödeyerek, "ortak üye" sıfatıyla, öteki üye ülkelerle eşit koşullarda katılmıştır. Programın yürütülmesinde eşgüdümçü görevi gören kurum, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'tır.

AB Komisyonu'nun 1 Haziran 2005 tarihinde kabul ettiği "Yenilikçi Avrupa Bilgi Toplumu 2010 (i2010)", yenilenmiş Lizbon Stratejisi çerçevesinde başlatılan ilk özellikli (spesifik) ve beş yıllık bir girişim olup, AB'nin dijital ekonominin getirdiği olanakları yakalaması amacını taşımaktadır.

Çağdaş ve pazar odaklı bir dijital ekonomi yaratmayı ve AB'yi bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT) alanında dünya liderliğine taşımayı amaçlayan i2010, AB'nin AR-GE'ye yönelik araçlarının, Avrupa sanayinin yenilikçi kapasitesinin artırılması ve yenilikçi faaliyetlerin sanayide kullanılmasının sağlanması yönünde güçlendirilmesini de kapsamaktadır. Bu çerçevede i2010, ABD ve Japonya'da araştırma konusunda özel ve kamu sektörünün yaptığı toplam harcamanın üçte birinden fazlasının ICT alanına yönelmesine karşın, bu oranın AB'de sadece %20 olması gerçeğinden hareketle, ekonomik büyüme ve istihdam artışı sağlamak için, AB araştırma harcamalarını 2007 yılında %80 artırmayı hedeflemektedir.¹¹²

¹¹⁰ European Commission – DG Research, **Support to the Participation of SMEs in the Sixth Framework Programme – Working Document**, 18 December 2002, Second Edition, s. 3.
<http://europa.eu.int/comm/research/nfp/networks-ip.html>

¹¹¹ **Cişel İleri, Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları - 6. Çerçeve Program, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları: İstanbul, Temmuz 2004, s. 17.**

¹¹² Viviane Reding, **i2010: Europe Must Seize the Opportunities of the Digital Economy**, Speech/05/312, Brussels, 1 June 2005, s. 3.

Öte yandan, 2006 yılında sona erecek olan IV. Çok Yıllı Program'ın ardından, 1 Ocak 2007-31 Aralık 2013 döneminde uygulanacak olan ve 4.213 milyon Euro'luk bir bütçesi¹¹³ bulunan "Rekabet ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (Competitiveness and Innovation Framework Programme - CIP)"nın, AB'nin rekabetçi ve yenilikçi gücünü geliştireceği, bilgi toplumu olma yolunda ilerleme kaydetmesini sağlayacağı, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi ve istihdam artışını destekleyecek programları uygulamaya sokarak, yenilenmiş Lizbon hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

CIP, her birinde KOBİ'lerin çıkarlarının öncelikli hedef olduğu üç alt programı kapsamaktadır. AB'nin öteki programlarıyla uyum içinde ve birbirlerini tamamlayıcı bir biçimde uygulanacak olan bu alt programlar ve uygulama araçları şunlardır¹¹⁴:

- a. Girişimcilik ve Yenilikçilik Programı (The Entrepreneurship and Innovation Programme): Özellikle KOBİ'lerde girişimciliği, yenilikçiliği ve sanayi rekabet gücünü artırmayı amaçlayan Program'ın öncelikleri şu biçimde belirlenmiştir:
 - i. Kuruluş ve gelişim aşamasındaki yenilikçi KOBİ'lerin finansmana erişim olanaklarının iyileştirilmesi amacıyla, borçlanma araçlarının ve finansman ortamının geliştirilmesi, özellikle iş meleklerinin ve risk sermayesi fonlarının gelişmesinin sağlanması,
 - ii. KOBİ destek hizmetlerinin güçlendirilmesi, KOBİ'ler arasındaki sınır ötesi / uluslararası işbirliğinin ve KOBİ'lerin Avrupa bir örneklerine (standartlarına) uyumunun geliştirilmesi ve kolaylaştırılması,
 - iii. Girişimlerde yenilikçiliği artırmak amacıyla, yenilikçi ağların, kamu-özel sektör ortaklığının ve işbirliğinin güçlendirilmesi, yenilikçi girişimler konusunda bilgi ve teknoloji aktarımının desteklenmesi,
 - iv. Girişimci ve yenilikçi kültürün, özellikle genç girişimcilerde yaygınlaştırılması,

¹¹³ **Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council Establishing a Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013)**, SEC (2005) 433, COM(2005) 121 final, 2005/0050 (COD), Title I – Common Provisions, Article: 3/1, Brussels, 06.04.2005, s. 15.

¹¹⁴ **Proposal for a Decision...**, Title II – The Specific Programmes, ss.17-25.

v. En iyi uygulamalar gözetilerek, girişimci ve yenilikçi faaliyetleri destekleyen politikaların ve stratejilerin oluşturulmasının sağlanması.

Programın, girişimciliğin ve yenilikçiliğin desteklenmesi amacıyla kullanılacağı finansal araçlar ise şunlar olacaktır:

- i. Yüksek Büyüme ve Yenilikçilik KOBİ Kolaylığı (The High Growth and Innovative SME Facility - GIF), AR-GE ve yenilikçi faaliyetleri nedeniyle yüksek büyüme becerisine sahip olan KOBİ'lerin kuruluşunu ve finansmana erişimini destekleyecektir.
 - ii. KOBİ Güvence Kolaylığı (The SME Guarantee -SMEG- Facility), AYF tarafından uygulanacak olup, uygun kurumsal düzenlemelerin bulunduğu ülkelerde doğrudan güvence, karşı güvence ya da ortak güvence verecektir.
 - iii. Kapasite Geliştirme Programı (The Capacity Building Schemes - CBS), Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası (EBRD), AYB, AYF ve Avrupa Kalkınma Bankası Konseyi (CEB) başta olmak üzere uluslararası finans kuruluşları tarafından uygulanacak olup, gelişme potansiyeli olan, ancak finansmana erişim sıkıntısı yaşayan yenilikçi KOBİ'lerin borçlanma olanaklarını geliştirecektir.
- b. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Politikası Destekleme Programı (The ICT Policy Support Programme): Bilgi toplumu yaratma hedefinin bir uzantısı olarak Program, kamuda ve özel sektörde ICT kullanımını yaygınlaştırarak, yenilikçi becerilerin ve rekabet gücünün artırılmasını amaçlamaktadır. Program, i2010: Yenilikçi Avrupa Bilgi Toplumu Stratejisi'nin bir parçası kabul edilmektedir. İş çevrelerine yenilikçi faaliyetler, teknoloji ve bilgi aktarımı, öteki Avrupa bölgelerindeki Pazar olanakları konularında danışmanlık hizmeti sunmayı da öngören Program, etki değerlendirme sistemi ve politika geliştirme konularında etkinlik sağlama bakımından, iş çevrelerinden geri bildirim alınmasını da öngörmektedir.
- c. Akıllı Enerji – Avrupa Programı (The Intelligent Energy – Europe Programme): Sürdürülebilir enerji kullanımı, enerji verimliliğini artırma, yeni enerji kaynaklarının geliştirilmesi konularında çalışmalarını destekleyerek, Avrupa'nın her yerinde kamu ve özel sektör yatırımlarını artırmayı hedefleyen Program, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ile

sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı ve rekabet artışını sağlamayı amaçlamaktadır.

Yeni teknolojilerin üretilmesini, var olan teknolojinin Topluluk çapında kullanımını, teknolojik olmayan yeniliklerin uygulamaya geçirilmesini yaygınlaştırmak amacıyla AB, uyguladığı programlar dışında, başka birtakım araçlar da geliştirmiştir. Bu çerçevede, AB'nin bilimsel ve teknolojik araştırma politikasını desteklemek üzere çevre, sürdürülebilir kalkınma, teknolojik gelişim konularını da içeren araştırma alanlarında bilimsel öneri ve teknik bilgi sunan Ortak Araştırma Merkezi (Joint Research Center)'nin çalışmalarından da yararlanılmaktadır¹¹⁵.

Bu araçlardan biri olan Yenilikçilik Aktarım Merkezleri (Innovation Relay Centers – IRC), 1995 yılında AB Komisyonu tarafından, KOBİ'lere tüm Avrupa pazarına açılma olanağı tanımak, böylelikle işletmeler arasında teknoloji aktarımını sağlamaya destek olmak amacıyla kurulmuş bir ağıdır. 75 merkezden, 250 katılımcı kuruluştan oluşan ve 33 ülkede¹¹⁶ faaliyet gösteren IRC, dünyanın en büyük teknoloji aktarım ağı olup, KOBİ'lere iş dünyası, bilim ve toplum başlıkları altında yeni teknolojiler hakkında bilgi sağlamaktadır¹¹⁷.

Üye ve aday ülkelerden tüm Avrupa bölgelerine açık olan ve üye bölgelerin yeni teknolojilere erişimini kolaylaştırarak, bölgesel firmaların rekabet gücünü artırmayı hedefleyen Yenilikçi Bölgeler Ağı (IRE) yanında, 1985 yılında bir hükümetlerarası girişim olarak kurulan ve Türkiye, Rusya ve İsviçre'nin de içinde bulunduğu Endüstriyel Araştırma - Geliştirme İçin Avrupa Ağı (EUREKA) da araştırmanın ve teknolojinin desteklenmesiyle, Avrupa'nın rekabet gücünün artırılmasını hedeflemektedir.

3.3. GİRİŞİMCİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA İŞ ORTAMININ BASİTLEŞTİRİLMESİ VE İYİLEŞTİRİLMESİ

¹¹⁵ Cansevdi, **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım...**, s. 40.

¹¹⁶ AB üyesi ülkeler, Bulgaristan, İsrail, İsviçre, İzlanda, Norveç, Romanya, Şili, Türkiye.

¹¹⁷ Odabaşı Sarı, **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları...**, s. 42.

Malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasıyla, 1992 yılı sonunda tamamlanmış olan Tek Pazar¹¹⁸, girişimlerin pazara erişimi önündeki engelleri kaldırarak, yatırımların, sürdürülebilir ekonomik büyümenin ve istihdamın artmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, 1993-2003 arasında Tek Pazar uygulaması, AB GSMH'nda %1.8 oranla 870 milyar Euro'luk bir artış ve 2.5 milyon kişiye yeni iş olanağı sağlamıştır¹¹⁹.

Tek Pazar normları, artan ticaret kapsamında işletmelerin rekabet edebilme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunarak, yeni girişimlerin artmasına ve ekonominin belkemiği olan KOBİ'lerin üretim süreçlerini yenileyerek güçlenmesine olanak tanımaktadır. Ancak, Haziran 2004'te üye devletlerce uygulanmayan Tek Pazar düzenlemelerinin oranı %2.2 iken, bu oranın Kasım 2004'te %3.6'ya çıkması, Tek Pazar konusundaki düzenlemelerin üye devletlerce uygulanma oranında bir düşüş olduğunu göstermektedir¹²⁰.

Girişimci faaliyetlerin artırılması çerçevesinde, gerek Tek Pazar normlarının, gerekse ulusal düzenlemelerin uygulanması, büyük ölçüde basit ve girişimcilerin gereksinimlerine yanıt verir nitelikte düzenlemeler olmasını gerektirmektedir. Basitleştirme, kolay anlaşılabilir olmayı, iyileştirme ise genörgütün azaltılarak uygulamanın güçlendirilmesini sağlamaktadır.

Yenilenmiş Lizbon Stratejisi'nde, üye devletlerdeki yönetsel engellerin %25 oranında azaltılmasının bile, GSMH artışına %1-1.4 oranında katkı sağlayacağı belirtilmektedir¹²¹. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı da, var olan ulusal kuralların ve AB kurallarının, işletmelere kolaylık sağlayacak biçimde basitleştirilmesini ve iyileştirilmesini, bundan sonra çıkarılacak olanların da işletmeler üzerine etkisinin değerlendirilmesi ve beklenen etkiyi yaratmayan ya da olumsuz bir sonuç doğuran

¹¹⁸ Tek Pazar, Topluluk üyesi ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetlerle Topluluğun üçüncü ülkelerle ticaretini ayırmak için kullanılan bir terimdir (İktisadi Kalkınma Vakfı, **AB ve Türkiye-AB İlişkileri (Temel Kavramlar Rehberi)**, İstanbul, Mayıs 2005, 3. Baskı, s. 111.)

¹¹⁹ **Extend and Deepen the Internal Market.** http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche01_en.htm

¹²⁰ **Extend and Deepen the Internal Market.** http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche01_en.htm

¹²¹ **Improve European and National Regulation.**
http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche03_en.htm

düzenlemelerin/taslakların, KOBİ'lerin yararına iş ortamını basitleştirecek bir biçime sokulmasını öngörmüştür¹²².

Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, üye ülkelerde küçük işletmelerin kuruluş aşamasında rekabet üstünlüğü kazanabilmesi için, kuruluş maliyetinin düşürülmesi ve genörgütün azaltılması, işletme kuruluş onayları için on-line kayıt sistemine geçilmesinin desteklenmesi anlayışını benimsemiştir¹²³.

AB'de şirket kuruluşlarının, büyük ölçüde üye devletlerin düzenlemelerine göre gerçekleşmesi, bu düzenlemelerin karmaşık bir yapıda olması, yeni şirketlerin kurulmasında genörgütün ve kuruluş maliyetinin fazla olmasına, KOBİ'lerin kuruluş sürecinin uzamasına ve ekonomik faaliyete başlamalarının gecikmesine, böylelikle ekonomik büyümenin önünde önemli bir engel oluşturmasına neden olmaktadır. Şirket kuruluşlarında ortak kurallar uygulanması, kuruluş işlemlerini kolaylaştırdığı gibi, maliyetleri de düşürmekte; ayrıca, girişimcilerin serbest dolaşım olanaklarından yararlanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, 1986 tarihli Tek Senet ile Kurucu Antlaşmalara eklenen "kuruluş hakları" ile ilgili hükümler, Topluluk düzeyinde işletmelerin kuruluşlarının önündeki engelleri azaltmayı amaçlamaktadır.

Tek Senet'in 43. Maddesi, bir üye devlet uyrukluların öteki üye devlet sınırları içinde şirket kurma, büro ya da yan kuruluş açma özgürlüğünün sınırlandırılmasını yasaklamış; konuyla ilgili düzenlemelerin yönergeler ile yapılacağını¹²⁴; 48. Maddesi ise bir üye ülkenin ulusal normlarına göre kurulan ve yönetim merkezleri Topluluk içinde olan işletmelerin de gerçek kişiler gibi işlem göreceğini hükme bağlamıştır¹²⁵.

Daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçlerinin geliştirilmesinde BEST (en iyi uygulamalar) sürecini işleten AB, iflas ve yeni başlangıçların yeniden yapılandırılması projesi ile zaman ve para kaybına neden olan iflas sürecini hızlı, ucuz, etkin ve net

¹²² Küçük İşletmeler İçin Avrupa Sözleşmesi, s. 2.

¹²³ Küçük İşletmeler İçin Avrupa Sözleşmesi, s. 2.

¹²⁴ Tek Senet'in 251. Maddesine atf yapan madde, Konsey'in Komisyon'un önerisi üzerine Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danıştıktan ve AP'ye görüş sorduktan sonra düzenlemelerin yapılacağını hükme bağlamıştır. Yönergeler, topluluk düzeyinde kabul edilen bir düzenlemenin, belirlenen süre içinde üye devletlerce iç hukuka alınması ile uygulanmaktadır.

¹²⁵ **Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community**, Md.58.
http://europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/dat/C_2002325EN.003301.html

duruma getirmeyi amaçlamaktadır. Bir kez başarısız olmuş işletmelerin, sonraki deneyimlerinde daha başarılı olarak, ekonomik büyümeye katkıda bulunmaları, dolandırıcılık yapmamış girişimcilerin iflas işlemlerini hemen tamamlayıp, yeni bir başlangıç yapmalarının sağlanması yaklaşımının temel gerekçesini oluşturmaktadır. İflas sürecinin kısaltılması ve maliyetinin düşürülmesi çalışmaları, üye devletlerce ulusal bazda gerçekleştirilmektedir.¹²⁶

Rekabetin korunması bakımından, düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenen kamunun, iş ortamının iyileştirilmesi/basitleştirilmesi çalışmalarının daha etkin ve girişimcilerin gereksinimlerine yanıt verir bir sonuç doğurması için, karar alma sürecine iş kesimlerini de katması gerekmektedir.

Son yıllarda büyük önem kazanmış olan ve iş çevrelerinin de katıldığı “*yeni düzenlemelerin KOBİ’ler üzerine etkilerini değerlendirme*” çalışmaları, pek çok üye ülkede de yasama sürecinin bir parçası durumuna gelmiştir. Şart’ın da öngördüğü bu uygulama, üye devletlerde, KOBİ’lerin iş ortamını iyileştirecek düzeyde yaygınlık kazanmamıştır¹²⁷. Uygulamada, taslak halindeki düzenlemenin küçük işletmelere aşırı olumsuz etkilerinin saptanmasındaki güçlük, etki değerlendirmenin, iş ortamının basitleştirilmesine yönelik taslakların geliştirilmesinde, formalite gereği yapılması riskini doğurmaktadır.

Etki değerlendirme sisteminde belli bir ağırlığa sahip olmak isteyen KOBİ’lerin, çeşitli biçimlerde örgütlenmeleri ve işbirliği yapmaları gerekmektedir. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, KOBİ’lerle ilgili daha iyi uygulamalar için, işletmelerarası işbirliğine dayanan çıkar gruplarının önemine vurgu yapmış ve küçük işletmelerin çıkarlarının korunması için, KOBİ’lerin ulusal düzeyde ve Topluluk düzeyinde daha güçlü ve etkin bir şekilde temsil edilmelerinin gerekliliğini vurgulamıştır.

¹²⁶ Commission of the European Communities, **Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Report on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises.** COM (2005) 30 final, SEC (2005) 167, SEC (2005) 168, SEC (2005) 169, SEC (2005) 170, Brussels, 08.02.2005, s. 6.

¹²⁷ Commission of the European Communities. **Communication from the Commission...**, s. 6.

Öte yandan, e-devlet uygulamasının yaygınlaşması, iş çevrelerinin taslak çalışmalarının başlangıç aşamalarından başlayarak mevzuat düzenlemelerini izlemelerini ve etki değerlendirme sisteminin daha etkin çalışmasını sağlamaktadır.

Yenilenmiş Lizbon Stratejisi, yeni AB düzenlemelerinin işletmeler bakımından yönetsel giderler yaratmaması amacıyla, Komisyon'un kendi düzenlemeleri bakımından etki değerlendirme sistemini güçlendirmesi yanında, üye devletlerin bu konudaki uygulamalarının yıllık raporlarla izlenmesini de öngörmüştür¹²⁸.

Daha iyi yasalar ve mevzuat düzenlemesi için önemli bir araç olan ve KOBİ'lerin genörgütsel yükünü azaltması nedeniyle yönetsel engelleri kaldıran etki değerlendirme süreci, özellikle Hollanda, İngiltere ve Polonya tarafından etkin bir şekilde uygulanmaktadır¹²⁹.

3.4. GİRİŞİMCİ FAALİYETLERİN DESTEKLENMESİNE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI

Sanayi politikasında belli sektörlerin kayırılması, ayrımcılık yapılmasına ve kaynakların etkin kullanımından uzaklaşılmasına neden olduğundan, AB'nin yatay sanayi politikası, sektörlere eşit ağırlık veren, devlet desteğini (müdahalesini) olağandışı kılan, özel sektörün girişimciliğini ön planda tutan bir yaklaşım sergilemektedir.

AB, haksız rekabeti önlemek bakımından, devlet yardımlarına karşı sıkı uygulamalar getirmiştir¹³⁰. Roma Antlaşmanın 92. Maddesi:

¹²⁸ **Improve European and National Regulation.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche03_en.htm

¹²⁹ Commission of the European Communities, **Communication from the Commission ...**, s. 6.

¹³⁰ **Ensure Open and Competitive Markets Inside and Outside.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche02_en.htm

Devletlerce doğrudan ya da Devlet kaynakları yoluyla bazı işletme ya da üretimlerin yararına yapılan ve rekabeti bozan ya da bozma tehlikesi yaratan her çeşit yardımlar, üye Devletler arasındaki alışverişi etkilediği ölçüde, Ortak Pazarla bağdaşmaz.

hükümünü getirmiştir. Ortak Pazar'la "bağdaşır sayılabilecek" devlet ve Topluluk yardımları ise 92/3. Maddede şu biçimde sıralanmıştır:

- a) Yaşam düzeyinin olağanüstü düşük olduğu ya da önemli bir istihdam eksikliğinin sürdüğü bölgelerin ekonomik kalkınmasını kolaylaştırmaya yönelik yardımlar,
- b) Avrupa'nın ortak yararına olan bir tasarımın gerçekleştirilmesini sağlamaya ya da üye devletlerden birinin ekonomisinde ortaya çıkan ciddi bir bozukluğu düzeltmeye yönelik yardımlar,
- c) Alışveriş koşullarını Topluluğun çıkarına aykırı düşecek bir ölçüde bozmadıkları zaman, kimi işlerin ilerlemesini ya da kimi ekonomik bölgelerin kalkınmasını kolaylaştırmaya yönelik yardımlar,
- d) Komisyon'un önerisi üzerine Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla kararlaştırılan öteki yardım türleri.

Ekonomiye katkıları nedeniyle girişimcilere yapılan dolaylı yardımlar da bu madde kapsamında değerlendirilmekte olup, bunların üye ülkeler arasındaki rekabeti ve ticareti bozmayacağı düşünülmektedir.

AB'de devlet yardımları, belli koşulları taşımak durumundadır¹³¹:

- a. Yardım, devlet ya da devlet kaynakları aracılığıyla yapılmalıdır. Bu bağlamda, yardımı veren devlet olabileceği gibi, özel kuruluşlarca devlet kaynakları kullanılarak yardım sağlanması da söz konusu olabilmektedir.
- b. Devlet tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan yardım, mali bir katkı sağlamaya yönelik olmalıdır.
- c. Yardımlardan yararlanan bir firma olabileceği gibi, bir sanayi kolunun tamamı da olabilir. Ancak yardım, hiçbir ayırım gözetmeyen genel bir

¹³¹ Taylan Uysal, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları**, İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul, Ağustos 2005, s. 11.

önlem niteliğinde olmamalı, sektörel/bölgesel bazda belirli işletmelere ya da belirli bir malın üretimine yönelik olmalıdır.

- d. Yardımı alan firma, doğrudan ekonomik faaliyette bulunmuyor olsa bile, ekonomik üretime dolaylı da olsa katkıda bulunuyor olmalıdır.

AB, devlet yardımlarının gereksinim duyulan alanlara yönlendirilmesi için belli bir “devlet yardımı” tanımı yapmaktan kaçınmaktadır. Bununla birlikte, 2004 yılındaki beşinci genişleme dalgası öncesinde, genişleyen AB’de devlet yardımları sisteminin etkinliğini ve saydamlığını artırmak üzere, sistemin yeniden yapılandırılması ve basitleştirilmesi eğilimi ortaya çıkmıştır. Yenilenmiş Lizbon Stratejisi de devlet yardımları konusunda yapılacak reformla, yapısal değişikliklerin geciktirilmesi yerine, desteklerin yenilikçi faaliyetler, AR-GE çalışmaları ve KOBİ’ler gibi Topluluğun rekabet gücünü artırmasına katkı sağlayacak alanlara yönlendirilmesini öngörmüştür¹³². Bu çerçevede, devlet yardımlarına ilişkin Tüzüklerde bazı değişiklikler yapılmıştır.

AB, Topluluk müktesebatı ile bağdaşmayan devlet yardımlarının neler olduğunu, yardımları ön denetimden geçiren Komisyon’un kararları ve Avrupa Adalet Divanı (ATAD)’nın içtihatları doğrultusunda belirlerken, Usul Tüzüğünde¹³³ 2004 yılında yapılan değişiklik sonrasında, Roma Antlaşması’nın işletmelere yönelik rekabet kurallarını düzenleyen 86-91. maddelerinin ulusal mahkemelerce doğrudan uygulanabilmesine olanak tanımıştır.

2006 yılı sonuna kadar yürürlükte kalacak olan 70/2001 sayılı KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları Tüzüğü'nde yapılan değişiklik¹³⁴ ile de devlet yardımı alma koşullarını taşıyan KOBİ'lerin Komisyon'a bildirilmesi zorunluluğu kaldırılmış; ayrıca, KOBİ tanımında yapılan değişiklik ve devlet yardımları kapsamına AR-GE'nin de

¹³² **Ensure Open and Competitive Markets Inside and Outside.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche02_en.htm

¹³³ Devlet yardımlarının denetlenmesi çerçevesinde, denetlemenin değişik aşamalarına ilişkin süreleri, yasal olmayan yardımların askıya alınmasını ve geri ödenmesini, Komisyon’un araştırma yapma olanaklarını ve üye devletlerin Komisyon’la işbirliği yapması gereken konuları düzenleyen Tüzük, 22 Mart 1999 tarih ve 659/99 sayılı Konsey Kararı ile kabul edilmiş ve 21 Nisan 2004 tarih ve 794/2004 sayılı Tüzük ile değiştirilmiştir. (Uysal, **Avrupa Birliği ve Türkiye’de Devlet...**, s. 21.)

¹³⁴ Değişiklik, 25 Şubat 2004 tarih ve 364/2004 sayılı Tüzük ile yapılmıştır.

alınması gerekliliği nedeniyle, KOBİ'lere yönelik eğitim yardımları da yeni KOBİ tanımına göre yeniden düzenlenmiştir¹³⁵.

Komasyon üye devletlerin yenilikçi girişimleri artırma çabalarına katkıda bulunmak üzere, "Topluluğun Yenilikçi Girişimler İçin Devlet Yardımları Normları Rehberi (Vademecum for Community Rules on the State Aid for Innovation)" çıkarmıştır. Üye devletlerin, var olan devlet yardımları normları ile hangi durumlarda yenilikçiliği destekleyebileceklerini tanımlayan rehber, özellikle KOBİ'lerin yenilikçi girişimlerini engelleyen pazar koşullarına vurgu yapmakta ve bu çerçevede, örneklerle Komasyon'un konuya yaklaşımını göstermektedir.¹³⁶

Komasyon'un 7 Haziran 2005'te açıkladığı "Devlet Yardımı Eylem Planı", sürdürülebilir büyümeyi, rekabet gücü artışını, sosyal ve bölgesel bütünlüşmeyi, çevrenin korunmasını sağlamak amacıyla, 2005-2009 döneminde devlet yardımlarına ilişkin düzenlemeleri basitleştirmeyi, yardımları azaltmayı ve saydamlaştırmayı, ekonomik yaklaşımın gerektirdiği alanlarda yoğunlaştırmayı, uygulamada sorumluluğu Komasyon ve üye devletler arasında paylaşmayı; Komasyon'un üye devlet mahkemelerince alınan kararları, en iyi uygulamaları da göz önünde tutarak gözlemlenmesini sağlamayı; ön bildirimde bulunulacak yardım sayısını azaltmayı; KOBİ'ler, AR-GE, eğitim, bölgesel kalkınma, çevre ve istihdam konularında, üye devletlerce farklı yorumlamalara olanak tanımamak amacıyla, Komasyonun genel ilkeler benimseyebilmesini ve yardımların değerlendirilmesinde karar alma sürecini hızlandırmayı öngörmektedir.¹³⁷

Komasyon, devlet yardımları konusunda saydamlığı, yardımların yönlendirileceği alanlar ile ilgili bilgi alışverişini ve tartışmaları artırmak, İç Pazardaki rekabetin olumsuz etkilenmemesi için devlet yardımlarının GSYİH'ya oranını düşürmek ve Topluluğun ortak hedeflerine ve araçlarına yönlendirilmesini sağlamak amacıyla, 2001 yılından bu yana yılda iki kere devlet yardımlarına ilişkin izleme çizelgesi yayımlamaktadır.

¹³⁵ Uysal, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet...**, ss. 13, 26.

¹³⁶ Commission of the European Communities, **Commission Staff Working Paper...**, s. 34.

¹³⁷ Commission of the European Communities, **State Aid Action Plan (Less and Better Targeted State Aid: A Roadmap for State Aid Reform 2005-2009 – Consultation Document)**, COM(2005) 107 final, SEC(2005) 795, Brussels, 07.06.2005, ss. 5-6, 10, 13.

http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/others/action_plan/saap_en.pdf

2005 yılı İkbahar Çizelgesi uyarınca, 15 üye devlet tarafından verilen devlet yardımları¹³⁸ 1996'da 74, 1999'da 55 ve 2002'de 57 milyar Euro iken, 2003 yılında 53 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. 1999-2000 döneminde devlet yardımları, 15 üyeli Topluluğun GSMH'nin %0,61 iken, bu oran 2001-2003 döneminde küçük bir düşüşle %0,59 olarak gerçekleşmiştir. Üye devletlerin devlet yardımları oranında büyük farklılıklar olmakla birlikte, KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarında AB ortalaması 2003 yılında 5 milyar Euro (%13) olmuş; ayrıca, "ikincil amaç" olarak nitelenen ve hedef kitleyi KOBİ'ler olarak sınırlayan (örneğin AR-GE yardımlarından bir kısmının yalnızca KOBİ'lerin kullanımına açık olması gibi) devlet yardımlarından da KOBİ'ler 1 milyar Euro (%3) kullanmışlardır. Üye devletler, KOBİ'lere devlet yardımlarını azaltmak yerine, AR-GE, çevre, istihdam, eğitim gibi belli bir sektöre ya da coğrafi bölgeye yönelik olmayan, dolayısıyla rekabeti olumsuz yönde etkilemeyen yatay hedeflere yönlendirmişler; bu çerçevede, 2000-2003 döneminde KOBİ'lere 15 üyeli Topulukta toplam 5.388 milyon Euro (toplamın %14'ü oranında) devlet yardımı yapılmıştır.¹³⁹

KOBİ'lere sağlanan vergi kolaylıkları da devlet yardımlarının dolaylı yoldan verilmesinin bir şeklidir. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, küçük işletmeleri finansal bakımdan rahatlatmak amacıyla, üye devletlerin vergi sistemlerinin şirket kurmayı; küçük işletmelerin yeni iş alanlarına yönelmesini ve büyümesini kolaylaştıracak ve destekleyecek, başarıyı ödüllendirecek biçimde yeniden yapılandırılmasını; bu çerçevede, en iyi uygulamaların temel alınmasını benimsemiştir.¹⁴⁰

AB'de uygulanmaya başlanan Düzenleyici Reform (Regulatory Reform) ile vergi oranlarının düşürülmesi kapsamında, özellikle KOBİ'ler için çok yüksek olabilen kurumlar vergisi gerekliliklerinde, maliyet düşürücü bir uygulamaya gidilmiştir.¹⁴¹

3.5. GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK FİNANSMAN OLANAKLARI

¹³⁸ Devlet yardımları konusundaki rakamlar, imalat, hizmetler, kömür, tarım, ulaşım (demiryolları hariç) ve balıkçılık sektörlerini kapsamaktadır.

¹³⁹ Commission of the European Communities, **Report - State Aid Scoreboard (Spring 2005 Update)**, COM(2005) 147 final, Brussels, 20.04.2005, ss. 4, 21-22, 49.

http://www.europa.eu.int/comm/competition/state_aid/scoreboard/2005/spring_en.pdf

¹⁴⁰ **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Sözleşmesi**, s. 3.

¹⁴¹ **Ensure Open and Competitive Markets Inside and Outside.**

http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche02_en.htm

KOBİ'lerin düşük sermaye ile kurulması nedeniyle insan kaynakları, teknolojik yenilik, ürün çeşitliliğinin artırılması konularında gelişme olanağına sahip olmaması; güvence gösterememe nedeniyle finansmana erişimde sıkıntı yaşaması, finansmana erişim olanaklarının iyileştirilmesini ve/ya da KOBİ'lere yönelik finansal araçların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Yenilenmiş Lizbon Stratejisi, daha ucuz finansa ve daha bütünleşmiş finans piyasalarına kolay erişimin, yatırım için işletmelerin gereksinim duyduğu sermayenin maliyetini düşüreceğine; ayrıca, artan yatırım oranıyla birlikte, gelecek on yıl içinde, AB GSMH'nda %1.1'lik ve istihdamında %0.5'lik bir artış, sermaye maliyetinde ise ortalama %0.5'lik bir düşüş olacağına vurgu yapmıştır¹⁴².

2002 yılı başında Euro'nun efektif olarak kullanılmaya başlanması ile Euro bölgesinde maliyetlerin saydamlaşması, döviz kuru riskinin azalması ve bankacılık sektöründe artan rekabet nedeniyle faiz oranlarının düşmesi, daha düşük maliyetli finansman sağlanabilmesine olanak tanımış; finansmana erişimde KOBİ'lerin maliyetlerinin düşmesi, teknolojik yenilikleri üretim süreçlerine taşımaları, daha geniş bir müşteri potansiyeline ulaşmaları ve artan rekabet gücü ile AB düzeyinde ticaretlerinin artmasına katkıda bulunmuştur¹⁴³.

AB'de KOBİ'lere sağlanan desteğin % 95'i üye ülkelerce karşılanmaktadır. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, girişimlerin kuruluş ve gelişme için gereksinim duyduğu finansmanın sağlanması yönünde üye devletlerin yapacaklarını, üç başlık altında toplamıştır¹⁴⁴:

- a. Tüm Avrupa'nın katılacağı bir sermaye piyasası kurulması,
- b. Finansal Hizmetler Eylem Planı'nın ve Risk Sermayesi Eylem Planı'nın uygulanmasının önündeki engellerin belirlenmesi ve kaldırılması,

¹⁴² Extend and Deepen the Internal Market. http://europa.eu.int/growthandjobs/areas/fiche01_en.htm

¹⁴³ Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası, s. 9.

<http://www.deltur.cec.eu.int/abkobi.rtf>

¹⁴⁴ Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı, s. 3.

- c. Kredilere ve riski yüksek işlere yatırılacak sermayeye (risk sermayesine) erişim için uygun koşullar yaratılarak, bankacılık sistemi ile küçük işletmeler arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi.

Topluluk tarafından sunulan destekler ise ağırlıklı olarak Çok Yıllı Program ve Çerçeve Program kapsamında verilmektedir. Ancak, AB'nin Topluluk programlarını kullanmaksızın, doğrudan kendi organları aracılığıyla KOBİ'lere sunduğu destekler de bulunmaktadır.

AB'nin KOBİ'lere yönelik mali destek için öncelikle kullandığı mekanizma, Avrupa Yatırım Bankası (AYB)'dir. Roma Antlaşması'nın 129-130. Maddeleri ile kurulan AYB'nin temel görevi, *"sermaye piyasalarına ve öz kaynaklarına başvurarak, Topluluk yararına, ortak pazarın dengeli bir biçimde ve aksaksız kalkınmasına yardım etmek"*dir.

AYB, etkin ve verimli denetim yapabilen ulusal, bölgesel ya da yerel mali kuruluşların¹⁴⁵, işletmelerin çağdaşlaşması, girişimcilerin yeni iş alanları yaratması ya da var olan iş alanlarını geliştirmesi için finansman sağlamasına yardımcı olmaktadır.

AYB kredilerinden, 500'den az çalışanı ve 75 milyon Euro'dan az malvarlığı bulunan işletmeler yararlanabilmektedir. AYB, KOBİ'lerin toplam 25 milyon Euro'yu aşmayan yatırım projelerine, proje bütçesinin en fazla %50'si ya da 12,5 milyon Euro'luk kısmı için, 5-12 yıl süreli finansman sağlamakta ve aracı kuruluşlarca bu finansmanı kullanmaktadır. 25 milyon Euro'nun üzerindeki projeler için AYB, doğrudan kendisi "bireysel kredi" biçiminde destek sunmaktadır.¹⁴⁶

1990-2000 döneminde şirket kuruluşu ve ileri teknoloji girişimleri için AYB'nin sanayi ve hizmet sektörüne sağladığı kredilerin yaklaşık %45'inden KOBİ'ler yararlanmıştır. AYB, AB'nin KOBİ politikasına ağırlık vermesi nedeniyle, 1999'da KOBİ'lere sağladığı yatırım finansmanını artırmış ve 11.500 KOBİ'ye 2.8 milyar Euro kredi vermiştir.

¹⁴⁵ Bankalar, teminat kurumları ve programları, risk sermayesi fonları.

¹⁴⁶ Odabaşı Sarı, *Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları...*, ss. 25-26.

Mart 2000'de gerçekleştirilen Lizbon Zirvesi'nde "Yenilikçilik 2000 Girişimi (Innovation 2000 Initiative)" ile kuruluş aşamasındaki KOBİ'lere risk sermayesi sağlamak üzere AYB'na, üç yıllık bir süre için 12-15 milyar Euro kaynak ayrılmıştır¹⁴⁷.

Söz konusu Program, Haziran 2003'te "Yenilikçilik 2010 Girişimi (i2i)" olarak yenilenmiş ve Haziran 2003-Aralık 2006 dönemi için 20 milyar Euro'luk bir bütçe ayrılmıştır. Girişimin öncelikli alanları da şu biçimde belirlenmiştir¹⁴⁸:

- a. Sanayi ve hizmet sektörlerinde yaşam boyu öğrenimi, bilgisayar kullanımını, uzaktan öğrenimi, yeni kitle iletişim araçlarıyla bilgiye erişimi geliştirme ve yaygınlaştırma;
- b. Özel sektörün, özellikle KOBİ'lerin ürün geliştirme süreçlerine, kamusal ya da uluslararası araştırma projelerine, başlangıç aşamasındaki firmalara destek veren iş geliştirme merkezi türündeki yapılanmalara, AB AR-GE programları tarafından desteklenen projelere finansman sağlama;
- c. Donanım, içerik ve uygulama bazındaki bilgi iletişim teknolojilerinin üretimini ve yaygınlaştırılmasını destekleme.

%59.15'i AYB, %30'u Avrupa Komisyonu ve %10.85'i öteki Avrupalı finans kuruluşları tarafından oluşturulan¹⁴⁹ Avrupa Yatırım Fonu (AYF), KOBİ'lerin kuruluşunu, büyümesini ve gelişmesini desteklemek üzere, mali kurumlara portföy güvencesi vermektedir. AYF, AYB'nın yenilikçi ve gelişmekte olan KOBİ'lerin risk sermayesi fonlarına yatırım yapma işlevine de aracılık etmektedir.

Risk sermayesinin yanı sıra, güvence konusunda da AYF, kendi kaynaklarından ya da AB bütçesinden KOBİ'lere destek vermektedir. Ancak, her iki durumda da AYF, doğrudan destek sağlamamakta, ya risk sermayesi şirketlerine ya da özellikle başlangıç aşamasındaki ve teknoloji ağırlıklı KOBİ'leri destekleyen iş geliştirme merkezlerine öz sermaye yatırımı yapmakta, ya da KOBİ'lere güvence sağlayan finans kuruluşlarına / fonlara destek vermektedir.

¹⁴⁷ Presidency Conclusions – Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, DOC/00/8, s. 12. http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm

¹⁴⁸ Odabaşı Sarı, Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları..., ss. 26-27.

¹⁴⁹ Odabaşı Sarı, Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları..., s. 25.

Risk sermayesi olanaklarından yararlanmak isteyen KOBİ'lere, anlaşmalı finans kuruluşları aracılığıyla destek sunan AYG, 2003 yılı sonundan bu yana, belirli bir ücret karşılığında risk sermayesi ve güvence kolaylığı konularında da danışmanlık hizmeti sunmaktadır¹⁵⁰.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK POLİTİKASI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ KOBİ POLİTİKASINA TÜRKİYE'NİN UYUMU

Silinmiş: ¶

¶

-----Sayfa Sonu-----

Türkiye, dışa açıldığı 1980 yılından bu yana, özel sektöre dayalı ekonomik kalkınmayı hedeflemiş; üretim alt yapısını güçlendirmek için Türk sanayinin kendine yeterliliğini ve rekabet gücünü artıracak politikalar izlemeye başlamış; bu çerçevede, ekonominin motoru olan ve Türk sanayisinde sayısal ağırlığı bulunan KOBİ'lerin girişimci faaliyetlerini artıracak stratejiler ve politikalar oluşturmuştur. Bu stratejiler ve politikalar, büyük ölçüde girişimlerin ve KOBİ'lerin temel sorunları ve bu sorunlar için üretilen çözüm yolları üzerine biçimlenmiştir.

Türkiye'de KOBİ'lerin büyük bölümünün üretim sürecinde eski, verimsiz ve emek yoğun üretim yöntemlerini ve araçlarını kullanması, büyük ölçüde girişimcilerin eğitim ve finansman eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Özellikle finansman olanaklarının kısıtlı olması, teknoloji seviyesini yükseltme, AR-GE ve teknik bilgi sağlayan hizmetlerden ve eğitim olanaklarından yararlanma, yenilikçi girişimlerde bulunma konularında kısıtlayıcı bir etken olmaktadır. Bununla birlikte, makro-ekonomik ve siyasal kararsızlık da girişimcilerin, ileriye görememeleri nedeniyle, yenilikçi girişimlere yönelmemeleri sonucunu doğurmaktadır.

¹⁵⁰ Odabaşı Sarı, *Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları...*, s. 29.

Geçen dönemlerde bankacılık sektörünün enflasyon ortamında “paradan para kazanma” politikası izlemesi de kaynakların reel sektöre yönlendirilmemesine, yatırım oranının düşmesine ve yeni girişimlerin sayısının azalmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte, 1999’dan bu yana Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yapılan anlaşmalar, makro-ekonomik kararlılığı sağlayarak, dengeli ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi gerçekleştirmeyi; enflasyon ve faiz oranlarını, Maastricht Kriterleri seviyesine indirmeyi; ekonominin rekabet gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Program, ekonomik kararsızlığın giderilmesine ve girişimciliğin önünün açılmasına olanak tanısa da, sıkı para ve maliye politikaları getirilmesi sonucunda, KOBİ'lere sağlanan desteklerin azalmasına da neden olmuştur¹⁵¹.

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi ile aday ülke kabul edilmesinin ardından, AB müktesebatına uyum çerçevesinde başlatılan tarama süreci hazırlıkları kapsamında “Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) Çalışma Grubu”nu oluşturmuştur. Çalışma Grubu; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Başkanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) yetkililerinden oluşmakta ve KOBİ'lerin rekabet gücünün ve yatırım desteklerinin AB müktesebatına uyumlu bir biçimde artırılması yönünde çalışmalar yapmaktadır¹⁵².

KOBİ'lerin üretkenliğinin artırılması ve rekabet gücünün geliştirilmesi çerçevesinde, ürün kalitesinin artırılmasını, yeni buluşların ortaya çıkarılmasını, teknolojik kapasitenin güçlendirilmesini, risk sermayesi gibi yeni destek araçlarının geliştirilmesini, çağdaş yönetim tekniklerinin kullanılmasını, dış satım becerilerinin geliştirilmesi amacıyla yabancı şirketlerle ortaklık kurulmasını hedefleyen Türkiye,

¹⁵¹ OECD, *Türkiye'deki Küçük ve...*, ss. 5-6.

¹⁵² **Küçük ve Orta Boy İşletmeler Çalışma Grubu.**

http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp?CID=2175&VisitID={F4E6CFB0-23A6-4F7D-AA45-6C789CB007AF}&Timer=49971_58

2002 yılında Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı'na da katılmıştır. Türkiye'nin Programa katılmasında gözettiği temel hedefler, şu biçimde sıralanabilir¹⁵³:

- a. KOBİ'lere destek ve hizmet veren kurumlar arasında bir sinerji oluşturarak, bilgi ve deneyim paylaşımının gerçekleştirilmesi, işbirliğinin artırılması;
- b. KOBİ'lere AB'den mali destek sağlanması;
- c. AB'nin geliştirdiği başlangıç sermayesi, risk sermayesi, kredi garantisi, iş melekleri¹⁵⁴ gibi finansal araçların ve uygulamaların öğrenilerek, özellikle teknoloji ve bilgi tabanlı, yenilikçi KOBİ'lerin desteklenmesinde kullanılması; böylelikle, atıl duran kaynakların, KOBİ'lerin gereksinimlerine yanıt verecek alanlara yönlendirilmesi;
- d. Tam üyelik yolunda, AB'nin KOBİ politikası ve stratejileri konusunda, en iyi uygulama örneklerinin ve sorunlar karşısında başarılı çözüm yollarının öğrenilmesi (know-how kazanılması), böylelikle, AB'nin KOBİ politikasına ve stratejilerine uyumda ilerleme kaydedilmesi.

Türkiye'nin 23 Nisan 2002'de Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı'nı kabul etmesinden sonra, KOBİ'lerle ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, Şart'ın öncelik alanları ile Türk KOBİ'lerinin yapısal sorunlarının çözümüne yönelik öncelik alanlarını kapsayan programlar ve projeler geliştirmeye, bu alanlara kaynak aktarmaya başlamıştır.

KOSGEB'in eşgüdümünde yürütülen Şart'ın belirlediği çalışma alanlarında Türkiye'nin gerçekleştirdiği uygulamalar, her yıl KOSGEB tarafından hazırlanan "Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı Türkiye Raporları"nda değerlendirilmekte ve AB Konseyi'ne sunulmaktadır.

Öte yandan, Türkiye İçin 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nin kısa dönemli öncelikler arasında saydığı "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı", KOBİ Çalışma Grubu tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu'nun 10.11.2003 tarih ve 2003/57 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

¹⁵³ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 33.

¹⁵⁴ İş Melekleri (Business Angels): Girişimcilere banka dışı finansman olanakları sunan özel finans kuruluşları.

KOBİ'ler için bir yol haritası belirleyen ve orta dönemli bir strateji belgesi olan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, KOBİ'lere yönelik temel stratejileri ve KOBİ politikasının uygulanmasında rol alan tarafları belirlemekte, var olan politika ve programların kapsamını değerlendirerek gerekli ve öncelikli uygulamaları ayrıntılı bir biçimde ortaya koymakta, tarafların üzerine düşen görevleri tanımlamaktadır. Planı'nın uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve değiştirilmesi, "KOBİ Danışma Kurulu"nun yetkisindedir. Plan, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şart uyarınca gerçekleştirilmesi öngörülen hedeflere resmiyet kazandırmıştır.

4.1. TÜRKİYE'DE GİRİŞİMCİLİK EĞİTİMİ VE ÖĞRETİMİ

29 ülkenin yer aldığı uluslararası girişimcilik endeksine göre, Türkiye'de her 100 yetişkinden 4.6'sı girişimci olurken, bu rakam İrlanda'da 12 ve ABD'de 11.7 olarak gerçekleşmektedir¹⁵⁵. Eğitim hizmetlerinden yararlanmış kişilerin kurmuş oldukları işletmelerin çok daha sağlam ve kararlı olması, ayrıca insan kaynaklarının niteliğinin artırılmasının ülkenin yatırım ortamı üzerinde doğrudan olumlu etkisinin bulunması, girişimcilik eğitimi ve öğretimi çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesinin ve ekonomik/sosyal koşullar çerçevesinde sürekli değişen gereksinimlere yanıt verir duruma getirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, girişimcilik eğitimi ve öğretimi konusunda yapılması gerekenleri şu biçimde belirlemiştir¹⁵⁶:

- a. Hayat boyu eğitim ve öğretim anlayışının benimsenmesi,

¹⁵⁵ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu**, s. 1.

¹⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, ss. 41-42.

- b. Kamu ve özel sektör arasında etkin eşgüdüm sağlanması; KOBİ'lere eğitim kurumları tarafından belirlenen meslek standartları içinde eğitim verilmesi ve var olan eğitim programlarının niteliğinin ve kapsamının geliştirilmesi,
- c. Özellikle çalışan sayısı az olan KOBİ'lere yönelik uzaktan eğitimin bilişim alt yapısının oluşturulması,

Biçimlendirilmiş: Girinti: İlk satır: 1,27 cm

- d. Kalkınma seviyesi düşük bölgelerdeki girişimlerin, üretim koşullarının ve işletme yapılarının pazar koşullarına uygun ve bilimsel bir yapıya kavuşturulması amacıyla, girişimci / meslek liseleri / üniversiteler işbirliğinin geliştirilmesi,
- e. KOBİ'lerin, üniversitelerin ve büyük ölçekli işletmelerin bilgi ve deneyim birikimlerinden yararlanmalarına yönelik ortak programlar geliştirilmesi,
- f. Gelecekte mesleki niteliklerin AB ülkeleri ile karşılıklı tanınması bakımından, meslek standartları, sınav ve belge sisteminin kurulması; yeni işyeri açacak kişilerin iş sahalarına yönelik mesleki eğitim aldıklarını belgelendirmelerine ilişkin mevzuat düzenlemeleri yapılması.

Acil Eylem Planı da işgücünün niteliğinin artırılması için mesleki ve teknik eğitime ağırlık verilmesini, meslek yüksek okullarının yeniden yapılandırılmasını, bu alandaki öğrencilerin teorik bilgi, sanayide staj olanağı ve uygulamalı eğitim yönünden eğitim düzeylerinin artırılmasını, uzun dönemli hedefler arasına almıştır¹⁵⁷.

Türkiye'de girişimcilik eğitimi, orta ve yüksek öğretimde kısıtlı da olsa vermeye başlanmıştır. Ancak, iş planlaması, üretim ve pazarlama aşamalarında izlenen yasal yollar, yapılan işlemleri ve bu bilgileri iş hayatında kullanma becerisini kazandırma, hala mesleki eğitimin bir parçası olarak görülmektedir¹⁵⁸. Bu çerçevede, mesleki eğitimde geniş meslek alanları temelinde modüler eğitime geçilerek,

¹⁵⁷ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), 3 Ocak 2003, s. 95. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/aep.pgf>

¹⁵⁸ KOSGEB, **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu**, s. 1. <http://map.kosgeb.gov.tr/faliyet/kobi.html>

meslekte uzmanlaşmanın daha ileri eğitim aşamalarında sağlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir¹⁵⁹.

Öte yandan, eğitim hizmeti verebilecek bilgi ve beceriye sahip nitelikli personeli bulunmayan ve kaynak yetersizliği çeken KOBİ'lere eğitim hizmeti sunan uzman kurum ve kuruluşlar (KOSGEB, İGEME, TOBB, MEKSA Vakfı, GAP, İSO vb.), KOBİ'lerde girişimci faaliyetleri geliştirmeye yönelik olmayıp, becerilerin geliştirilmesi, teknolojik gelişim, yeni pazar olanakları gibi konularda bilgi sunmaktadır.

Türkiye, Nisan 2004'ten bu yana, AB'nin her yaşta ve meslekte insan gücünü toplumun gereksinimlerine göre eğitmeyi amaçlayan Leonardo Da Vinci ve Socrates Programlarına katılarak, girişimciliği ve mesleki eğitimi güçlendirmeyi, nitelikli işgücü sayısını artırmayı hedeflemiştir. Programlara katılım için, yapılan teklif çağrılarında belirtilen biçimde, Türkiye'de AB'nin eğitim programlarının ulusal irtibat noktası olan Ulusal Ajans'a ya da doğrudan AB Komisyonu'na başvurmak gerekmektedir.

Türkiye'de KOBİ'lerin internet kullanım oranının düşük olması nedeniyle, uzaktan eğitim faaliyetlerinden yararlanma düzeyi de düşük kalmaktadır¹⁶⁰. Türkiye, AB'nin uzaktan eğitim programına katılmamıştır. Bununla birlikte, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), KOBİ'lerin teknolojik kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik "teknoloji-temelli girişimcilik" programını, uzaktan eğitim uygulaması çerçevesinde KOBİ'lere tanıtmaya başlamıştır¹⁶¹.

Bilgi ekonomisine uyum çerçevesinde, Türkiye'de küçük işletmelerle ilgili tüm kamu kurumları, meslek ve sivil toplum kuruluşları, hizmetlerini internet üzerinden tanıtmaktadır. Türkiye'de internet kullanımının yaygınlaşmaya başlamasıyla paralel bir artış gösteren bu uygulama, girişimcilere teknik bilgi ve deneyim eksikliğini giderme, pazara ve olası ortaklara ilişkin bilgiye ücretsiz olarak ulaşma olanağı sunmaktadır.

¹⁵⁹ T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı – Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, **Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu**, Ocak 2005, s. 35.

¹⁶⁰ KOSGEB, **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu**, s. 10.

¹⁶¹ KOSGEB, **Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi – Türkiye Raporu**, Eylül 2002, s. 3.
<http://map.kosgeb.gov.tr/falivet.kobi.html>

Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı ile VI. Çerçeve Programı için kurulmuş olan web siteleri de Topluluk programlarının saydamlığı ve bilginin yayılması bakımından önemlidir. KOBİ'lerin Yenilik Aktarım Merkezleri (IRC), Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM) ve İş Merkezleri (İM) ile ilgili sitelere erişimi, etkin iş destekleme hizmetlerinin sunulmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye'deki dokuz adet Avrupa Bilgi Merkezi (ABM), yeni girişimlerin ve KOBİ'lerin AB tek pazarından kurumsallaşmış firmalar kadar yararlanabilmesi için bilgilendirme hizmeti sunan kurumların başında gelmektedir.

KOSGEB tarafından oluşturulan "Girişimcilik Ağı", girişimcilerin, KOBİ'lerle ilgili tüm kurumların çalışmalarından bilgi sahibi olmalarını amaçlamakta, KOBİ'lere ilişkin ortak çalışmalar ve projeler yürütülmesi için ortak zemin oluşturmaktadır¹⁶².

KOSGEB'in 1998 yılında uygulamaya geçirilen "KOBİNET Bilgi Ağı Projesi" ise AB tarafından da finanse edilmekte olup, KOBİ'lerin e-ticaret faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla, üye işletmelere kendi web sayfalarını kiralamakta, KOBİ'lerin teknik bilgi, ekonomik gelişmeler, pazar seçenekleri ve ortaklar konularında bilgiye ulaşmalarına aracılık etmektedir¹⁶³.

AB, 2004 Yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin genç girişimci desteği ve girişimcilik danışmanlığı programlarını uygulaması; Leonardo Da Vinci başta olmak üzere, Topluluk Programlarına katılımı ilgili olarak kurumsal yapılanmayı tamamlaması ve Nisan 2004'ten bu yana Programlara tümüyle katılması; Millî Eğitim Bakanlığı'nın AB fonlu mesleki eğitim ve öğretim programlarını uygulamaya başlaması; mesleki eğitimi de kapsayan biçimde, eğitim ve öğretim alanında bazı sorumlulukları bölgesel düzeye daha yakın hale getirmeyi amaçlayan "Yerel Yönetim Reform Paketi"ni kabul etmesi, daha güçlü bir girişimcilik kültürünün toplumda yerleşmesi bakımından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmiş; bununla birlikte, Topluluk Programlarından tümüyle yararlanılabilmesi çalışmalarının artırılması gerektiği; Türkiye'de GSYİH içerisindeki eğitim yatırımlarının hâlâ AB ortalamasının altında olduğu; mesleki eğitim ve öğretim okulu mezunlarının yüksek öğretime

¹⁶² KOSGEB, *Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi – Türkiye Raporu*, s. 11.

¹⁶³ KOSGEB, *Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu*, ss. 11, 14.

erişimine ilişkin var olan kısıtlamalar nedeniyle, genel eğitime yönelim artmadığı gibi, mesleki eğitime ve öğretime giriş eğiliminin de azaldığı; sosyal tarafların mesleki eğitim politikalarının tanımlanması sürecine katılımının sınırlı kaldığı; yaşam boyu öğrenme sürecine katılımın çok düşük olması nedeniyle, üniversite eğitimi de dahil olmak üzere, yaşam boyu öğrenimi zorlaştıran tüm engellerin kaldırılması, iş dünyası ile eğitim arasındaki bağların güçlendirmesi ve üniversitelerin pazara yönelik olması için Yüksek Öğretim Kurulu'nun eşgüdümçü rolünün yeniden gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁶⁴.

2005 yılı İlerleme Raporu ise Türkiye'nin eğitim ve öğretim alanında uyguladığı reformların, genel olarak ortak Avrupa hedefleri ve öncelikleri ile uyumunu belirtmekle birlikte, üye ülkelerin bu alandaki ulusal politikalarının uyumlulaştırılması amacıyla başlatılan ve hayat boyu öğrenme stratejisini hayata geçiren "Eğitim ve Öğretim 2010" programına da etkin olarak katılması gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁵.

4.2. KOBİ'LERDE TEKNOLOJİK YENİLİKLERİN DESTEKLENMESİ

Türkiye'de sanayi sektörünün teknoloji geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve ticari AR-GE bilincinin artırılması amacıyla, 1 Haziran 1991'de kurulan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), tüm sanayi kuruluşlarında düşük kaliteli, emek yoğun ürün ve süreçlerden, katma değeri yüksek mal üretimine geçişi sağlayacak yeni teknolojilerin geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını desteklemekte; teknoloji, yenilikçilik ve teknoloji finansmanı konularında mevzuatın ve kurumsal çerçevenin iyileştirilmesi çalışmalarını yapmakta; böylelikle Türk sanayinin uluslararası rekabet gücü kazanmasına katkıda bulunmaktadır¹⁶⁶.

Dünya Bankası tarafından Şubat 2004'te yayımlanan "Türkiye Bilgi Ekonomisi Değerlendirme Çalışması", KOBİ'lerde yenilikçi girişimlerin sayıca az olmasını, teknoloji seviyesinin düşük olmasına bağlamıştır. Çalışmaya göre¹⁶⁷:

¹⁶⁴ Avrupa Toplulukları Komisyonu, **Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu**, SEC (2004) 1201. COM (2004) 656 final, Brüksel, 6.10.2004, ss. 106, 109-111.

¹⁶⁵ **Türkiye 2005 İlerleme Raporu**, s. 138.

¹⁶⁶ **TTGV'nin Kuruluşu – TTGV'nin Amacı ve Görevleri**.

http://www.ttgv.org/tur/02_ttgv_hakkinda/21.htm

¹⁶⁷ OECD, **Türkiye'deki Küçük ve...**, s. 30.

a. Toplam AR-GE harcamaları içinde özel sektörün payı çok düşüktür. 1996-2000 yılları arasında OECD ortalaması % 65 iken, Türkiye’de bu oran, % 35 olarak gerçekleşmiştir. AR-GE çalışmaları için kullanılan alt yapının büyük kısmı, devlet laboratuvarlarının kullanımındadır.

Biçimlendirilmiş: Girinti:İlk
satr: 1,27 cm

b. Üniversitelerde çok yüksek olan yenilik yaratma potansiyeli, projeler için yeterli finansman ve üniversiteler ile sanayi arasında işbirliği sağlamadığından, istenilen seviyede kullanılamamaktadır.

c. Yenilikçi girişimler ve AR-GE faaliyetleri için sağlanan vergi kolaylıkları, sınırlı oranlarda gerçekleşmiş ve bundan da özellikle büyük işletmeler yararlanmıştır.

Sanayi kuruluşlarının teknolojik kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla çıkarılan 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu¹⁶⁸ uyarınca, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, yüksek / ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknoloji üretmeye yönelik işletmelerin, belirli bir üniversite / yüksek teknoloji enstitüsü / AR-GE merkez ya da enstitüsünün¹⁶⁹ olanaklarından yararlanarak, teknoloji ya da yazılım ürettikleri / geliştirdikleri; teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri; bu yolla bölgenin kalkınmasına katkıda buldukları; aynı üniversite / yüksek teknoloji enstitüsü / AR-GE merkez ya da enstitüsü alanı içinde veya yakınında bilimsel, ekonomik ve toplumsal yapının bütünleştiği siteler ya da bu özelliklere sahip teknoparklardır.

¹⁶⁸ 06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazete.

¹⁶⁹ AR-GE Merkez veya Enstitüleri, kamuya ait, yetişmiş nitelikli insan gücü ile günün çağdaş teknolojilerine dayalı makine, donanım ve yazılımı içinde bulunduran, teknoloji ve ürün geliştirilmesine yönelik AR-GE faaliyetlerinin yapıldığı yerlerdir. (Tanım, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu’nun 3. Maddesinden alınmıştır.)

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu; üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin işbirliğini sağlayarak, şu hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır¹⁷⁰:

- a. Ülke sanayini uluslararası rekabet edebilir ve dış satıma yönelik bir yapıya kavuşturma,
- b. Teknolojik bilgi üretme,
- c. Üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirme,
- d. Ürün kalitesini veya standardını yükseltme,
- e. Verimliliği artırma,
- f. Üretim maliyetlerini düşürme,
- g. Teknolojik bilgiyi ticarileştirme,
- h. Teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği destekleme,
- i. KOBİ'lerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunu sağlama,
- j. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun kararları da dikkate alınarak teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratma,
- k. Araştırmacı ve nitelikli kişilere iş olanağı yaratma,
- l. Teknoloji aktarımına yardımcı olma,
- m. Yüksek / ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapıyı sağlama.

Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin sunduğu hizmetlerden ve olanaklardan yararlanmak ve AR-GE çalışmalarına katılmak isteyen işletmeler, bölge içerisinde yeni ve yüksek teknolojiye dayalı ve çevre dostu üretim yapmaktadır.

4691 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinin ardından Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin kurulması hızlanmış olup, toplam 15 Bölgeden ikisi Organize Sanayi Bölgeleri içinde, geri kalanları üniversite kampüslerinde kurulmuştur. Bu bölgelerde üretim yapan yenilikçi şirket sayısı ise 166'ya ulaşmıştır.¹⁷¹

Acil Eylem Planı, kalkınma düzeyi düşük olan bölgelerdeki girişimci ve sanayicilerin, piyasa koşullarına uygun bilimsel üretime geçmeleri için, meslek liseleri

¹⁷⁰ 06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazete.

¹⁷¹ KOSGEB, **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu**, ss. 30, 33.

ile üniversitelerin bu kesimlerle işbirliği içinde çalışmalarının geliştirileceğini; bu çerçevede, karşılıklı paylaşım amacıyla, üniversitelerdeki öğretim elemanlarının, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi belirli dönemlerde işletmelerde görevlendirilmelerinin sağlanacağını belirtmektedir¹⁷².

Teknoloji kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik olarak VI. Çerçeve Programı çerçevesinde başlatılan çalışmalar da, KOBİ'lerin üniversiteler ile araştırma kurum ve kuruluşlarıyla işbirliklerinin artırılmasına ve sunulan desteklerle AR-GE firmalarının kurulmasına olanak tanıyan yasal düzenlemelerle desteklenmiştir. 2003 yılında TÜBİTAK Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı (TİDEB) bünyesinde, işletmelere yönelik teknoloji yönetimi programı geliştirmeyi amaçlayan "Atılım Programı"; ayrıca, bilgi teknolojilerinin imalat sanayinde kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik ETRANET projesi başlatılmıştır.

4.3. TÜRKİYE'DE YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

Ekonomik gelişme bakımından önemli bir unsur olan yabancı yatırımın, 1990'ların başında Doğu Bloku'nun çökmesi sonrasında, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelmesi, Türkiye'nin yabancı sermaye çekmede var olan sıkıntısını daha da artırmıştır.

1992-2001 arası dönemde AB'ye aday olan Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ile kıyaslandığında Türkiye, gerek yatırım desteklerinin yetersiz kalması, gerekse var olan desteklerin uygulanmasında sorunlar yaşanması nedeniyle, istenen düzeyde yabancı yatırım çekememiştir.

(milyon Euro)

	1992	1997	1998	1999	2000	2001
Bulgaristan	9	445	479	756	1.084	774
Çek Cumh.	768	1.148	3.303	5.932	5.405	5.489
Estonya	---	235	513	284	425	603
Kıbrıs	---	67	62	114	176	182

¹⁷² DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), ss. 94-95.

Letonya	---	460	318	324	445	198
Litvanya	---	313	826	456	410	498
Macaristan	989	1.928	1.815	1.873	1.837	2.730
Malta	---	71	238	770	707	339
Polonya	230	4.328	5.678	6.821	10.242	6.356
Romanya	---	1.071	1.812	977	1.110	1.442
Slovakya	---	154	504	306	317	1.647
Slovenya	---	293	194	98	149	562
Türkiye	369	710	838	735	1.063	3.647*

Tablo 4. AB'ye Aday Ülkelere Yönelik Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı Verileri

(Kaynak: Handan Soğuk ve Esra Uyanusta, **Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri**, İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul, Nisan 2004, s. 24.)

* T.C. Merkez Bankası verisi olup, 2001 yılı GSM 1800 Lisans satış gelirini içermektedir.

Türkiye, özel sektör yatırımlarının ve özellikle de doğrudan yabancı yatırımların düşük seviyede kalma nedenlerini araştırmak ve ülkedeki yatırım ortamını iyileştirmek üzere, Dünya Bankası ile Yabancı Yatırım Danışmanlık Kurumu (FIAS) ortak çalışmasıyla, "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Ortamı Analizi" yapmış; kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla "Türkiye'de Yatırım Ortamının Geliştirilmesine Yönelik Reform Programı"nı uygulamaya geçirmiştir¹⁷³.

Bu program kapsamında, 11 Aralık 2001 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile 10 kilit reform alanı belirlenmiş ve her bir alan için, değişik bakanlıkların temsilcilerinin katıldığı teknik komiteler¹⁷⁴ oluşturulmuştur. Buna göre, reform yapılacak alanlar şunlardır¹⁷⁵:

- Şirket kuruluşu,
- İstihdam (yabancıların çalışma izinleri),
- Sektörel lisanslar,

¹⁷³ [Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, s. 545. \(24.07.2003 tarih ve 25178 sayılı Resmî Gazete, \)](#)

¹⁷⁴ Alt komitelerin çalışmalarını, Hazine Sorumlu Devlet Bakanının başkanlığında toplanan ve teknik komitelerin başkanları ile Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı, Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB), Yabancı Sermaye Derneği (YASED) ve Türk İhracatçılar Meclisi (TİM) temsilcilerinden oluşan "Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Komitesi (YOİKK)" yönlendirmektedir. (2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı, ss. 545-546.)

¹⁷⁵ 2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı, s. 545.

- d. Arazi verilmesi ve arsa geliştirme,
- e. Vergi ve destekler,
- f. Gümrükler ve teknik standartlar,
- g. Fikrî mülkiyet hakları,
- h. Doğrudan yabancı yatırım mevzuatı,
- i. Yatırım promosyonu,
- j. KOBİ'ler.

Bu on kilit alanda iyileşmenin ve gelişmenin sağlanması amacıyla yapılan bazı düzenlemeler şunlardır:

- a. Yabancı şirket kuruluşlarına ilişkin olarak 2003 yılında çıkarılan “4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu”, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülmesini, yabancı yatırımcıların haklarının korunmasını, yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası ölçütlerin benimsenmesini ve yabancı yatırımlarla ilgili işlemlerin hızlandırılarak sonuçlandırılmasının net sürelerle bağlanması yoluyla doğrudan yabancı yatırımların artırılmasını amaçlamıştır. Bu çerçevede Kanun, yabancıların yerli yatırımcılarla aynı uygulamaya tabi olduğuna ve Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapabileceklerine ilişkin bir düzenleme getirmiş; böylelikle, yabancı yatırımcıların kuruluş aşamasında Hazine Müsteşarlığı’ndan onay almaksızın, doğrudan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na başvurmasına olanak tanımıştır¹⁷⁶. Ancak, anılan Kanun uyarınca, doğrudan yabancı yatırımlar ve doğrudan yabancı yatırımlara yönelik promosyon stratejisini biçimlendirme çalışması, uygulama için gerekli alt yapıyı oluşturmak üzere kurulması gereken ve iş dünyasını Türkiye’nin yatırım bakımından güçlü yönleri konusunda bilgilendirip, yeni yatırımlar çekilmesini sağlayacak “Yatırım Promosyon Ajansı”na¹⁷⁷ ilişkin mevzuat düzenlemesi henüz

¹⁷⁶ 17.06.2003 tarih ve 25141 sayılı Resmî Gazete.

¹⁷⁷ Yatırım Promosyon Ajansı, Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanacak “doğrudan yabancı yatırım faaliyet planı”nı, özel sektörü temsil eden sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde, gereksinim duyulan konularda ilgili

tamamlanamamıştır. Özellikle kamu ihaleleri, vergilendirme, fikrî mülkiyet hakları, anti-tröst politika, devlet yardımlarının izlenmesi ve devlet tekellerinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin sektörel mevzuatın, Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu ile uyumsuzluğu devam etmektedir¹⁷⁸.

- b. “5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”¹⁷⁹, bazı illerde vergi, sigorta primi ve enerji desteği sağlama, ayrıca bedelsiz arsa ve arazi verilmesi yoluyla, yatırımları ve istihdam olanaklarını artırmayı amaçlamıştır. Vergi, sigorta primi ve enerji desteği, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı’nın 2001 yılı verilerine göre kişi başına gelir düzeyi 1.500 USD veya daha az olan iller ile, bu iller dışında kalıp da DPT Müsteşarlığı’nın 2003 yılı verilerine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksindeki değeri eksi olan illerde; bedelsiz arsa ve arazi verilmesi ise hem söz konusu illerde, hem de kalkınmada öncelikli yörelerdeki Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren, gelir ve kurumlar vergisi ödemekle yükümlü işletmelere yöneliktir.
- c. “4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun”¹⁸⁰, yabancıların istihdamına ilişkin süreçleri basitleştiren, haksız rekabeti önleyen, istihdamı artıran ve kayıt dışılığı azaltan düzenlemeler getirmiş; çalışma izinlerinin tek bir otorite (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) tarafından verilmesini sağlamıştır.
- d. “4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile yatırım indiriminin, yatırım destek belgesi olmaksızın otomatik olarak yatırımcıya sunulmasına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir¹⁸¹.
- e. “4857 sayılı İş Kanunu” ile kısmî süreli çalışma, çağrı üzerine çalışma, kısa süreli çalışma, belirli süreli çalışma, telafi çalışma, geçici (ödünç) iş ilişkisi, alt işveren biçiminde çalışma türleri getirilmiştir; çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklar yeniden düzenlenmiştir¹⁸².

tüm kamu kurumlarının da desteğini alarak uygulayacak, Hazine Müsteşarlığı bünyesinde bir birimi olacaktır. (Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu, ss. 23-24.)

¹⁷⁸ Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 115.

¹⁷⁹ 06.02.2004 tarih ve 25365 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸⁰ 06.03.2003 tarih ve 25040 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸¹ 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸² 10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı Resmî Gazete.

- f. “4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu”¹⁸³ ile teknolojik bilginin ticarileştirilmesi, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun kararları da dikkate alınarak teknoloji yoğun alanlarda yatırım olanakları yaratılması, teknoloji aktarımının sağlanması ve yüksek/ileri teknoloji sağlayacak yabancı sermayenin ülkeye girişini hızlandıracak teknolojik alt yapının oluşturulması amaçlanmıştır.

4.4. İŞ ORTAMININ BASİTLEŞTİRİLMESİNE VE İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

Yeni bir işletmenin kurulması amacıyla yaptırılan resmî onay işlemlerinin süresinin 7-30 güne, toplam maliyetinin ise 750 Euro’ya ulaştığı¹⁸⁴ Türkiye’de, daha ucuz ve daha hızlı iş kurma süreçleri geliştirilmesi konusunda, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı ile şu öncelikler belirlenmiştir¹⁸⁵:

- a. İş kurma süreci ile ilgili mevzuatın, genörgütü azaltacak şekilde basitleştirilmesi;
- b. KOBİ’lerin iş kurma sürecinde bilgilendirilmeleri amacıyla, meslek kuruluşları ve hizmet kuruluşları tarafından eşgüdümlü bir şekilde, KOBİ’lere yönelik eğitim programları düzenlenmesi;
- c. İş kurma sürecinde KOBİ’leri yönlendirecek bilgilendirme ofisleri kurulması ve bu ofisler arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- d. İş kurma sürecinin başındaki KOBİ’lerin, yatırım ortamı hakkındaki sektör bazlı gelişme planları ve pazar araştırmaları ile stratejik planlama konusunda bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi;
- e. Girişimcilerin istihdam artırıcı uygulamalarının desteklenmesi ve nitelikli işgücü istihdamına yönelik bütçenin artırılması.

Öte yandan, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı eşgüdümünde yürütülen “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reformu Programı”nda da etkin şirket kuruluşu hedeflenmiş; “4884 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, İş

¹⁸³ 06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸⁴ 1 Euro=1.600.000.-TL (25 Temmuz 2003 itibarıyla) (KOSGEB, **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu**, s. 6.)

¹⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 42.

Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"¹⁸⁶ ile yeni şirket kuruluşuna ilişkin işlem sayısı azaltılmış, işletme kuruluş işlemlerinin aynı gün içinde tamamlanması olanağı getirilmiş, limited şirketlerin kuruluş ve ana sözleşme değişikliği işlemlerinde Bakanlık izni kaldırılmış, değişik kamu kurumlarına çoğu benzer belgelerle yapılan başvurunun tek merkezde sonuçlandırılması ve işletmenin beyanına dayalı işlem yapılabilmesi sağlanmıştır.

Yatırım ve işletmeye alma aşamasındaki sektörel izinler konusunda, işletmelerin tüm kamu kurum ve kuruluşlarındaki iş ve işlemlerini yürütecekleri, gerek duydukları destek ve hizmetleri ücretsiz olarak alacakları, böylelikle izin sürecini kısaltacak ve gereksiz kırtasiyeciliği önleyecek "Tek Adım Merkezleri (Tek Durak Ofisleri)" oluşturulması, "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında 25 Ocak 2006 tarih ve 5449 sayılı Kanun"un kabulü ile gerçekleşmiş; Kanunun 15-17. maddeleri uyarınca da Kalkınma Ajanslarının il birimleri olan "Yatırım Destek Ofisleri", başvuruların yapılacağı, izleneceği ve eşgüdümünün sağlanacağı merkezler olmuştur¹⁸⁷.

Gelişmiş ülkeler, bilgi teknolojisindeki gelişmeler sayesinde, kamu hizmetlerini vatandaşın ayağına götürme ve bu hizmetlerde kırtasiyeciliği önleme, saydamlığı ve hızlılığı sağlama amacıyla e-devlet uygulamasına geçmektedir. Türkiye de çağdaş devlet anlayışının bir sonucu olarak "*e-Devlet Türkiye (e-Türkiye) Projesi*"ni başlatmıştır. Resmî işlemlerin ve bazı hizmetlerin girişimcilere internet üzerinden sunulmasını sağlayan e-Türkiye projesi çerçevesinde, internet üzerinden anında işlem yapabilmeyi sağlamaya yönelik olarak, "5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu"¹⁸⁸ da kabul edilmiştir.

Proje, kamu hizmetinden yararlanmak isteyenlerden alınacak tüm bilgi ve belgelerin, yine elektronik ortamdan sağlanması yoluyla, kamu yönetiminde kırtasiyeciliği ve genörgütsel işlemleri azaltıcı işleve sahiptir. Ayrıca, tüm kamu

¹⁸⁶ 17.06.2003 tarih ve 25141 sayılı Resmî Gazete.

¹⁸⁷ **Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun.**

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajanslari.pdf>

¹⁸⁸ 23.01.2004 tarih ve 25355 sayılı Resmî Gazete.

kurumlarının hizmet formatının birbirleriyle uyumlu ve bir örnek (standart) duruma getirilmesi¹⁸⁹ de Projenin hedefleri arasında yer almaktadır.

Öte yandan, işletmelere ilgili kurumlarca sunulan hizmetin daha eşgüdümlü olmasına yönelik çalışmalar yapan Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Kurulu bünyesindeki KOBİ Teknik Komitesi, işletmelerin iş kurma ve yürütme aşamasında gereksinim duydukları tüm bilgileri tek bir web sitesinde toplayarak, KOBİ'ler açısından hızlı ve etkin bilgilendirmeyi sağlayan "KOBİ Bilgi Sitesi"ni¹⁹⁰ oluşturmuştur.

Türkiye'de on-line (elektronik) kayıt aşamasına geçilemediğinden, şirket bilgileri elektronik ortamda yer almamakta; tescil işlemleri, kayıt numarasının Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanması yoluyla gerçekleşmeye devam etmektedir¹⁹¹. Bununla birlikte, başta vergi daireleri olmak üzere, işletmelerin kuruluşu ile ilgili kurumlar arasında bütünleşmeyi sağlayacak Ticaret Sicili Otomasyonu Projesi'nin hazırlıklarına TOBB tarafından devam edilmektedir¹⁹².

"5092 sayılı İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile mali sıkıntı içinde olan ve yeniden yapılandırılması halinde üretimini devam ettirebilecek işletmelere gerekli desteği sağlayacak sistem oluşturmuş; özellikle iflasa ve konkordatoya ilişkin önemli değişiklikler yapılmış; işletme tasfiyesi işlemleri kolaylaştırılmış¹⁹³; ayrıca, "Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği"¹⁹⁴ ile başvurunun eksiksiz olması durumunda bile 6-7 ayda alınabilen "Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Raporu"nun, 33 günde tamamlanması sağlanmıştır¹⁹⁵.

Etki değerlendirme sistemi, Türkiye'de yasal bir zorunluluk olmamakla birlikte, yasal düzenlemeler öncesinde TOBB'un ve çeşitli odaların görüş ve düşünceleri alınmaktadır. İmalat sanayindeki KOBİ'lerin yasal temsilcisi durumundaki TOBB,

¹⁸⁹ DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), ss. 27-28.

¹⁹⁰ www.kobi.org.tr

¹⁹¹ Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 75.

¹⁹² KOSGEB, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu, ss. 35-36.

¹⁹³ 21.02.2004 tarih ve 25380 sayılı Resmî Gazete.

¹⁹⁴ 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmî Gazete.

¹⁹⁵ Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu, s. 12.

KOBİ'lere ilişkin mevzuat düzenlemelerinde ilgili kuruma/kuruluşa görüş bildirerek, KOBİ'lerin sesini duyurmaya çalışmaktadır.

Bununla birlikte, iş ortamının iyileştirilmesine yönelik düzenlemelere katkıda bulunmak üzere, işçi ve işveren temsilcileri ile devlet yetkililerini bir araya getiren “Ekonomik ve Sosyal Konsey (EKOSOK)” ve pek çok kesimin temsilcilerinden ve Bakanlar Kurulu üyelerinden oluşan “Ekonomik Sorunları Değerlendirme Konseyi” de tarafların birbirlerini dinlemesine ve görüş alışverişinde bulunmasına olanak tanımaktadır¹⁹⁶.

İş ortamının iyileştirilmesi konusunda Türkiye, “yolsuzlukla mücadele” konusunda da yasal düzenlemeleri yeniden ele alıp güçlendirmeyi, yolsuzluk ve usulsüzlük konularında cezaları caydırıcı duruma getirmeyi öngörmektedir¹⁹⁷.

2004 Yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda, şirket kurma işlemlerinin basitleştirilmesi amacıyla Türk Ticaret Kanunu'nda, Doğrudan Yabancı Sermaye Kanunu doğrultusunda yapılan ve 2003 yılında yürürlüğe giren değişikliklerle, şirket kurmak için gerekli aşamanın 19'dan 3'e indirilmesi olumlu karşılanmış; fakat, kuruluş aşamasında ödenen ücretlerin, harçların ve belge sayısının hâlâ çok yüksek olduğu vurgulanmış¹⁹⁸; 2005 Yılı İlerleme Raporu ise 2001 yılında başlatılan “Yatırım Ortamının İyileştirilmesine İlişkin Reform Programı”nın uygulanmasının sınırlı kaldığını, yalnız şirket kurmaya yönelik sürecin kısaltılması ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yabancıların çalışma izinlerinden sorumlu tek makam olarak görevlendirilmesi biçiminde sınırlı bir ilerleme kaydedildiğini yinelemiştir¹⁹⁹.

Bununla birlikte raporlarda, istihdam ve yatırım konusunda istenen gelişmenin kaydedilemediği; KOBİ'ler için iş ortamının geliştirilmesi ve kırtasiyeciliğin azaltılması için daha fazla çaba harcanması gerektiği; ticari mahkeme davalarında işlemlerdeki gecikmelerin, KOBİ'lerin gelişmesinde bir başka önemli engeli oluşturduğu; ayrıca, “Yatırım Ortamının İyileştirilmesine İlişkin Reform Programı”nın uygulanmasının sınırlı kaldığı ve yalnızca şirket kurmaya yönelik sürecin kısaltılması ve Çalışma ve

¹⁹⁶ KOSGEB, *Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu*, s. 9.

¹⁹⁷ T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), ss. 37-38.

¹⁹⁸ *Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu*, s. 106.

¹⁹⁹ *Türkiye 2005 İlerleme Raporu*, s. 115.

Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yabancıların çalışma izinlerinden sorumlu tek makam olarak görevlendirilmesi ile sınırlı kaldığı; Türkiye'nin büyüklüğü göz önüne alındığında, yabancı yatırım artışının düşük seviyede olduđu²⁰⁰ ve yabancı yatırımı ülkeye çekecek bir ofisin oluşturulması gerektiđi²⁰¹ değerlendirilmesi de yapılmıştır.

4.5. GİRİŞİMCİLİĞİ GELİŐİTİRMEYE YÖNELİK DEVLET YARDIMLARI

Türkiye'de devlet yardımları, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı ve kamu bankaları gibi çeşitli kamu kurumları tarafından verilmektedir.

Girişimlere yönelik olarak kamu kurumları tarafından verilen devlet yardımları için, 21 Aralık 2000 tarih ve 2000/1822 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ayrı bir işleyiş belirlenmiş olup, yatırım yardımlarından yararlanmak isteyen girişimlerin, büyük işletmeler kadar sıkı koşullar taşıması gerekliliği kaldırılmıştır.

Hazine Müsteşarlığı, kamunun sunduğu yatırım desteklerinden yararlanabilmeleri için, serbest bölgelerde yatırım yapan KOBİ'lere destek belgesi düzenlemektedir.

KOSGEB kaynakları, "Küçük ve Orta lekli Sanayi İşletmelerinin Geliştirilmesi ve Desteklenmesi Amacıyla KOSGEB Tarafından Uygun Koşullarda Finansal Destek Sağlanması Hakkında 2004/7131 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" erevesinde KOBİ'lere ulařmaktadır²⁰². KOSGEB, nitelikli eleman istihdamı, teknolojik araştırma ve geliştirme, eğitim, bilgisayar yazılımı kullanımını yaygınlaştırma, yeni girişim ve araç-gereç alımı gibi konularda destek programları uygulamaktadır.

²⁰⁰ Türkiye'ye yönelik toplam doğrudan yabancı sermaye akışı, 2004 yılında 904 milyon Euro iken, 2005'in ilk yedi ayında bu rakamda %60 oranında bir artış gerçekleşmiştir. (Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 115.)

²⁰¹ Türkiye 2005 İlerleme Raporu, ss. 115, 117.

²⁰² 04.05.2004 tarih ve 25452 sayılı Resmİ Gazete.

Kamunun etkinliğinin fazla olduğu bankalar da KOSGEB ve TOBB tarafından aktarılan kaynakları, girişimcilere ve KOBİ'lere düşük faizli yatırım ve işletme kredisi olarak kullanılmaktadır²⁰³.

Enerji sıkıntısı ve altyapı eksikliği nedeniyle kalkınma düzeyi düşük kalan illerin, ekonomik ve sosyal anlamda iyileşmesi ve kararlılık kazanması amacıyla Türkiye, AB Bölgesel İstatistik Sistemi (NUTS)'ne uygun bir sınıflandırma sistemi oluşturmak için, 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararını kabul etmiştir²⁰⁴. NUTS sistemi ile Türkiye'yi "gelişmiş yöreler", "kalkınmada öncelikli yöreler (KÖY)" ve "normal yöreler" olarak üçe ayıran Karar, yatırım yapılan bölgeye göre değişik oranlarda destek, destek belgesi verilme koşulları, vergi oranı ya da belli giderlerde vergi indirimi sağlamaktadır. KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarından yararlanma konusunda genörgütsel işlemleri azaltacak bu uygulama, KOBİ yatırımlarına ödeneklerin, merkezden değil, yerel gereksinimlere göre Bölgesel Kalkınma Ajansları tarafından sağlanması; böylelikle, gerekli ve verimli yatırımların yapılması yoluyla kaynakların etkin kullanımının gerçekleştirilmesi yoluyla, bölgeler ve iller arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmayı hedeflemektedir²⁰⁵.

KOBİ'lere yönelik devlet yardımları, özellikle istihdamın artırılması ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması amacıyla yürürlüğe konulan "5350 sayılı Kanunla değişik 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"²⁰⁶ çerçevesinde, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın 2001 yılı verilerine göre kişi başına gelir düzeyi 1.500 USD veya daha az olan iller ile bu iller dışında kalıp da DPT Müsteşarlığı'nın 2003 yılı verilerine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksindeki değeri eksi olan illerde faaliyet gösteren işletmelere sigorta primi işveren hissesi ve enerji destekleri; söz konusu illerle kalkınmada öncelikli yöreler kapsamındaki illerde faaliyet gösteren işletmelere, kamuya ait arsa ve arazilerin bedelsiz kullanım izni verilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Söz konusu yatırım desteğinden yararlanmak isteyen işletmelerin

²⁰³ TOBB Kendi Kaynaklarından Düşük Faizli Kredi Paketini Yenileyerek KOBİ'lerin Kullanımına Sunuyor. <http://www.tobb.org.tr/kobikredi/TOBBHALKTOREN.pgf>; KOSGEB, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu, ss. 16-17.

²⁰⁴ 22.09.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmî Gazete.

²⁰⁵ DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), ss. 34-35.

²⁰⁶ 18.05.2005 tarih ve 25819 sayılı Resmî Gazete.

destek belgesi alması gerekli değildir. Başlangıçta 36 ili kapsayan Kanunun uygulama alanı, 12 Mayıs 2005 tarih ve 5350 sayılı yasa ile 49 ile çıkarılmıştır.

EUREKA'nın Türkiye koordinatörlüğünü yapan TÜBİTAK, TÜBİTAK TİDEB ile Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) da EUREKA kapsamında KOBİ'lere, teknolojik gelişim odaklı destek sağlamaktadır.

Türkiye'de devlet yardımları, çeşitli kurumlarca değişik mevzuatlar çerçevesinde yürütüldüğünden, bu konuda bir eşgüdüm sağlanması amacıyla Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulması gerekmektedir. Kalkınma planı ve yıllık programlar ile AB politika ve kuralları çerçevesinde, devlet yardımları politikalarının ve çerçeve kurallarının belirlenmesi; tüm kuruluşlarca uygulanacak devlet yardımlarının kural ve politikalara uygunluğunun gözetilmesi ve eşgüdümünün sağlanması; uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi ve AB ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne bildirim yükümlülüklerinin yerine getirilmesi ile sorumlu olacak Kurumun oluşturulması için, öncelikle Devlet Yardımları Çerçeve Kanunu'nun yasalaşması hedeflenmektedir²⁰⁷.

Ancak, 2005 yılı İlerleme Raporu, 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı ve 1996 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) – Türkiye Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca, devlet yardımları konusunda yasal düzenleme yapılması ve bağımsız bir devlet yardımları izleme kurulu kurulması konusunda bir gelişme kaydedilmediğinin altını çizmiş; devlet yardımı sisteminin denetlenememesi nedeniyle, devlet ile işletmeleri arasında yapılan mali işlemlerin saydamlığının azaldığına ve devlet yardımları yoluyla pazarda rekabetin bozulduğuna vurgu yapmıştır²⁰⁸.

4.6. GİRİŞİMCİLİĞİ DESTEKLEMeye YÖNELİK VERGİ KOLAYLIKLARI

Türkiye'de vergi kolaylığı sağlanarak girişimci faaliyetlerin desteklenmesi, işletmeye geçiş sonrasında ya da üretim tekniğinde değişiklik yapma işlemlerinde vergi oranlarının düşürülmesi ya da belli bir dönem için sıfırlanması biçiminde

²⁰⁷ DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), s. 53.

²⁰⁸ Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 80.

gerçekleşebilmektedir. Gizli istihdamı ve vergi kaçağını da önleyen bu uygulamaların başlıcaları şunlardır:

- a. “4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu”nun²⁰⁹ “Destek ve Muafiyetler” başlıklı 8. Maddesi uyarınca, bu Kanuna uygun ve anonim şirket olarak kurulan, Bölgenin yönetiminden ve işletmesinden sorumlu yönetici şirket, Kanunun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Ayrıca, bölgede yer alan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerin, yalnızca bu bölgedeki yazılım ve AR-GE'ye dayalı üretim faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları, faaliyete geçilmesinden itibaren beş yıl süre ile gelir ve kurumlar vergisine tabi tutulmamakta olup, Bakanlar Kurulu, seçilen ya da hedef alınan belirli teknolojik alanlar ve ürünler için bu süreyi on yıla kadar uzatma yetkisine sahiptir. Bununla birlikte, bölgede çalışan araştırmacı, yazılımcı ve AR-GE personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri, bölgenin kuruluş tarihinden sonraki on yıl boyunca her türlü vergiden istisna tutulmaktadır. Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerince bu bölgelerde AR-GE faaliyetlerinde bulunan kişi, kurum ya da kuruluşlara makbuz karşılığı destekleyici (sponsor) olarak yapılan bağış ve yardımlar toplamı da vergi indiriminden yararlanmaktadır.
- b. “4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un²¹⁰ 1. Maddesi, “193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu”nun yeniden düzenlediği “Ticari ve Ziraî Kazançlarda Yatırım İndirimi İstisnası” başlıklı 19 uncu maddesi ile dar mükellefiyete tâbi olanlar dahil, ticari kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tâbi mükelleflerin (adi ortaklıklar, kolektif ve adi komandit şirketler ile kurumlar vergisi mükellefleri dahil), faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya ürettikleri amortisman tabi ekonomik değerlerin maliyet bedellerinin % 40'ını vergi matrahlarının tespitinde ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yapmalarını sağlamıştır. Bu değişiklik, teşvik belgesi olmayan işletmelerin de bu indirimden yararlanmalarına olanak tanımıştır²¹¹.

²⁰⁹ 06.07.2001 tarih ve 24454 sayılı Resmî Gazete.

²¹⁰ 24.04.2003 tarih ve 25088 sayılı Resmî Gazete.

²¹¹ KOSGEB, **Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu**, s. 16.

- c. "5350 sayılı Kanunla değişik 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"²¹², yatırımları ve istihdam artışı yoluyla bölgesel kalkınmayı sağlamak amacıyla, 3. Maddesi ile 31.12.2008 tarihine kadar uygulanacak gelir vergisi indirimi desteği getirmiştir. Buna göre, Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın 2001 yılı verilerine göre kişi başına gelir düzeyi 1.500 USD veya daha az olan iller ile bu iller dışında kalıp da DPT Müsteşarlığı'nın 2003 yılı verilerine göre sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksindeki değeri eksi olan illerde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi ödemekle yükümlü işletmelere, işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, organize sanayi ve endüstri bölgelerinde kurulu iş yerleri için tamamı, diğer yerlerdeki iş yerleri için %80'i vergiden düşülmektedir. Ancak, söz konusu maddenin en az 30 işçi çalıştırma zorunluluğu getirmiş olması nedeniyle, mikro ölçekli işletmeler, bu kolaylıktan yararlanamamaktadır.
- d. Yalnızca KOBİ'lere kredi güvencesi sağlamak üzere kurulan ve bu faaliyetlerden elde ettikleri kazançları güvence (teminat) sorumluluk fonlarına ekleyen ve sahip oldukları bu fonları dağıtmayarak KOBİ'lere kredi sağlayan banka ve kuruluşlar, Kurumlar Vergisinden ve bunların işlemleri Katma Değer Vergisi ile Damga Vergisinden muaf kılınmıştır²¹³. Risk sermayesi/gayrimenkul yatırım ortaklıklarının ve ortaklarının kazançları da bu ayrıcalıktan yararlanmaktadır.²¹⁴
- e. 01.01.2004 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmiş olması da, işletme bilançosunu enflasyonun olumsuz etkisinden arındırdığından, vergi kaçırmanın engellenmesine ve ekonominin kayıt altına alınmasına katkı sağlamakta, verginin tabana yayılmasına olanak tanımaktadır²¹⁵.

Tüm bunların yanında, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, AB müktesebatı ve öteki uluslararası anlaşmalarda öngörülen düzenlemeler çerçevesinde bölge, ölçek

²¹² 5084 sayılı Kanun için bkz: 06.02.2004 tarih ve 25365 sayılı Resmî Gazete; 5350 sayılı Kanun için bkz: 18.05.2005 tarih ve 25819 sayılı Resmî Gazete.

²¹³ KGF ve KOBİ'ler. <http://www.kgf.com.tr/kgfvekobiler.htm>

²¹⁴ KOSGEB, *Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu*, ss. 24-25.

²¹⁵ KOSGEB, *Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu*, s. 16.

ve yatay yardımlar temel alınarak yeniden düzenlenecek özel amaçlı vergisel destekleri, girişimlere ve KOBİ'lere yönelik destekler kapsamına almıştır²¹⁶.

Acil Eylem Planı da Gelirler, Kurumlar, Damga ve Gümrük Vergisi Kanunları, Harç Kanunu ve öteki ilgili kanunlarda değişiklik yapılmasını, geçerliliği süren destek belgelerine bağlı olarak uygulanmakta olan vergiye ilişkin desteklerin, KOBİ'ler dahil tüm yatırımlara uygulanır duruma getirilmesini, böylelikle kurulan şirket sayısının artırılmasını öngörmüştür²¹⁷.

4.7. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE YÖNELİK FİNANSMAN OLANAKLARI

Türkiye'de banka kredileri, geçmiş yıllarda kamu kesiminin borçlanma düzeyinin çok yüksek olması ve bunun faiz oranlarını yükseltmesi; bankaların kredi vererek para kazanmak yerine, kamu iç borçlanma senetleri almaya yönelmesi nedeniyle, reel sektöre yönlendirilememiş; ekonomik krizler, batık kredi oranının artması, bankacılık sektöründeki yapısal sorunlar sebebiyle, bankalarca işletmelere sunulan hizmetleri azaltmış ve girişimcilerin finansman bulma olanaklarını önemli ölçüde kısıtlamıştır.

IMF ile yürütülen reformlarla düşüş eğilimine giren faiz oranları, bankaları girişimcilere özel kredi programları oluşturmaya yöneltmektedir. Türkiye Halk Bankası A.Ş., girişimcilere ve KOBİ'lere kredi sağlama konusunda uzmanlaşmış banka durumunda iken, AYB kaynaklı krediler, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası aracılığıyla kullanılmaktadır²¹⁸.

Finansmana erişim konusunda özellikle mikro ölçekli işletmelerin yaşadığı sıkıntının giderilmesine yönelik mikro krediler, Türkiye Halk Bankası A.Ş. gibi uzmanlaşmış bankalarca verilmekle birlikte, yeni bir finansman aracı olarak da gelişme yolundadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)'nın mikro finansman hizmetlerine odaklanmış yeni tür bankacılık kuruluşlarının oluşturulmasına

²¹⁶ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 45.

²¹⁷ DPT, **T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP)**, ss. 51-52.

²¹⁸ Uysal, **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet...**, s. 84.

olanak tanıyacak “Mikrofinansman Kuruluşları Hakkında Yasa Tasarısı”, mikro finansman kuruluşlarının kuruluş, yönetim, çalışma, tasfiye ve denetlenmesine ilişkin düzenlemeler getirmektedir²¹⁹.

Ekonomik gelişmenin ve istihdamın artırılması, kayıt dışı ekonominin kayda alınması için, bankacılık sistemindeki kaynakların girişimcilere daha çok ulaşması, bunun için de kredi kullanan girişimcilerin güvence sorunlarının giderilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de, KOBİ’lere hizmet sunacak risk sermayesi yatırım ortaklığı, ödeme güvence şirketleri, KOBİ finans şirketleri, kredi garantisi, gayri menkul yatırım ortaklığı, faktoring ve leasing, iş melekleri, menkul kıymetler borsası kanalıyla öz sermaye finansmanı, KOBİ borsası gibi sermaye piyasası olanakları, istenen düzeyde geliştirilememiştir²²⁰.

Kalkınma planları ve yıllık planlarda öngörülen hedefler ile KOBİ’lerin AB normlarına ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak desteklenmesi amacıyla çıkarılan “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar”²²¹, işletmenin ölçeğine ve faaliyette bulunduğu bölgeye göre faizi, tutarı, yatırım indirimi ve vergi istisnası değişen destekler sunulmasına olanak tanımaktadır. Bu karar, KOBİ’lerin yatırımlarına ortak olarak finansman desteği sağlamak ve danışmanlık hizmeti vermek üzere kurulmuş “KOBİ Yatırımlarına Ortaklık Şirketleri”nin, Hazine Müsteşarlığı bünyesinde kurulmuş olan Yatırımları Teşvik Fonu’ndan, aracı bankalar²²² kanalıyla kredi kullanmasını da öngörmüştür.

TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu), TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), TOSYÖV (Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı), MEKSA (Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı)’nın kurucu ortaklığı ve KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) ile Türkiye Halk Bankası A.Ş.’nin

²¹⁹ KOSGEB, *Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu*, s. 28.

²²⁰ OECD, *Türkiye’deki Küçük ve...*, s. 30; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, *KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı*, s. 38.

²²¹ 18.01.2001 tarih ve 24291 sayılı Resmî Gazete.

²²² Aracı bankalar, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. ve Sınai Yatırım Bankası A.Ş.’dir.

sonradan katılımıyla 1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF), girişimcilerin ve KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilere güvence sağlamaktadır. KGF'nun güvence sorumluluk fonu, Alman Teknik İşbirliği Kurumu (GTZ) ve KOSGEB tarafından oluşturulmuştur.²²³

Çağdaş bir KOBİ destekleme aracı olan KGF, riskin paylaşımı ilkesiyle çalışmakta ve KOBİ'lerin aldıkları kredilere güvence sağlamak yoluyla, KOBİ'lerin gelişmesine ve yeni girişimlerin finansman gereksiniminin sağlanmasına, böylelikle rekabetçi pazar ekonomisinin gelişmesine olanak tanımaktadır.

Kredi güvence sisteminin işleyişi, anlaşmalı bankalardan kredi almak isteyen ve başvuruları kabul edilen, ancak yeterli güvence sunamayan işletmenin belli orandaki güvencesinin, komisyon karşılığında kredi güvence kuruluşu tarafından sağlanması; kredinin geri ödenmemesi durumunda, verilen güvence için işletmenin takibinin, kredi güvence kuruluşunca yapılması anlayışına dayanmaktadır. Ancak, bu güvence için işletmenin proje sunması gerekmekte olup, eski borçların veya kredilerin geri ödemesi için kredi güvencesi verilmemektedir²²⁴.

Kredi güvence kuruluşlarınca güvence altına alınan KOBİ destek belgeli yatırımlarla ilgili krediler için bankalara ödenen toplam tazminatın %50'si, bir takvim yılı içinde verilen teminatın %10'unu geçmemek koşuluyla, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" uyarınca Yatırımları Teşvik Fonu'ndan karşılanabilmektedir²²⁵.

Yatırım Teşvik Fonu'ndan sağlanan destek yanında, AB de Çok Yıllı Program çerçevesinde kredi güvence kuruluşlarına, 100 işçiye kadar çalışanı olan KOBİ'lerin yatırım amaçlı olarak kullandıkları üç yıldan uzun süreli krediler için karşı güvence (kontr-garanti) vermektedir²²⁶.

²²³ KGF Kimdir?. <http://www.kgf.com.tr/kgfkimdir.htm>

²²⁴ Kefalet Koşulları. <http://www.kgf.com.tr/kefaletkosullari.htm>

²²⁵ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar (2000/1822). <http://www.treasury.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>

²²⁶ Haberler – "KOBİ Yatırımlarına Avrupa Birliği'nden Kredi Garantisi Desteği Sağlandı". <http://www.kgf.com.tr/haberler.htm>

KOBİ'lere sağlanan desteklerden girişim (risk) sermayesi fonları da yeni finansal araçlar arasında yer almaktadır. Yeni fikirlere yatırım yapmak isteyen sermayedarların oluşturduğu girişim (risk) sermayesi şirketleri, büyüme potansiyeline sahip olduğu halde finansman yetersizliği nedeniyle gelişme gösteremeyen şirketlerin yönetimine ya da yeni fikirleri olan girişimcilerin projelerine ortak olarak katılmakta ve finansal destek sağlamaktadır²²⁷.

Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Tebliğ, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından 1993 yılında kabul edilmiş; Tebliğ'de 2003 yılında yapılan değişikliklerle, girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının kuruluş ve işleyişine ilişkin kolaylıklar getirilmiştir.

Türkiye'de özel bankalar tarafından kurulmuş girişim sermayesi şirketleri yanında, kâr amacı gütmeyen ve TOBB, KOSGEB, Türkiye Halk Bankası A.Ş., Halk Leasing ve çeşitli odaların ve borsaların katılımıyla 1998'de kurulmuş olan KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. (KOBİ A.Ş.)²²⁸ de bulunmaktadır.

KOBİ'lere yenilikçi girişimlerinde teknolojik ve finansal destek ile eğitim ve danışmanlık hizmeti sunan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) da yüksek teknoloji sektörüne yönelik risk sermayesi fonlarının oluşturulmasını desteklemekte; Teknoloji Geliştirme Bölgeleri yönetici şirketlerine, teknolojik ürün ve süreç geliştirme projeleri bulunan şirketlere²²⁹, sanayinin gereksinim duyduğu teknolojik AR-GE, ölçme, eğitim ve danışmanlık hizmetlerini sunmak üzere kurulmuş Teknoloji Merkezlerine yönelik, uzun vadeli destek programları sunmaktadır²³⁰. TTGV, işletmelere ve girişimcilere sunmakta olduğu bu destekler için kendi kaynakları

²²⁷ **TTGV Destekleri.** http://www.ttgv.org/tur/05_sanayici_rehberi/501.htm

²²⁸ **KOBİ A.Ş. – KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.**

<http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kobi/kobias.php>

²²⁹ TTGV, toplam 384 teknoloji geliştirme projesine yaklaşık olarak 140 milyon ABD doları tutarında destek sağlamıştır. Bu destek programı kapsamında üretilen bilgi birikimi, bilgiyi üreten şirkette kalmaktadır. http://www.ttgv.org/tur/01_neden_ttgv/18.htm

²³⁰ **TTGV Destekleri.** http://www.ttgv.org/tur/05_sanayici_rehberi/501.htm

yanında, Hazine Müsteşarlığı – Dünya Bankası ortak fonunun ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın sağladığı kaynakları da kullanmaktadır²³¹.

KOBİ yatırımlarına ortaklık şirketlerinin yatırımları da, bir önceki yılda KOBİ'ye yatırılan toplam sermayenin %20'sini geçmemek koşuluyla, aracı bankalar kanalıyla Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi kullanabilmektedir²³².

18.03.2003 tarihli ve 25052 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Borsa Dışı Teşkilatlanmış Menkul Kıymetler Piyasalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ile başta KOBİ'ler olmak üzere, gelişme ve büyüme eğilimi olan işletmelerin, sermaye piyasalarından fon sağlamalarına yönelik piyasaların oluşturulmasına ilişkin yasal altyapı oluşturulmuştur²³³. Bu çerçevede, hisselerinin borsada halka açılması için gerekli koşulları sağlayan KOBİ'lere uzun vadeli ve ucuz kaynak sağlayacak, tasarruf sahiplerine ise yastık altındaki birikimlerini yeni yatırım araçlarında değerlendirme olanağı sunacak "İkinci Ulusal Pazar" kurulmuştur²³⁴.

Öte yandan, Acil Eylem Planı, "Ekonomik Dönüşüm Programı" ile finansal hizmetlerde çeşitliliğin artırılmasını öngörmektedir. Acil Eylem Planı uyarınca, KOBİ destekleri konusunda yapılması planlanan diğer düzenlemeler şu biçimdedir²³⁵:

- a. KOBİ'lere gereksinim duydukları yatırım ve işletme kredilerinin sağlanmasına aracılık eden banka sayısının artırılması ve kamu bankaları yanında özel bankaların ve özel finans kurumlarının da sistem içerisine çekilmesi; özel finans kurumlarının, bankalar gibi Eximbank kredilerine aracılık etmelerinin ve dış satım yapan müşterilerinin dış satım kredisi istemlerini karşılar duruma getirilmelerinin sağlanması²³⁶,
- b. KOBİ'lerin güvence sorunlarının çözümü için işletme sermayesi rehnine ilişkin düzenlemeler yapılması,

²³¹ TTGV'nin Kuruluşu – Finansal Kaynakları.

http://www.ttg.gov.tr/tur/02_ttg_hakkinda/21.htm

²³² Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar.

²³³ KOSGEB, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu, s. 9.

²³⁴ KOSGEB, Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı – 2004 Türkiye Raporu, s. 25.

²³⁵ DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), s. 56.

²³⁶ DPT, T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP), ss. 47-48.

- c. Kredi güvence fonu ve KOBİ yatırımlarına ortaklık edecek şirketlerin sayısının artırılması ve sermaye yapılarının güçlendirilmesinin sağlanması.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı ise, KOBİ'lere sağlanacak finansman olanakları konusunda şunları belirlemiştir²³⁷:

- a. Genç ve kadın girişimcilere yönelik olarak uygulanan özel kredi programlarının etkinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- b. Yatırımlarda devlet yardımları bakımından bölgesel ayrımların, İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (NUTS) göre belirlenmesi ve desteklerin bu çerçevede yeniden düzenlenmesi,
- c. KOBİ'lerin finans kuruluşları, meslek kuruluşları ve kamu kurumlarının işbirliğiyle hazırlanacak programlarla, finansman hizmetleri hakkında bilgilendirilmesinin sağlanması.

²³⁷ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı**, s. 45.

SONUÇ

Türkiye'deki kurum ve kuruluşların birbirinden çok farklı KOBİ tanımları kullanmaları, desteklerden yararlanmak isteyen girişimcilerin zihnini bulandırmakta; "Neye göre KOBİ?" ya da "Kime göre KOBİ?" sorularının sorulmasına neden olmaktadır. Girişimcilerin bu soruları yanıtlayabilmeleri için kurum/kuruluş Yönetmeliklerini yakından takip etmeleri, yalnızca KOBİ tanımına uyduğu kurumdan/kuruluştan destek isteminde bulunmaları gerekmektedir. Bu durum, kurum/kuruluş desteklerinin tüm girişimcilere / KOBİ'lere yönelik olmaması nedeniyle, girişimcilik politikasının etkinliğini azaltmaktadır. Çerçevesini Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın oluşturduğu, AB KOBİ tanımına uygun KOBİ tanımı, işletmeler bakımından fırsat eşitliğini sağlayacağı gibi, KOBİ'lere ilişkin istatistiklerin daha sağlıklı tutulmasına da olanak tanıyacak; Türk KOBİ'leri ile AB KOBİ'lerinin kıyaslanmasını mümkün kılacaktır.

Türkiye'nin aday ülke olarak, Topluluğun girişimcilik ve KOBİ politikalarına uyumu, yasal ve kurumsal birtakım değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. Ekonomik ve toplumsal dönüşüme hız kazandıracak bu değişiklikler, girişimciliğin ve KOBİ'lerin yatay bir politika alanı olması nedeniyle, dış ticaret, rekabet, devlet yardımları, çevre, araştırma ve teknolojik gelişim, eğitim ve öğretim, sosyal politika gibi pek çok alana etki etmekte; ekonominin tüm kesimlerini ilgilendiren bir dönüşüm yaşanmasını sağlamaktadır.

Bu nedenle, girişimciliğin geliştirilmesine ve desteklenmesine yönelik KOBİ politikaları, ekonomik ve toplumsal etkileri de değerlendirilerek, bütüncül bir yaklaşımla oluşturulmalıdır. Bu ise ekonomik ve sosyal alanda faaliyet gösteren birçok kurum ve kuruluş ile toplumun çeşitli kesimlerini temsil eden sivil toplum kuruluşlarının politika oluşturma sürecine katılımını gerektirmektedir. Ancak, farklı KOBİ tanımlarının kullanılmasının da bir sonucu olarak, her kurum/kuruluş, kendi

hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik düzenlemeler yapmaktadır. Bu süreç içinde, TOBB gibi örgütlenmiş iş kesimi temsilcileri, oluşturulan taslaklar hakkında görüş bildirse de, kamunun iş çevrelerinin görüşünü alması, yasal bir zorunluluk değildir. Türkiye’de etkin bir etki değerlendirme sistemi kurulması, kamusal düzenlemelerin resmileşmesinden önce, ilgili tüm taraflarca değerlendirilmesine ve daha başarılı sonuçlar verecek politikalar izlenmesine olanak tanıyacaktır.

Bununla birlikte, Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarının, sanayi kesiminin ve potansiyel girişimcilerin, AB’ye uyum konulu çeşitli toplantılarda bir araya gelip birbirlerinin görüşlerini dinlemeleri, girişimciliğin geliştirilmesine yönelik KOBİ stratejilerinin ve politikalarının oluşturulması çalışmalarında bütünlüğün sağlanmasına ve etkinliğin artmasına katkıda bulunmaktadır.

Girişimcilik politikası, ancak uygulama araçlarının yeterince gelişmiş olması durumunda başarılı olacak, öteki sektörler/alanlar üzerinde olumlu etkiler bırakabilecektir.

Girişimciliğin geliştirilmesinde öncelikli konulardan biri olan girişimcilik kültürünün toplumda yerleştirilmesi, Türkiye’de beklenen düzeyde gerçekleştirilememiştir. Türkiye’deki eğitim sisteminde, küçük yaşta girişimci potansiyelin ortaya çıkarılmasını sağlayacak içerikte dersler verilmemekte, girişimcilik yalnızca mesleki eğitimin bir parçası olarak görülmekte ve meslek liselerinde ele alınmakta, genel eğitim ile kıyaslandığında mesleki eğitimin niteliği çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle, girişimciliğin temelini oluşturan yaratıcılığın geliştirilmesine yönelik eğitim programlarının, küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanması, ayrıca, mesleki eğitimin nitelikli işgücü yetiştirmek kadar, nitelikli girişimci yetiştirmeye de yönlendirilmesi, girişimci ruhun toplumsal yaygınlık kazanmasında etkili olacaktır.

Türkiye, girişimciliğe ilgi duyan gençlere eğitim ve staj olanakları tanıyan, AB lkelerindeki girişimcilerin deneyimlerini paylaşma olanağı veren Topluluk Programlarına katılarak, girişimcilik kültürünün yerleşmesi konusunda önemli bir adım atmıştır. Gençlerin yaşadıkları bu açılım, eski yöntemlerle üretim yapan KOBİ anlayışının yerine, yenilikçiliği sürekli kılan, teki KOBİ’lerle işbirliğine açık girişimcilik yaklaşımını da birliğinde getirecektir. Topluluk Programlarından en üst düzeyde fayda

sağlama, Programlara katılan gençlerin girişimci fikirlerini yaşama geçirmelerine destek olunması ile mümkündür.

Türkiye’de özellikle üniversiteler ve TÜBİTAK, AR-GE ve teknolojik gelişim çalışmalarını yürütmektedir. Ancak, bu çalışmalara iş kesimlerinin de katılımının sağlanması, işletme – üniversite işbirliği ile olanaklıdır. Üniversitelerin teknik ve personel anlamında yetersizliği nedeniyle Türkiye, KOBİ’lerin ve girişimcilerin yeni açılımlar deneyebilecekleri Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, İş Merkezleri gibi oluşumları yaygınlaştırmaya çalışmakta ve buralardaki KOBİ’lere vergi, arazi temini gibi birtakım kolaylıklar tanıyarak, KOBİ’lerde yenilikçi üretim teknikleri kullanılmasını özendirilmekte ve pek çok girişimciyi bu oluşumların içine çekmeye çalışmaktadır. Hızla genişleyen bu teknolojik üretim merkezlerinin sayısının artırılması, Türk sanayinin rekabet gücünün artması kadar, teknoloji yoğun üretimin bölgesel olarak eşit dağılımını da sağlayacaktır.

KOBİ’lerin gelişmesi için gerekli olan uygun iş ortamı da büyük ölçüde AB’ye uyum çerçevesinde gerçekleştirilen reformlarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Türkiye, AB müktesebatına uygun olarak yasal ve kurumsal düzenlemelerini yaparken, bir yandan da ekonominin yapısal sorunlarına çözüm üretmekte; kamunun hantal ve kapalı yapısını, hızlı, teknolojik ve saydam hizmet anlayışıyla yenilemektedir.

Türkiye’de işletme kuruluş ve iflas işlemlerinin uzun zaman alması ve maliyetli olması, girişimci faaliyetlerin yaşama geçirilmesini geciktirmektedir. Türkiye, bu süreleri kısaltıcı yasal düzenlemeleri yapmıştır. Bu düzenlemeler, KOBİ’lerin en kısa zamanda üretime başlamalarını sağlarken, iflas eden işletmelerin de, bir an önce iflas işlemlerini tamamlayıp, yeniden kuruluş işlemlerine başlayabilmelerini hızlandırmaktadır. Bununla birlikte Türkiye, işletme kuruluş maliyetlerinde önemli bir düşüş gerçekleştirilememiştir. Sermaye bakımından zayıf olan KOBİ’lerin kuruluş maliyetlerinin azaltılması, bir girişimci desteği işlevi görecektir.

KOBİ’lerin iş ortamında üretim yapmayı destekleyici ve kolaylaştırıcı her türlü iyileşme, yatırımların ve istihdamın artması bakımından önemli olduğu kadar, bölgesel gelişmişlik düzeylerinin eşitlenmesi, işsizlik nedeniyle kırsal kesimden kentlere yaşanan göçün engellenmesi, ekonomik sıkıntılar nedeniyle yaşanan

yozlaşmanın ve toplumsal çözülmenin dizginlenmesi gibi sosyal iyileşmeyi sağlaması bakımından da gereklidir.

Girişimcilik kültürünün, özel sektörde olduğu kadar kamuda da yaygınlaştırılması, kamunun hizmet sunumunda girişimcilerin gereksinimlerinin daha iyi anlaşılmasını, bu gereksinimlere göre hizmet sunulmasını ve destek verilmesini sağlayacaktır.

Yatırımları artırmaya ve hızlandırmaya yönelik yasal düzenlemeler kadar, mali destekler de girişimci faaliyetlerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Türk ekonomisinde yaşanan krizlerin ve yüksek enflasyonun, girişimciliği daha da riskli duruma getirmesi; ileriye göremeyen yatırımcıları, sermayesini paradan para kazanmak için kullanmaya, finans kesimini ise geri dönüşü olmayabilecek girişimlere destek olmaktan kaçınmaya yönlendirmiştir. Bu nedenle, Türkiye'de yeterince gelişmemiş olan girişimci destekleri, gerek kamunun, gerekse özel kesimin kaynakları kullanılarak artırılmaya çalışılmakta; daha fazla bankanın KOBİ'lere ve girişimcilere kredi olanakları sunması istenmektedir.

Türk sanayinin altyapısının güçlendirilmesi ve rekabet gücünün artırılması bakımından önemli olan destekler, AB'de olduğu kadar geliştirilememiş; iş melekleri gibi yapılanmalar oluşturulamamış; KOBİ yatırım ortaklığı, risk sermayesi ve ödeme güvence şirketi gibi yeni finans kuruluşları, istenen düzeyde yaygınlaştırılmamıştır. Türkiye, KOBİ'lerin özellikle güvence sorununa çözüm getiren mali yapılanmaların altyapısını yasal düzenlemelerle kurarken, KOBİ'lerin halka açılmalarına olanak verecek bir KOBİ sermaye piyasası çalışmalarını da sürdürmektedir. KOBİ'lere finansman sağlamaya odaklanan bu yapılanmalar, kamu üzerindeki yükü kaldıracığı gibi, AB finans piyasalarına uyumu da hızlandıracaktır.

Bununla birlikte, AB Programlarına katılımı birlikte, proje üretebilen KOBİ'lerin finansman olanakları artmıştır. Ancak, Türk KOBİ'lerinin proje üretme konusunda sıkıntı yaşaması ve projeler için yapılan çağrılarının belli sürelerle sınırlı olması, KOBİ'leri AB fonlarından sürekli haberdar eden Avrupa Bilgi Merkezi, KOBİNET, KOBİ Bilgi Merkezi gibi internet sitelerinin önemini artırmaktadır. Öte yandan, proje üretimi konusunda KOBİ'lerin eğitilmesi, hem yenilikçi faaliyetlerin gelişmesine

katkıda bulunacak, hem de Türk KOBİ'lerin birbirleriyle ve öteki ülke KOBİ'leriyle işbirliğini artırarak, rekabet gücü kazanmalarına olumlu etki yapacaktır.

Türkiye, AB devlet yardımları müktesebatına uyum sağlama çerçevesinde, girişimcilere ve KOBİ'lere yönelik devlet yardımlarında da bir düzenlemeye gitmektedir. Türkiye, devlet yardımlarını denetleyecek bir kurumsal otoritenin kurulması ile daha etkili bir uygulama sağlayacak, devlet yardımlarında saydamlığı getirecek ve pazarda rekabetin güçlenmesine, dolayısıyla girişimci faaliyetlerin artmasına olanak tanıyacaktır.

Yüksek vergi oranlarının indirilmesi de KOBİ'lerin maliyetlerini düşürmesi bakımından, bir tür devlet yardımı gibi olacak; kaynakların yenilikçi girişimlere yönlendirilmesine olanak tanıyacaktır. Türkiye, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde kurulan KOBİ'lere bazı vergi istisnaları sağlamaktadır.

Özetle; ekonomik sıkıntılardan kaynaklanan toplumsal patlamalar yaşayan Türkiye, kaynak eksikliği nedeniyle kapanan ya da hiç faaliyete geçemeyen işletmelere destek olarak, gençlere iş olanakları sağlayarak, ekonominin dışında kalmış kesimleri (kadınları, mahkumları, uzun süre işsizleri vb.) ekonomik üretime sokarak; ekonomiye güvenin artması ile kararsızlık beklentisi nedeniyle yatırıma dönüşmeyen tasarrufları üretime çekerek, araştırma ve teknolojik gelişmeye gereken önemi vererek; yapısal sorunlarını büyük ölçüde aşabilecek, ekonominin sürdürülebilir kalkınmasını hızlandıracak ve rekabet üstünlüğü kazanacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

1. AB ve Türkiye-AB İlişkileri (Temel Kavramlar Rehberi). İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Mayıs 2005, 3. Baskı.
2. Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu – Sanayi Politikası ve KOBİ'ler. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Haziran 2001.
3. Avrupa Birliği ve Türkiye. Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği - Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Genel Müdürlüğü, Kasım 2002, 5. Baskı.
4. Akgemci, Tahir. KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler. Ankara: KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Haziran 2001.
5. Armağan, Candan ve Zeynep Oya Usal. Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları: İstihdamı Destek Önlemleri – Sosyal Dışlanma ile Mücadele Programları. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Temmuz 2004.
6. Cansevdi, Hürrem (edi.). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Süreci – Avrupa Birliği'nin Bilim, Araştırma ve Eğitim Politikaları ve Türkiye'nin Uyumu. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, Mart 2004.
7. Çolakoğlu, Mustafa H. KOBİ Rehberi. Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Nisan 2002.
8. Ege, Ayşe ve diğerleri. Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği – Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler. Ankara: KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Aralık 1995.

9. Gençay Çapanoğlu, Sema. Avrupa Birliği'nin KOBİ Politikası. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı, Ekim 2003, 15 Soruda 15 AB Politikası Serisi No:5.
10. İleri, Çişel. Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları - 6. Çerçeve Program. İstanbul, İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Temmuz 2004.
11. İşletmeler İçin Dünya Ticaret Sistemi Rehberi. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı (ev.), Haziran 2002, Uluslararası Ticaret Merkezi UNCTAD/DTÖ ve Commonwealth Sekreteryası, İkinci Baskı.
12. Karluk, Rıdvan. Avrupa Birliği ve Türkiye. İstanbul: Beta Yayınları, 2003, 7. Baskı.
13. Küçük İşletmeler İçin Avrupa şartı – 2004 Türkiye Raporu. Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), 2005.
14. Odabaşı, Arzu. Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Haziran 2004.
15. Odabaşı, Arzu. Türkiye'nin Katıldığı Avrupa Topluluğu Programları – Çok Yıllı Girişim ve Girişimcilik Programı. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Temmuz 2004.
16. Odabaşı Sarı, Arzu. Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, Ağustos 2005.
17. Roy, Ayşe. şu AB Neyin Nesi? II – Yeni Avrupa. İstanbul: TURKAB (AB-Türkiye İşbirliği Derneği) Yayını, Temmuz 2004, AB Bilinci Serisi: 5, TURKAB Yayın No: 12, 1. Baskı.

18. Schmahl, Maik ve diğeri. Avrupa Birliği'nin Girişimcilik Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu – Sanayi Politikası ve KOBİ'ler. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Haziran 2001.
19. Soğuk, Handan ve Esra Uyanusta. Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri. İktisadi Kalkınma Vakfı: İstanbul. Nisan 2004.
20. Soysal, İsmail. Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları Cilt II (1945-1990), Kesim A (Çok Taraflı Bağlılar). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Andlaşma – AET Bölümü. 1991.)
21. Tanyel, Ferruh. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerimizde ISO 9000 Uygulamaları. Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Mart 2001.
22. Tekinalp, Gülören ve Ünal Tekinalp. Avrupa Birliği Hukuku. İstanbul: Beta Yayınları, 2000, 2. Baskı.
23. Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler – Varolan Durum ve Politikalar. 2. OECD KOBİ'lerden Sorumlu Bakanlar Konferansı (İstanbul, 3-5 Haziran 2004), OECD.
24. Uysal, Taylan. Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı, Ağustos 2005.
25. Van Hulle, Karel ve Hürrem Cansevdi. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Süreci – Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu. İstanbul: İktisadî Kalkınma Vakfı Yayınları, Mart 2003.

Makaleler

1. Leander, Anna. "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Problemleri Açısından Devlet Yardımları". Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Sorunları. İstanbul Sanayi Odası, 17 Mayıs 1991 Uluslararası Sempozyum, Yayın No: 1991/5.

Yayımlanmamış Tezler

1. Tanrısever, Nazlı Hezar. Avrupa Birliği'nde Girişimciliğin Teşvik Edilmesi İçin İzlenen Politikalar ve Türkiye'deki Politikaların Avrupa Birliği Uygulamalarına Uyumu. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi, Mayıs 2004.

Raporlar

1. Eşleştirme Merkezi Modelleri. Ankara: T.C. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı – KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı), Kasım 2004.
2. OECD Small and Medium Enterprise Outlook. Fransa: OECD, 2002.

Elektronik Raporlar

1. Avrupa Komisyonu. Türkiye 2005 İlerleme Raporu (COM (2005) 561 Nihai) SEC (2005) 1426. Brüksel: 09.11.2005. (www.abgs.gov.tr)
2. Commission of the European Communities. Commission Staff Working Paper – The Activities of the European Union for Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) – SME Envoy Report, COM (2005) 30 final, SEC (2005) 170. Brussels: 08.02.2005. (<http://europa.eu.int>)

3. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Report on the Implementation of the European Charter for Small Enterprises. COM (2005) 30 final, SEC (2005) 167, SEC (2005) 168, SEC (2005) 169, SEC (2005) 170. Brussels: 08.02.2005. (<http://europa.eu.int>)
4. Commission of the European Communities. Report - State Aid Scoreboard (Spring 2005 Update), COM(2005) 147 final. Brussels: 20.04.2005. (http://www.europa.eu.int/comm/competition/state_aid/scoreboard/2005/spring_en.pdf)
5. European Commission – DG Research. Support to the Participation of SMEs in the Sixth Framework Programme – Working Document. 18 December 2002, Second Edition. (<http://europa.eu.int/comm/research/nfp/networks-ip.html>)
6. European Commission. Observatory of European SMEs 2002 – SMEs in Focus: Main Results from the 2002 Observatory of European SMEs. Belçika: Enterprise Publications, 2002. (<http://europa.eu.int>)
7. European Commission. The New SME Definition – User Guide and Model Declaration. Enterprise and Industry Publications. (<http://europa.eu.int>)
8. Karis, Christa. SME Guarantee Facility Conference 2005. European Investment Fund: Luxembourg. 28 April 2005. (http://www.eif.org/attachments/presentations/map_conference_01.pdf)
9. Reding, Viviane. i2010: Europe Must Seize the Opportunities of the Digital Economy. Brussels: 1 June 2005, Speech/05/312. (<http://europa.eu.int>)
10. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı – Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü. Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu. Ocak 2005. (www.treasury.gov.tr)

Elektronik Resmî Dokümanlar

1. 2000/819/EC: Council Decision of 20 December 2000 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship, and in particular for small and medium-sized enterprises (SMEs) (2001-2005).
(http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=e...)
2. A New Start For The Lisbon Strategy.
3. (http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm)
4. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı.
(<http://rega.basbakanlik.gov.tr>)
5. Avrupa Toplulukları Komisyonu. Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesi Hakkında 2004 Yılı Düzenli Raporu, SEC (2004) 1201, COM (2004) 656 final.
Brüksel: 6.10.2004. (www.abqs.gov.tr)
6. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. Orta Vadeli Program (2006-2008) – 2006 Yılı Programı. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/>)
7. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) – 2005 Yılı Programı. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/>)
8. Commission of the European Communities. State Aid Action Plan (Less and Better Targeted State Aid: A Roadmap for State Aid Reform 2005-2009 – Consultation Document). COM(2005) 107 final, SEC(2005) 795. Brussels: 07.06.2005. (http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/others/action_plan/saap_en.pdf)
9. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Action Plan: The European agenda for Entrepreneurship, COM/2004/0070 final. Brussels: 24.03.2004.

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi: (Varsayılan) Arial, 12 nk, Kalın Değil, Altı Çizili

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi: (Varsayılan) Arial, 12 nk

Biçimlendirilmiş: Yazı tipi: (Varsayılan) Arial, 12 nk, Kalın Değil

(http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2004&nu_doc=70)

10. Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Community.
(<http://europa.eu.int>)
11. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı (AEP). Ankara: 3 Ocak 2003. (<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/aep.pdf>)
12. European Charter For Small Enterprises.
(<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26002.htm>)
13. European Commission. Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-Sized Enterprises, (notified under document number C(2003) 1422), (Text with EEA relevance), (2003/361/EC). Brussels: Official Journal of the European Union. 20.05.2003.
(http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_124/l_12420030520en00360041.pdf)
14. European Commission. Green Paper - Entrepreneurship in Europe. Silinmiş :-
COM/2003/0027 final. Brussels: 21.01.2003.
(http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2003&nu_doc=27)
15. Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü. Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesi. Ankara: Nisan 2003. (www.abgs.gov.tr)
16. İstihdam Yardımı Hakkında (İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı ile İlgili) Tebliğ. No: 2000/1. (<http://rega.basbakanlik.gov.tr>)
17. Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun.
(<http://www.dpt.gov.tr/bqyu/kalkinmaajanslari.pdf>)
18. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar, (2000/1822). (<http://www.treasury.gov.tr/mevzuat/tm151.htm>)

19. Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı. (www.euturkey.org.tr)
20. Multiannual Programme for Enterprises and Entrepreneurship, and in Particular for Small and Medium-Sized Enterprises.
(<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26006.htm>)
21. Presidency Conclusions – Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, DOC/00/8.
(http://europa.eu.int/ISPO/docs/services/docs/2000/jan-march/doc_00_8_en.pdf)
22. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council Establishing a Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007-2013), SEC (2005) 433, COM(2005) 121 final, 2005/0050 (COD). Brussels: 06.04.2005. (<http://europa.eu.int>)
23. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı – Merkezi Finans ve İhale Birimi. Doğu Anadolu Kalkınma Programı – Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Bileşeni: 2005 Teklif Çağrısı İçin Başvuru Rehberi. 2005.
(<http://www.abgs.gov.tr/content.asp?CID=8086&VisitID={4C1B929D-4FBB-4EC1-8..}>)
24. T.C. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı – KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). Avrupa Birliği KOBİ Sözleşmesi – Türkiye Raporu. Eylül 2002. (www.kosgeb.gov.tr)
25. T.C. Ticaret ve Sanayi Bakanlığı – KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). Küçük İşletmeler İçin Avrupa Şartı 2003 Türkiye Raporu. (www.kosgeb.gov.tr)
26. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı. Ocak 2004. (ekutup.dpt.gov.tr)

İnternet Siteleri

1. www.abgs.gov.tr
2. www.cordis.lu
3. www.deltur.cec.eu.int
4. www.dpt.gov.tr
5. www.dtm.gov.tr
6. www.eif.org
7. ekutup.dpt.gov.tr
8. <http://europa.eu.int>
9. www.euturkey.org.tr
10. www.fp6.org.tr
11. www.halkbank.com.tr
12. www.kgf.com.tr
13. www.kobi-efor.com.tr
14. www.kobi.org.tr
15. www.kosgeb.gov.tr
16. www.map.kosgeb.gov.tr
17. <http://rega.basbakanlik.gov.tr>

Değiştirilmiş Alan Kodu

18. www.tangram.com.tr

19. www.tdk.org.tr

20. www.tobb.org.tr

21. www.treasury.gov.tr

22. www.ttg.gov.tr